

LLUC

OCTUBRE • 86

Núm. 733

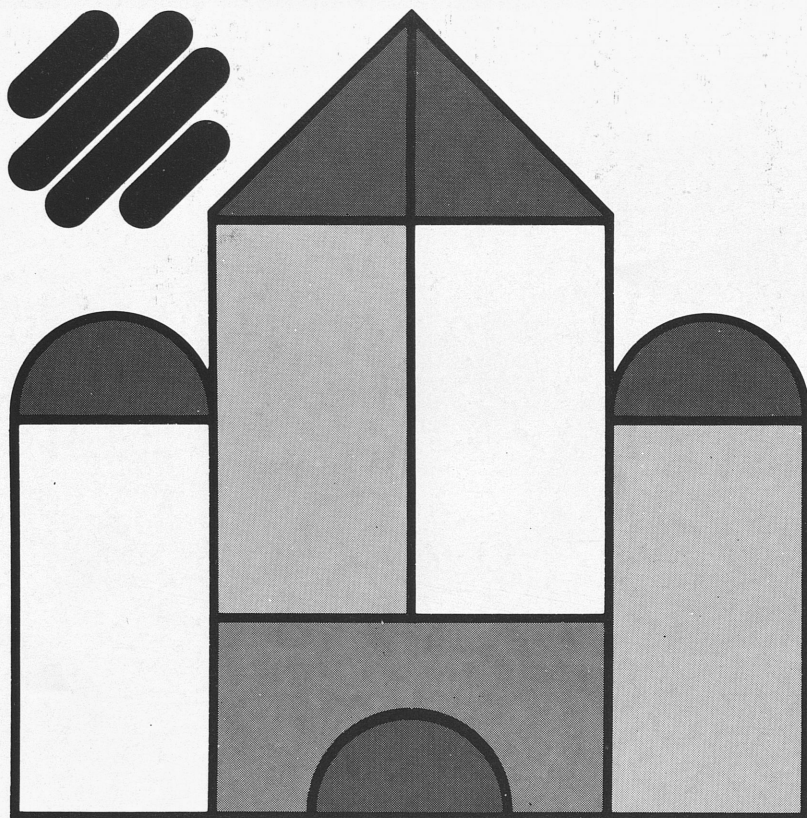
250 pts.

ENTREVISTA: JOSEP MELIÀ

«AL·LEGORIA» DE RICARD ANCKERMANN

**Visqui en propietat
a preu de lloguer.**

**VIURE EN
PROPIETAT**
PRÉSTEC HABITATGE

BANCA CATALANA

BANC INDUSTRIAL DE CATALUNYA
BANC INDUSTRIAL DEL MEDITERRANI
BANC DE BARCELONA

S U M A R I

LLUC

Revista mensual
Octubre 86. N.º 733
ANY LXVI

Edita:
OBRA CULTURAL BALEAR

Informació i correspondència:
Apartat de Correus n.º 619
Telèfon 72 32 99
07080 Palma de Mallorca

Director:
Bartomeu Suau Tugores

Conseller Delegat:
Ramon Ballester i Vives

Caps de Redacció:
Climent Picornell
Pere Llabrés i Martorell

Consell de Redacció:
Miquel Cardell
Jaume Falconer
Catalina Mir i Fullana
Mateu Morro i Marcé
Lleonard Muntaner i Mariano
Antoni Nadal i Soler
Gaspar Valero i Martí

Publicitat i coordinació:
Bernat Calafat - Joan Font

Administració i subscripcions:
Jordi Valls

Subscripció: 2.050 ptes. anuals
Estranger: 2.400 ptes. anuals
Preu de l'exemplar: 250 ptes.

Els articles publicats en aquesta revista
expressen únicament l'opinió dels seus
autors.

Fotografia de la coberta: Detall del fresc
del sostre del Parlament realitzat per
Ricard Anckermann (Miquel Alenyà)

Disseny: Jaume Falconer
Maquetació:
Bernat Calafat - Joan Font

Direcció:
PP. Missioners dels Sagrats Cors
Monestir de la Real
07010 Palma de Mallorca

Fotocomposició i impressió:
Taller Gràfic Ramon
Jaume Balmes, 39 i 43 - Tel. 25 44 32
07004 Palma de Mallorca

Dipòsit Legal: P.M. 276-1958
I.S.S.N.: 0211-092X

Amb el suport de

Fundació Congrés de cultura catalana

Pàg. 2 _____ CARTES AL DIRECTOR

Pàg. 3 _____ EDITORIAL

Pàg. 4 _____ ENTREVISTA

Catalina Mir i Fullana: *Josep Melià, avui*
Gabriel Alomar Serra, Miquel Grimalt Gelabert,
Raquel Rodríguez Gomila: *Cinquanta anys del Contramanifest*
Entrevista a Miquel Deià Palerm

Pàg. 13 _____ OPINIÓ '61

Tomeu Vidal: *El Sud*

Pàg. 14 _____ LITERATURA

Joan Mas i Vives: *Històries de la literatura catalana*
August Bover i Font: *D'aquesta mar amiga...*

Pàg. 17 _____ LA MOGUDA PLANETÀRIA

Antoni Ginard: *l'OTAN?*

Pàg. 18 _____ L'ULL DE VELLUT

Guiem Daviu Vich: *És possible un nou ordre econòmic
internacional*

Pàg. 19 _____ JARDINS DE MALLORCA

Jaume Llabrés Mulet: *L'enyorança de Pompeia
i el retorn al jardí de l'art*

Pàg. 25 _____ NOTES D'EDUCACIÓ

Ramon Bassa: *La llengua territorial a l'escola:
del bilingüisme asimètric a la immersió lingüística*

Pàg. 26 _____ SOCIETAT

Josep Moll Marquès: *La FSB-PSOE davant el recurs
d'inconstitucionalitat*

Pàg. 29 _____ ART

Miquel Alenyà: *«Al·legoria» de Ricard Anckermann,
el fresc central del Saló de Sessions del Parlament*

Pàg. 32 _____ ENIGMES DE LA NOSTRA HISTÒRIA

Miquel Ferrà i Martorell: *L'Església de Sant Joan Baptista
de Calvià ¿una Catedral a la moda britànica?*

Pàg. 33 _____ TEATRE

Josep A. Grimalt: *Presentació*

Pàg. 34 _____ MÚSICA

Pere Estelrich Massutí: *Als vells orgues mallorquins*

Pàg. 35 _____ EN MIQUEL PER LA CUINA

Miquel Cardell: *«Qüestions tècniques»*

Pàg. 36 _____ LLIBRES

Lleonard Muntaner: *Tria de novetats*
M.ª del Carme Bosch: *José Manuel Miñana*
«La Guerra de Sucesión en Valencia»

Pàg. 38 _____ CRE·ACCIÓ

Fragments de «Panegírics blancs», de Llorenç Moyà

Pàg. 40 _____ PASSATEMPES

Bernat J. Amengual: *Cossiòl (o test) cultural*

CARTES AL DIRECTOR

COMUNICAT DE PREMSA:

Davant la nova agressió al dret a l'autogovern del nostre poble, els Joves d'UM no podem fer altra cosa que manifestar públicament el nostre rebuig total a l'acció del govern centralista que una vegada més dóna mostres del seu doble llenguatge i de la seva falta de respecte a la nostra gent i a les seves institucions. I una vegada més, veim com la F.S.B. resta callada i consent aquesta agressió dels seus companys de militància, en nom d'una disciplina del Partit i uns interessos concrets que sempre deixen Mallorca i el nostre poble en darer lloc.

Amb aquest comunicat, doncs, ens reafirmam, dins la nostra línia nacionalista i progressista, en defensa de la Llei de Normalització Lingüística i de tot el que implica avançar cap a la normalització total de la nostra realitat com a poble.

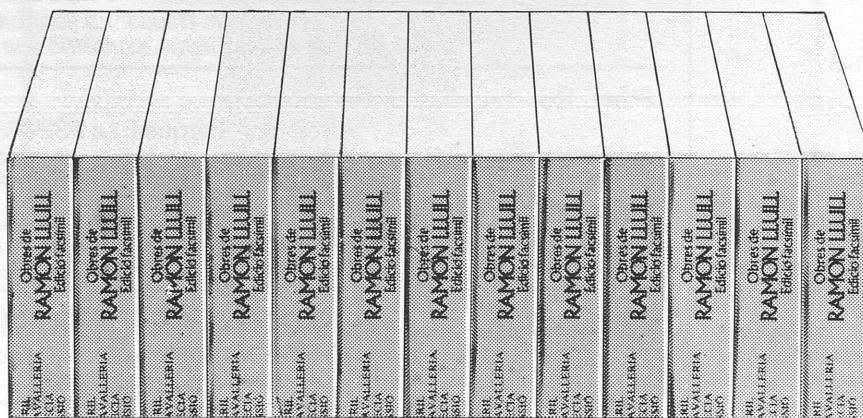
Comitè Executiu dels
JOVES D'UNIÓ MALLORQUINA

Edicions
Disseny gràfic
Publicitat impresa
Fotocomposició
Tipografia / Offset

**TALLER GRÀFIC
RAMON**

JAUME BALMES, 39 | 43 - TEL. 25 44 32 - 07004 PALMA DE MALLORCA

OBRES DE RAMON LLULL

*"I és hora ja, i passa d'hora,
de què a Mallorca i a Catalunya
i dins el món literari,
Ramon Llull deixi d'esser
originalment un introvable,
un menysconegut, un inèdit"*

M. Obrador i Bennasar, 1906

Edició facsímil

**El que calia recuperar
d'una edició original**

MIQUEL FONT
Editor

MALLORCA

L'ORDENACIÓ DEL TERRITORI O EL DEBAT NECESSARI

En la societat illenca, volcada al negoci turístic i residencial, l'enlluernament al que estava sotmesa —nedant en l'abundància dels anys seixanta— acabà amb la dura realitat que es manifestà amb la crisi del començament dels anys setanta. Les contradiccions del *boom* revingueren amb força. Aquestes contradiccions es manifestaren, també, territorialment i, sobretot, al litoral i a alguns nuclis urbans.

A rel de la crisi que es comença a manifestar l'any 73 s'incrementen amb força els problemes territorials. Sembla que succeeix que quan falla algun sector econòmic es prova de rendabilitzar el territori amb l'especulació urbanística. Fins a aquestes dates el procés de resistència (manifestat únicament en algunes lluites molt concretes com el «Parc sí, parking no» o el Puig de Sant Pere, eminentment urbanes) o el debat, eren escassos i quasi desconeguts del gran públic.

L'adveniment de la democràcia generà expectatives de racionalització territorial, front al Pla Provincial d'Ordenació de Balears —d'un desenvolupisme galopant i aberrant— s'arrancava amb una nova Llei del Sòl aprovada i consensuada, i sorgien conselleries d'Ordenació del Territori de nova planta, entre altres coses. D'això ja en fa deu anys. No creim que parlar de desencís sia un pessimisme mal pensat, però és evident que les expectatives no s'han complert i seguim en l'actualitat vivint greus contradiccions. Penseu sinó en problemes com el de «Ravenna» a Artà (una urbanització de residències secundàries cinc vegades més gran que el nucli d'Artà), l'altra de Capocorb, la del Quilòmetre quadrat a Santa Margarida —dins Son Real—, etc., etc.; és a dir, grans extensions que posen en evidència el conflicte que manté la nostra societat entre partidaris del «desenvolupisme» i els partidaris de l'estabilització del creixement.

Se segueix sense unes directrius generals, que es manifestaren timidament quan es demanava un Pla Director Territorial de Coordinació o quan es provà de modificar el Pla Provincial d'Ordenació. S'han duit a terme nombroses planificacions a nivell municipal (Plans generals, Normes Subsidiàries o Delimitacions de Sòl Urbà), moltes d'aquestes encara en discussió (els Plans Generals d'Inca o els de Pollença per exemple), però s'han redactat sense una idea general del que havia de ser l'Ordenació Territorial del nostre país, en conjunt.

La redacció d'aquestes figures es dugueren a terme més com a pegats —perquè ho manava la nova Llei del Sòl— i també, perquè faltava un nou estri per manejar el procés urbanístic.

De l'excés de confiança que es generà per l'adveniment de la democràcia hem passat al desencís. La Conselleria d'Ordenació del Territori (sobretot aquests darrers anys) amb moltes transferències i amb quasi el 50 % del pressupost de la Comunitat Autònoma no ha fet sinó participar en l'agreujament del model territorial que tant es criticava: desenvolupament sense fre. I, també, què s'ha fet dels il·lus-

trats o interessats en l'Ordenació del Territori, tan combatius altre temps o del Col·legi Oficial d'Arquitectes? Aquest darrer ha perdut el seu paper de vigilància i s'ha convertit en una oficina de visar projectes, i els joves arquitectes, urbanistes o equips interessats en l'ordenació territorial —tan combatius durant la dictadura— enfrontats amb la presa de decisions —amb la democràcia— la qual cosa els creà el problema de baixar de la teoria a la pràctica real amb les contradiccions que això —tothom ho sap— significa de renúncia per mor que les institucions *funcionin*.

I manca encara esmentar el punt de la disciplina urbanística, la gran assignatura pendent de la democràcia pel que fa a l'Ordenació del Territori: les institucions democràtiques no han sabut (o no han volgut) aplicar amb fermesa la legislació, la qual cosa ha suposat, també, un agreujament constant i paulatí del model territorial que criticam.

La llei d'Ordenació del Territori, que en forma de projecte es debatrà al Parlament de la nostra Comunitat Autònoma, ens situa davant aquesta greu problemàtica. Com se sap, les Comunitats Autònomes tenen potestat per legislar en temes d'Ordenació del Territori. Així ho han fet Madrid, Catalunya i Galícia, que ja han tret textos i lleis en aquest sentit. El projecte presentat pel Govern Balear volta sobre un parell de punts clau: substituir el Pla Provincial d'Ordenació de l'any 1973, amb unes directrius generals, proposar la redacció de Plans Comarcals (per exemple el de la Serra de Tramuntana), la redacció de Plans Sectorials (transport, equipaments, etc.) i Plans de Protecció del Medi Físic.

Uns primers tocs d'atenció s'hi haurien de fer. Sembla que es desprengui de la Llei una filosofia de dispersió més que d'integració i una manca de globalització, cosa aquesta darrera que és consubstancial amb l'Ordenació del Territori. El que pensam fa més falta és una idea general del model territorial que volem per al futur a les nostres illes i saber quines han de ser les grans línies d'actuació, o saber qui les ha de prendre, si ho han de fer els Consells Insulars o ha de ser el Govern Autònom.

Som a un moment en què, de bell nou, es planteja molt sentidament la necessitat d'un gran debat sobre l'Ordenació del Territori a les nostres illes que contraresti aquell excés de confiança de què parlàvem abans. Debat a les Institucions, principalment, ja que les mobilitzacions populars no són ara, ni de bon tros, el que eren abans.

I per acompanyar això no hi seria de més, també, el debat teòric. Ja fa anys, quasi a l'inici de la democràcia, es creà la *Societat Mallorquina d'Ordenació del Territori*, que es pensava tendria aquesta funció. Caldria, si més no, reinventar-la i posar-la de nou en funcionament, per dur a terme una reflexió d'aquest tipus, per arribar a una resposta clara a la pregunta que manifesta voler saber quin és l'estat de la qüestió de l'Ordenació del Territori a les illes Balears. ■

ENTREVISTA

JOSEP MELIÀ, AVUI

CATALINA MIR I FULLANA

«La societat mallorquina és una societat canibalesca». Josep Melià parla amb expressió cansada, de desencís, com si realment se sentís víctima d'aquesta societat que defineix com a provinciana i poc oberta a la renovació. Fa temps que deixà la política activa. Ara es dedica al seu ofici d'advocat i escriptor. És un home nacionalista, lligat al CDS. Va esser capdavanter d'Unió Autonomista a les eleccions del 77, Secretari d'Estat per a la informació en temps d'UCD, supergovernador de Barcelona i és autor de nombroses publicacions, entre les quals podem esmentar *La nació dels mallorquins*, *Joan Miró. Vida i gest*, *Què és la reforma política?*, *Así cayó Suárez*, etc.

«El meu partit no és centralista»
(Fotografia arxivada
«Ultima Hora»)

«LA VIDA AVANÇA MÉS RÀPIDAMENT QUE LA LEGISLACIÓ»

—*Senyor Melià, vostè fa un any va elaborar un informe jurídic sobre la legalitat de la recepció de les imatges de TV3 de Catalunya a Balears. Quina vigència té, avui, aquell dictamen?*

Encara té, avui, la mateixa vigència, perquè els fets han vengut a demostrar que el dictamen es basava en l'anàlisi de la realitat i que la recepció d'imatges és una activitat lliure a la qual no hi ha manera d'oposar-se. Aquesta recepció és un dret constitucional espanyol i europeu que està per damunt de moltes normes que s'invoquen i que a l'hora de la veritat no queda més remei que adaptar la vida a les normes, ja que les normes no es poden adaptar a la vida.

En definitiva, en aquell dictamen volia dir que la recepció era possible, era legal, era una activitat social a la qual ningú no s'atreveiria a oposar-s'hi. En aquests moments, el dictamen és totalment vigent, perquè els fets ho demostren.

—*La Llei d'Ordenació de les Comunicacions, creu que contemplarà una solució als buits legals existents en aquest camp que sigui positiva per a les llengües minoritzades de l'estat espanyol?*

Tots els buits legals no, perquè una de les experiències, en els temes de comunicació, és que sempre la vida va per endavant de la legislació i que la tecnologia avança molt més ràpidament que les normes. Aleshores, es resoldran determinats temes, possiblement no a la satisfacció de tots, però sempre deixarà

espais buits, perquè la llei, precisament de les comunicacions, necessita una renovació constant. Sense anar als principis, és a dir, sense anar a aquelles coses que informen l'esperit de convivència d'una societat, és impossible trobar-hi solucions actuals. Cada dia hi ha un repte nou i cada dia sorgeix un problema que el legislador no ha previst.

—*Algunes vegades ha comparat vostè, en el camp de la comunicació, el cas italià amb l'espanyol. Per què?*

Parcialment, perquè són experiències que no són exactes, però tenen elements comuns. Tots dos formen part, avui dia, d'un mateix mercat econòmic, que és l'Europa comunitària i, evidentment, molta de la jurisprudència que hi ha hagut a Itàlia en funció dels conflictes entre poders italians i institucions europees, és aplicable al nostre cas. D'altres, no es poden comparar. A Itàlia la televisió privada es va basar en una resolució del Tribunal Constitucional, és a dir, per una interpretació de la Constitució es va aprovar la televisió privada. A Espanya, la mateixa consulta presentada al Tribunal Constitucional va fer que el Tribunal digués que feia falta una llei, que encara no s'ha fet. Són diferències que no permeten una equiparació absoluta, però hi ha elements interessants de conèixer del cas italià.

—*Parlant de les televisions privades, per què creu que s'ha paratitzat la llei?*

Respon a una por, a una por absurda a la societat, a un desig de controlar, de fiscalitzar, de mantenir els monopolis de propaganda en mans dels governants de torn. És a dir, a problemes de mentalitat que no es poden comprendre.

—*Un altre tema relacionat amb comunicació és el de Ràdio Mediterrània. Per què creu que no s'ha arribat mai a legalitzar-la, quan s'han donat concessions posteriors?*

Bé, en el seu moment, ja vaig donar la meua opinió i vaig dir als promotors que —creia— que un projecte que no

fos comercial, era un projecte inviable i que l'esperit de les autoritzacions se centrava en crear activitats econòmiques, comercials i competitives i no emissores institucionals com podria ésser aquesta. A part de moltes altres circumstàncies és possible que no hagin coincidit els plantejaments dels promotors amb l'esperit dels que donaven les concessions.

«LA INTERDEPENDÈNCIA DE L'ART, LA POLÍTICA I LA COMUNICACIÓ»

—*El món de la comunicació, el de l'art i el de la política, quin nexce comú tenen per a vostè?*

Hi ha una interdependència notable, però tampoc és absoluta. Una política democràtica es basa fonamentalment en unes llibertats de comunicació, perquè només un coneixement real del que passa permet un control social del poder i, per tant, es pot dir que llibertat de comunicació i control democràtic o participació democràtica són termes que de qualque manera són sinònims. De la mateixa manera, un govern no democràtic implica la substitució de la informació per la propaganda i, per tant, també existeix una connexió, encara que sigui de signe negatiu, en el sentit que s'ha d'utilitzar la comunicació per influir i per alterar la realitat i, de qualque manera, per fer que el control social dels ciutadans per part del poder sigui possible amb uns instruments poderosos de propaganda política. Per tant entre aquests dos móns hi ha una interdependència relativament notable.

Quant a l'art?

Actualment, des de les tesis de Walter Benjamin hi ha molta gent que sosté que l'art modern es basa molt més en la comunicació que en la creació, és a dir, que la difusió de l'art és un fenomen de participació social molt estès i que, per tant, l'art es fa possible per la difusió dels mitjans de comunicació de masses. L'art elitista i tancat sols respon a un concepte no gaire actualitzat del que és l'art. En teoria, és evident que l'art pot ésser independent tant de la política com de la comunicació. L'art com a procés creatiu, l'art com a procés participatiu i com a procés d'influència de modificació de la societat, aleshores, sí que ja necessita, de qualque manera, un context polític i d'informació més favorable. Tot això és molt complex...

—*Quines motivacions el varen dur a interessar-se per la vida i l'obra de Joan Miró?*

En principi em va interessar la seva

actitud cívica, l'exemple estètic i ètic que havia donat durant tota la seva vida. Llavors em va interessar un fenomen molt particular d'aquesta societat insular: l'enorme menyspreu i ignorància que la societat mallorquina havia mantengut durant dècades envers la figura de Joan Miró. Aleshores, com crec que la societat mallorquina és una societat canibalesca, en bona mesura, i és poc oberta a totes aquelles coses que creen problemes de renovació, creia que era important demostrar fins a quin punt la presència de Joan Miró entre nosaltres havia estat causa d'un procés d'indiferència i d'incomunicació absoluta, fins a un punt, que l'art de Joan Miró i l'art de la societat mallorquina havien evolucionat per camins completament diferents, ignorats i estranys. Per a mi, això valia la pena veure-ho de prop i contar-ho.

«UN ESTUDIÓS DE LES RELACIONS ENTRE LA LLENGUA I EL DRET»

—*Vostè, com a advocat i estudiós de les diferents lleis de normalització lingüística de l'estat espanyol, quina utilitat creu que tenen aquestes lleis?*

Bé, jo som un estudiós modest i autodidacta de les relacions entre llengua i dret. Respecte a aquest tema crec més en l'eficàcia de les lleis de repressió que en les de normalització. Evidentment, he dedicat una sèrie de temps a fer uns treballs, molts d'ells inacabats i inèdits, sobre el concepte de llengua, des de la utilització dels instruments adients. En funció d'això he hagut d'estudiar els plantejaments constitucionals de diferents països, la forma en què s'ha manifestat l'oficialitat o cooficialitat lingüística, etc. Respecte a les lleis de normalització, som bastant escèptic, crec que són programes de bona voluntat, però sols poden introduir una espècie de recordatori quant a la voluntat de normalitzar, però l'eficàcia és dubtosa. Crec que no resoldran els problemes a fons i que la solució als problemes d'aquelles llengües o situacions lingüístiques on s'ha produït la marginació progressiva de la llengua nacional per la llengua de l'estat requerirà uns tipus de plantejaments més audaçs i una interpretació de les possibilitats que té la Constitució, distinta a les que està donant el Tribunal Constitucional o el Tribunal Suprem a les audiències. En funció d'això, crec que aquestes lleis són un instrument de referència per anar fent feina, però per si mateixes no resolten la situació.

—*Quina valoració fa dels articles declarats anticonstitucionals per l'Administració Central?*

Crec, per estrany que sembli, que la interpretació del Tribunal Constitucional, en termes generals, és correcta amb la Constitució. Com a jurista he de dir que els plantejaments jurídics del Tribunal Constitucional són correctes. El que dubt que sigui correcte és l'actitud del govern i del que per necessitat han hagut d'ésser les lleis de normalització lingüística. Entenc que la remissió de la Constitució als Estatus d'Autonomia, fa que aquests siguin lleis orgàniques de cooficialitat lingüística. Per tant, declarada aquesta en un determinat territori en funció de l'Estatut d'Autonomia, la capacitat normativa de l'estatut i, en definitiva, de les lleis de normalització, afecta no només als àmbits d'administració autònoma sinó també als àmbits de les pròpies activitats de l'estat desenrotllades en aquests territoris. Aquesta tesi crec que és correcta i coherent amb l'esperit de la constitució, però evidentment és una lectura diferent a la que es va fer. Això significa a la pràctica que l'únic que estam normalitzant és l'activitat de l'Administració autònoma, però no estam normalitzant l'activitat de l'Administració de l'estat en aquests mateixos territoris. Aleshores, independentment que hi hagi qualque norma ben intencionada, tot això demostra una gran pobresa i una gran falta de valentia a l'hora d'afrontar el problema real de les comunitats. Les mateixes lectures i interpretacions que s'han fet en determinats temes, per posar un cas, la invocació de la igualtat davant la llei a l'hora de pretexar la ignorància del català, per exemple, on l'única lectura que es fa de la Constitució és que l'única llengua que hi ha l'obligació de conèixer és la castellana. I bé, una de dues, o es demostra que, en aquest aspecte, la Constitució no val o s'exigeixen uns tipus de respostes més valentes, perquè si no es fa així, implica mantenir l'esperit de diglòssia i col·locar els temes de la convivència entre llengües i cultures en un terreny que no té solució. Aleshores, la meua posició quant a la capacitat dels pobles amb llengua pròpia i distinta al castellà per tenir una supervivència de la seva personalitat ètnica i lingüística, és més aviat pessimista.

—*Vostè és actualment militant del CDS i assistit com a compromissari al darrer Congrés celebrat a Barcelona. Això motivà una vertadera onada d'especulacions sobre la possibilitat que vostè hagués decidit retornar a la política activa de la qual ha estat apartat durant molts anys. Hi torna?*

No. En el sentit de militant, ja ho he estat i no ho he deixat d'ésser. En un al-

tre sentit, no pens donar més passes de participació ni protagonisme.

—*Quan considera que hi haurà unes condicions objectives perquè vostè pugui retornar a la política activa?*

No són les condicions objectives les que fallen, són les condicions personals, en tot cas. No m'he regit mai per condicions objectives a l'hora de tenir una participació política... —com no sigui que les condicions objectives siguin tan negatives, que aleshores calgui fer un sacrifici, perquè d'altres no se sentin en condicions de fer-ho—. Vull dir, que si tot continua en les circumstàncies normals, tampoc veig quin tipus de circumstàncies s'haurien de produir..., ni quines necessitats hi pot haver perquè jo dugui a terme una política més activa.

«LA POLÍTICA NO HA D'ESSER UN SIMPLE TESTIMONI ÈTIC»

—*Senyor Melià, com es poden conjugar les seves idees nacionalistes militant en un partit centralista?*

Per una banda, el meu partit no és centralista. D'altra, no hi ha més partits que aquests que hi ha. A la vida, una de les obligacions dels polítics és ésser realistes i els partits polítics són instruments per accedir al poder i han de tenir capacitat per fer certes coses. Desgraciadament, els partits polítics mallorquins no vinculats a partits estatals no tenen cap capacitat de fer res, més que dois... Entenc que això irrita a determinada gent, que entén que la política és un testimoni ètic i que han de mantenir una posició testimonial per damunt de qualsevol altre tipus de consideració. Ho respect, però no ho compartesc. Desgraciadament, de la mateixa manera que som escèptic quant a la possibilitat de supervivència de determinades coses, si no canvien les circumstàncies, crec que la tendència en tot el món demostra que, una vegada aconseguides les llibertats i les autonomies dels pobles, els partits desapareixen i, per tant, només queden els que tenen una vinculació real a les opcions de poder que es presentin. Això —que ho he dit moltes vegades—, resulta sorprenent, però basta veure crisis com la del PNB o la voluntat de Convergència d'integrar-se dins un corrent estatal. Tot això demostra que aquests partits han tocat sostre i estan dins un tipus de plantejament que, o bé reforcen una capacitat reivindicativa que vagi més enllà del que eren les reivindicacions tradicionals i opten per un altre projecte utòpic, o bé es mouen dins aquest brou, que és el de la constitució i l'autonomia on no tenen a res a fer, perquè

«El nacionalisme té els dies comptats»
(Fotografia arxiu «Ultima Hora»)

aquestes banderes ja no tenen sentit, una vegada aconseguides.

Una de les coses que m'han fet distint a l'altra gent és que la praxis política no sempre casa amb actituds de simple testimoni ètic. Crec que se serveix més a les idees i als mateixos compromisos ètics si es duen a terrenys que permetin la seva viabilitat, no deixant-los en vies mortes. Els predestinats i les persones incontaminades, les persones que tenen el cent per cent de puresa s'extingeixen com una raça que no té renovació. Jo sols deman que així com jo respect les idees dels altres, també es respectin les meves.

—*Quina relació existeix entre el fracàs d'Unió Autonomista i el del Partit Reformista Democràtic?*

Poden tenir qualque element comú. La manca d'identificació, que la gent no els coneixia suficientment, que era una proposta no gaire coneguda. En el nostre cas, era una falta de medis per arribar a l'elector. En el cas del PRD varen ésser medis molt grossos acumulats en poc espai de temps, la qual cosa fa que també la idea llenegui, no arribi. No hi havia identificació de la proposta electoral. Però també hi ha elements molt diferents. En el PRD han fracassat dues coses. Ha fracassat una proposta de fer una alternativa liberal, que feia falta en aquest país. Ha fracassat la

voluntat dels catalans de participar en la política espanyola liderant un projecte de modernització de la política espanyola. Cap d'aquests dos elements UA els tenia. El fracàs d'UA va ésser el fracàs de poder comptar amb unes forces pròpies i amb una capacitat de poder aglutinar els elements diferencials de la política mallorquina, de tal manera que quan es fes la Constitució i els estatuts d'Autonomia, i en concret el nostre, hi hagués una voluntat de legitimitat, diguem-ne, de la tradició —molta o poca— del que era el nacionalisme mallorquí, o del mallorquinisme polític, per dir-ho d'una manera més ampla i més poc emfàtica.

És evident que, en el fons, aquesta societat era molt contradictòria. Tan contradictòria que molta gent que es diu nacionalista entengués que un compromís o militància d'esquerres era de més importància que un compromís nacionalista. Primer s'era d'esquerres i després nacionalista.

Tampoc no s'ha d'oblidar que per exemple partits com el PSM —que és el símbol de la no identificació en cap tipus de corrent estatal i de disciplina— a les eleccions del 77 hi va anar amb el senyor Tierno Galván i amb la Federació de Partits Socialistes que, en definitiva, era un projecte distint de partit socialista del que va triomfar.

«RECUPERAR EL CAMÍ PERDUT ÉS UNA CURSA CONTRA RELLOTGE»

—*Què creu que li ha fallat a UM per poder aglutinar tot un nacionalisme de centre?*

Moltes vegades em faig aquesta pregunta. Crec que li han fallat massa coses. Unes, que ja venien determinades per la història, com la poca receptivitat d'una societat molt vinculada al concepte de província i a aquest concepte d'autodi, que pertany a aquestes societats petites i marginals. Això eren problemes anteriors a l'existència d'UM i seran problemes posteriors a la seva desaparició.

Potser també ha fallat una falta de claredat en el missatge, una falta de credibilitat o de *pedigree*, que un sector de l'autonomisme tradicional ha considerat oportunista i poc convincent... Però això —repetesc— són tant falles d'UM com de la societat. Un país que cregui de veres amb el nacionalisme i amb un projecte polític autòcton, no pot dependre de si el senyor Albertí té o no credibilitat. La cursa pel salvament d'aquest poble i per la possibilitat de recuperar el camí perdut en el terreny de la desnacionalització és una cursa contra rellotge, és una cursa que si no es guanya en els propers deu anys ja no tindrà sentit, perquè no hi haurà matèria. Si la gent que creu amb aquestes idees no es capaç de sacrificar-se, per cedir una part del seu programa, de la seva ideologia o de la personalitat dels que el dirigeixen, perquè aspiren al cent per cent de puresa... Doncs, alabat sia Déu... Tal dia farà un any i ens enterraran tots junts.

En el fons, eliminades totes aquestes causes parcials i circumstancials, el que hi ha és un sentiment d'impotència general respecte a aquest poble per fer projectes polítics viables. Un sentiment d'autosatisfacció que justifica la inoperància en funció d'un estàndard de puresa absoluta. Hi ha gent que s'estima més cremar-se per ineficàcia que cremar-se per l'acció. Una gent vertaderament compromesa amb una causa no pot acceptar-ho mai. És preferible cremar-se cometent errors o tan sols arribar a un tant per cent dels ideals, que no cremar-se per intentar realitzar-los amb les companyies que sigui, i amb les circumstàncies que siguin.

«ELS GRUPS NACIONALISTES S'HAN DE RENOVAR I ACTUALITZAR»

—*No és aquesta una visió molt pessimista del futur del nacionalisme?*

Crec que això sols respon a una tendència de política universal. La falta d'idees i de professionalitat que hi ha per aquestes latituds impedeixen que els partits, moviments o grups nacionalistes es renovin, s'actualitzin i s'incorporin al futur. Els moviments nacionalistes o els sentiments nacionalistes són actituds de resistència, són barricades enfront d'una situació de desnacionalització que ens provoquen des de fora. En funció d'això, els moviments de resistència utilitzen el nacionalisme per dos tipus de reivindicacions. Bé per aconseguir la independència política, o bé per aconseguir unes normes autonòmiques que permetin recuperar la nostra personalitat i la nostra capacitat d'autogovern. Evidentment, si un nacionalisme està suficientment arrelat i amb capacitat de tenir un projecte polític d'independència política, el seu horitzó només s'esgota quan realment s'aconsegueix la independència. Els altres tipus de nacionalismes que per circumstàncies socials, culturals, econòmiques i territorials no poden aspirar a la independència política i s'han de conformar amb l'autonomia, una vegada aconseguida aquesta, esgoten el seu programa, per molt que això es tracti de disimular i per molt que es vulgui perpetuar una situació de fet i no es reconeixin els vertaders reptes dels temps moderns. Amb aquestes circumstàncies mantenir un posicionament nacionalista reivindicatiu, front a una situació on hi ha moltes poques coses a reivindicar, és d'una pobresa absoluta. Basta veure com a l'Europa comunitària pràcticament no hi ha partits nacionalistes.

No ens enganem, el nacionalisme té els dies comptats. O bé desapareix i s'estingeix i és substituït pels partits d'àmbit estatal o es radicalitza i es planteja un altre horitzó utòpic com podria ésser la independència política.

—*Creu vostè viable una opció que planteji com a objectiu la independència?*

No ho veig. Jo personalment no som independentista, perquè crec que raonablement no és possible ésser-ho. Crec que aquest territori no té els condicionaments mínims per poder tenir una independència política, així com Déu mana. No els va tenir en el passat, quan semblava que hi havia condicions més òptimes... Aleshores, es va demostrar que aquesta terra no estava en capacitat de defensar-se de tots els perills d'agressió exterior. En aquests moments, aquestes condicions no existeixen ni poden existir. D'altra banda, Europa camina cap a la desaparició dels estats i el que importa és caminar cap a la unificació europea, tenint l'au-

tonomia territorial i pròpia suficient, i no preocupar-se de situacions que estan en liquidació. Potser això no ho vegi la nostra generació, però el procés de transformació segueix aquest camí.

La independència és un concepte difícilment plantejable des dels interessos reals dels ciutadans. Des de posicions minoritàries, messiàniques o des de servici a interessos estrangers, sí que això té una certa coherència, però des del servici als ciutadans, no. Si la política es fa perquè els ciutadans visquin millor, perquè els horitzons de llibertat, de progrés i de cultura s'examinin, la proposta no és la independència.

—*Com veu el panorama per a les properes eleccions autonòmiques i municipals?*

Jo no som cap profeta. Sols procur, quan arriba el cas, influir en una petita parcel·la de l'activitat social per intentar dur-la cap allà on em sembla més favorable, però el que no faig són vaticinis. Tampoc no em deix condicionat pels panorames. Aquests són una dada, en funció de la qual es treballa, però no han d'ésser una hipoteca al projecte polític. Els panorames són una dificultat addicional més, un obstacle més a superar, però no són un factor que obligui a canviar res més que la tàctica, en funció de la resistència que es troba en allò que s'ofereix.

—*Em consta que vostè i d'altres persones mantenen reunions per dur a terme un nou projecte polític. Quin és aquest projecte?*

Hi ha hagut una sèrie de converses per dur una mica de racionalitat en aquest espai on sembla que hi ha molta gent que el pugui compartir. És un tipus de projecte convergent. Per utilitzar els termes de la pregunta i els elements de la meua anterior resposta, diré que el panorama era prou negre com per donar la batalla perduda per endavant. Però que els elements siguin negatius no determina que un no hagi de fer l'esforç suplementari, tantes vegades com calgui per intentar unir aquelles coses que un considera que són convenients pels interessos socials i pel bé del país. Una vegada més ho hem intentat, però personalment som molt poc optimista, perquè les respostes que s'han trobat no estan a l'altura de la generositat que s'hauria de reclamar de les persones, ni d'aquell tipus d'entrega oberta als interessos generals del país. Sense voler dir quin serà el desenllaç, crec que no s'ha trobat aquella generosa col·laboració amb la qual seria necessari comptar perquè aquest projecte fos qualque cosa més que una reunió d'amics. ■

FUNDACIÓ CAIXA DE PENSIONS

I JORNADES D'INFERMERIA «DEBAT CAP AL FUTUR»

Coordinat per l'Escola Universitària d'Infermeria
«Santa Madrona» (Barcelona)

Col·laboren: – Escola Universitària d'Infermeria
«Mare de Déu de Lluc»
(Palma de Mallorca)

– Il·lustre Col·legi Oficial d'A.T.S. i
Diplomats en Infermeria de Balears

En el transcurs d'aquestes jornades es pretén proporcionar una visió de la infermeria moderna a fi i efecte de facilitar l'adaptació dels professionals a les necessitats actuals i l'acceptació dels canvis futurs, analitzant quatre aspectes importants del camp de la infermeria:

- Docència
- Control de qualitat
- Nou camí de la infermeria
- Perspectives professionals cara a la C.E.E.

A les jornades s'exposaran les següents ponències:

I.-FORMACIÓ DELS NOUS PROFESSIONALS DE LA INFERMERIA

Ponent: Maria dels Àngels Camps, Cap d'Estudis de l'Escola Universitària d'Infermeria «Santa Madrona» de Barcelona.

II.-AVALUACIÓ DE LA QUALITAT DE LES CURES D'INFERMERIA

Ponent: Maria Lluïsa González, Directora d'Infermeria de l'Hospital Clínic i Provincial de Barcelona.

III.-INFERMERIA I L'ATENCIÓ PRIMÀRIA

Ponent: Brígida Mora, Coordinadora del Centre de Salut d'Es Rafal de Palma de Mallorca
Berta Artigas, Professora de Salut Pública de l'Escola Universitària d'Infermeria «Mare de Déu de Lluc» de Palma de Mallorca

Assumpció Juan, Directora Tècnica de l'Escola Universitària d'Infermeria «Mare de Déu de Lluc» de Palma de Mallorca.

IV.-PLANTEJAMENT METODOLÒGIC DE LA INVESTIGACIÓ EN INFERMERIA

Ponent: Àngels Mora, Professora d'Infermeria Fonamental de la Universitat del País Basc.

V.-LA INFERMERIA BALEAR: AVUI PER DEMÀ

Ponent: Enrique C. Blanco, Diplomats en Infermeria.

VI.-LA INFERMERIA ESPANYOLA I EL SEU INGRÉS A LA C.E.E.

Ponent: Carolina Meléndez, Directora de l'Escola Universitària d'Infermeria «Santa Madrona» de Barcelona.

Després de cada ponència hi haurà un col·loqui obert així com diferents torns de comunicacions. Amb una Taula Rodona i Conclusions es donaran per finalitzades aquestes I Jornades d'Infermeria que es duran a terme els dies 13, 14 i 15 de novembre, a la Sala d'Actes de «la Caixa», Av. Alexandre Rosselló, 40 - 4rt.

Totes aquelles persones interessades a obtenir més informació, poden adreçar-se a l'Obra Social de la CAIXA DE PENSIONS. Tel. 46 45 50 - Ext. 66.

CINQUANTA ANYS DEL CONTRAMANIFEST

GABRIEL ALOMAR SERRA
MIQUEL GRIMALT GELABERT
RAQUEL RODRÍGUEZ GOMILA

Com parlàvem al núm. 731 de la nostra revista, al juliol-agost passat, després de la desembarcada republicana a Mallorca encapçalada per Bayo i propiciada per la Generalitat, començà una gran campanya anti-catalanista, que centrà la seva fúria en amenaces constants cap als que havien mostrat —dos mesos abans— el seu recolzament a la «Resposta al Missatge del catalans».

La campanya a la premsa fou especialment agressiva, i tan sols dos dies després del començament de les amenaces, va aparèixer un escrit de descàrrec per part dels inculpats, el text del qual suposava un obligat contramanifest. Creim interessant reproduir íntegrament el text del document, que aparegué a la premsa local el dia 18 de setembre de 1936.

Firmantes de la respuesta al mensaje catalán dirigido a los mallorquines y que estos días hemos tenido que recordar todos tristemente —nadie más tristemente que nosotros—, hemos leído la nota aparecida ayer en en las columnas de la prensa de Palma.

Lo que en ella se nos pregunta viene contestado desde el primer día del Movimiento Nacional por todos nosotros con nuestra adhesión y cooperación, ocupando nuestros puestos de trabajo y muchos además el suyo en el Ejército, Falange y Milicias.

Cuantos nos conocen, así como a la inmensa mayoría de firmantes de aquel documento, saben que la turba descastada que violó nuestro suelo y profanó nuestros templos después de incendiar los de su tierra, no tiene que ver nada con nosotros.

Mensajes concebidos en los términos del que nos ocupa, avalados no sólo por unas autoridades invitadas como a tales sino por centenares de nombres intachables, se contestan siempre y en todas partes con generosa cortesia. Cada cual responderá de la intención con la que lo suscribiera. Nosotros respondemos de la nuestra, que no pudo ser más limpia. De la sangrienta traición a su letra y a su espíritu, cúlpese no más a los que la perpetraron.

Nuestra solidaridad espiritual no es ni ha sido nunca con

los políticos cuya torpeza fratricida nos indigna como a todos, y que nadie (y de ello dan testimonio las columnas de nuestra prensa) ha juzgado con más severidad que nosotros desde el histórico 6 de octubre.

En este terreno como en todos, recogimos y mantenemos la herencia ideal de Miguel S. Oliver, de Juan Alcover y de Miguel Costa, aludidos con oportunidad por nuestro prelado en ocasión reciente; figuras cuya pureza y elevación son intachables, cuya alta españolidad nadie ha puesto jamás en entredicho y cuya obra respeta y venera de corazón todo mallorquín digno de este nombre.

Con pensamientos elevados es como queremos acompañar el gesto de abnegación del ejército y de nuestras juventudes y colaborar en una atmósfera pura a la obra de reconstrucción nacional.

Palma 17 septiembre 1936.

(Segueixen 56 signatures, Última Hora; 51, Correo de Mallorca; 55, El Día).

Nota: Los señores que no han podido firmar hoy por la premura del tiempo o por hallarse ausentes, pueden expresar su adhesión a las precedentes líneas mandándola a cualquiera de los firmantes que anteceden.

Curiosament el nombre de signatures que segueixen l'escrit o que s'hi adhireixen posteriorment varia d'un periòdic a l'altre, amb 100 a «El Día» o 104 a la «Última hora».

La campanya no es va deturar aquí, sinó que al llarg de tota la segona quinzena del mes de setembre, i especialment durant la setmana del 16 al 23, hi hagué una notable dinàmica de papers escrits que alternaven les amenaces i inculpacions dels simpatitzants del nou règim amb les excuses i renúncies per part dels sospitosos.

Com punta de llança dels «inquisidors» se situaven els articles de Ll. Villalonga que, amb títols suggestius com *La Cultura malparada o Equívoco* (1), destil·laven l'anticatalanisme més visceral i l'atac directe contra els manifestats. Combinant-se amb aquests escrits signats, apareixen requadres anònims amb anuncis de persecució aferrissada contra els traidors amics dels catalans (2).

Segurament l'ambient arribà a fer-se totalment insuportable per als sospitosos, i els diaris publicaven notetes de gent que s'afanyaven a negar qualsevol relació amb el catalanisme, especialment en el cas que els seus llinatges coincidissin amb els de qualsevol dels signants de la Resposta. Així podem llegir frases com:

El médico D. Juan Muntaner Palmer nos ruega hagamos constar que no corresponde a su persona el nombre de Juan Muntaner que aparece al pie del documento de contestación al mensaje de los catalanes (Correo de Mallorca, 19.09.36; Última Hora, 21.09.36).

Es veu que el que havia signat el manifest, com tan sols ho va fer amb un llinatge, provocà maldecaps a més d'un, i notes individuals com les anteriors aparegueren dies després, fins al punt que la mateixa redacció del diari hagués de tallar amb el que pogués ésser una sèrie interminable de Muntaners no sospitosos. Tanta lletra sobre el tema degué determinar una malsana curiositat per part del públic que acabà amb un afany per a identificar possibles inculpats, fet que es dedueix de la nota que publicà l'Última Hora el dia 21.09.36:

...han sido muchas las personas que han llegado a nuestra Redacción, haciéndonos resaltar de la conveniencia de dar a la publicidad el segundo apellido del firmante Juan Muntaner, cosa que debe hacerse por el que corresponde, puesto que nosotros lo ignoramos.

Una manera prou emprada de defugir la persecució fou la de mostrar individualment la seva adhesió al nou règim i fer un públic acte de contrició admetent les anteriors equivocacions. En aquesta línia se situen notes i articles, dels quals es feien responsables pseudònims a vegades tan descriptius com «Converso» o d'altres que coincideixen amb els que mesos abans cantaven la germanor catalano-mallorquina, com és el cas de KIM (3).

Completen la visió d'aquesta nefanda quinzena per a la nostra llengua i intel·lectualitat la reacció que provocà la campanya entre la colònia (aleshores considerable) de catalans residents a l'illa. Immediatament plogueren cartes d'afirmació espanyola per part de gent del Principat, especialment l'article d'Adolfo Iglesias «Catalán sí, separatista nunca» (que entre els dies 21-25 aparegué a tots els diaris locals). Durant el 21, 22 i 23 de setembre, a entitats tan catalanes com la Banca Recasens S.A. i la Juventud Antoniana dels Caputxins, es recolliren adhesions a un «Manifiesto de los catalanes residentes en Mallorca», que recolzat per 500 signants venia a ésser un «Contramissatge», en aquest cas escrit per gent que no havia tengut intervenció en el procés de creació del document que negava.

La recerca d'enemics prest deixà de centrar-se en els catalanistes que, quedant en el perllongat silenci que seguí a la seva renúncia acabaren d'ésser el centre al qual anava destinada la fúria verbal de la premsa. El governador civil del moment féu una declaració pública que donava per clos el tema des del seu punt de vista:

Refiriéndose al asunto de la contestación dada por un grupo de mallorquines al mensaje de los catalanes, manifestó el señor Gobernador que su deseo era que una vez requeridos los firmantes mallorquines, como debía hacerse y confesado por éstos su error, no se debía insistir dando un carácter particular al asunto. Era necesaria la guerra pero ésta tiene un fondo de paz y las cosas deben tratarse bajo el aspecto objetivo dejando aparte cuanto sea subjetivo.

Habiendo unos señores reconocido que se equivocaron, ya no cabe, en el sentir del señor Gobernador, insistir más en el asunto.

«Correo de Mallorca», 22.09.36, p. 2

Aquestes darreres setmanes del setembre de 1936 representarien el punt àlgid de la persecució a la llengua catalana, que després s'institucionalitzaria amb tota una sèrie de decrets castellanitzadors. Enguany en fa mig segle.

NOTES

(1) Els germans Villalonga foren a l'època col·laboradors habituals de *El Día*, periòdic controlat pel verguerisme, però que constituïa la premsa local mallorquina de més qualitat als anys 30.

(2) A l'article que al núm. 731 dedicàrem al Manifest, reproduïrem part d'un d'aquests requadres.

(3) Són de lectura interessant els titulats *Memento* i *El arca de Gaziél*, apareguts a *El Día* el 12 i 18 de setembre respectivament.

ENTREVISTA A MIQUEL DEIÀ PALERM

Miquel Deià als anys 30, quan era mestre de Consell

Amb l'entrevista d'avui continuam la sèrie de converses amb els diversos signants de la «Resposta als catalans», que iniciàrem al núm. 731 on podeu trobar el text del document al qual feim repetides referències.

La figura de Miquel Deià és representativa de tot el grup de mestres d'escola que demostraren abans de la Guerra Civil la seva estimació a la llengua. Personalitats com Joan Capó, Pere Aulí, Andreu Ferrer i tants d'altres educadors inscriviren el seu nom entre els signants del Manifest.

L'entrevista té lloc al domicili particular de D. Miquel, casa prou representativa de So n'Espanyolet, a l'escola del qual ha passat els anys centrals de la seva vida professional, aconseguint per al centre un bon nombre de premis i mencions a través de la seva tasca pedagògica.

—En quines circumstàncies vàreu signar el Manifest?

—En vaig tenir coneixement a través de Faust Morell, qui em presentà el paper, i totd'una que el vaig acabar de llegir em va convèncer i hi vaig firmar.

Llavors treballava de mestre a Consell, on intentava fer feina per la llengua: editàvem la revista «Consell», que fou la primera publicació escolar de Mallorca; organitzàrem un concurs de «llengua mallorquina» que fou prou conegut, i igualment ensenyava els al·lots amb els llibres de Galí.

La personalitat i l'obra de Galí m'influïren fortament. El vaig conèixer de manera casual, a les darreries dels anys 20, quan jo treballava al «Liceo Ripoll». El mestre català havia vengut a viure a Mallorca per causes polítiques, ja que la seva dona J. Herrera fou desterrada des de la Inspecció de Tarragona per la Dictadura de Primo de Rivera, acusada de

COMISIÓN DEPURADORA
DE
PRIMERA ENSEÑANZA

N.º 232 En cumplimiento de lo dispuesto en el art.º 3º de la C. de 10 de noviembre de 1936, cúmpleme dar traslado a V. que, en virtud de las diligencias practicadas y según los informes existentes en esta Comisión, se deduce contra V. el siguiente cargo:

Haber simpatizado con el partido nacionalista catalán, siendo uno de los firmantes del "MISSATGE".

En el plazo improrrogable de diez días, formalizará V. por escrito los descargos aportando la documentación que estime conveniente a su defensa; todo lo cual entregará al Presidente de esta Comisión -Instituto Ramón Llull, Palma- o lo enviará a la misma por correo certificado.

Dios salve a España y guarde a V. muchos años.

Palma, 18 de noviembre de 1937
Segundo Año Triunfal
El Presidente

Sr. D. Miguel Deyá Palerm, Maestro de Consell.

Ofici de la Comissió depuradora remés a Miquel Deia, i signat pel president de la mateixa Bartomeu Bosch. Cal reparar en la curiosa acusació.

catalanisme; els seus fills eren deixebles meus i així es va establir una relació personal i professional que perdurà tota la vida. Els seus llibres són una gran obra on es combina el text i la il·lustració justa.

—A la dècada dels 30 hi hagué una notable activitat en el camp de l'educació. Quins records teniu d'aquell temps?

—Em vénen a la memòria grans personalitats, sobretot Andreu Ferrer Ginard, que dirigí diverses publicacions i edità obres referides a la nostra cultura. Regentava la Llibreria Politècnica, on trobàvem llibres en català, n'era l'establiment més especialitzat del moment, així com també el que recollia obres de temes pedagògics.

També remarcaria Joan Capó Valls de Padrines —qui treballava d'inspector i intentava posar-nos al dia dels darrers progressos pedagògics a nivell internacional— i va enllestir la constitució del Museu Pedagògic que es trobava a La Misericòrdia, just on hi ha l'actual Conservatori. Era una institució viva on es feien exposicions de treballs escolars, mostres de material pedagògic, conferències, comissions de treball, etc.

Ambdós pertanyien a l'Associació per la Cultura de Mallorca i s'adheriren al Manifest, pel qual hagueren de sofrir depuració i el darrer fou enviat a Almeria.

—Hem parlat de l'Associació per la Cultura de Mallorca, n'èreu membre?

—Sí, ja ho crec. Aquesta entitat agrupava gent de totes les idees, just que estiguessin per la defensa i propagació de la nostra llengua. Als seus locals, al carrer del Palau, vaig conèixer en F. de Sales Aguiló, Emili Darder, Joan Ignasi Valentí —que va muntar una secció de psiquiatria infantil al Museu Pedagògic—, els germans Forteza i Miquel Fullana... i tants d'altres, gent de dretes i esquerres perquè allà mai no tenguérem problemes ni discussions sobre fets polítics ni religiosos. Dins l'Associació va existir la Comissió Delegada de l'Ensenyança Catalana, de la qual n'era membre.

—I quina era la situació de l'Ensenyament del Català llavors?

—Els que hi treballàvem ho feiem a nivell quasi individual, la política educativa de la República no establia un rígid control de les activitats que es feien a l'escola. Realitzaren algunes accions com la retirada de les creus de les aules. D'altre costat fou remarcable l'establiment d'un nou pla de formació del professorat, el «Plan profesional».

A part hem de considerar que ja existia a segons quins sectors una actitud clarament anti-catalanista, record que quan treballava al «Liceo Ripoll» em censuraren que fes cantar sardanes als infants, i posteriorment, quan es féu el concurs de *llengua mallorquina* de Consell hi hagué persones que m'ho recriminaren, però que tanmateix no foren capaços de donar llibres en castellà per a un hipotètic concurs de *llengua castellana*, així com ho havia fet l'Associació per la Cultura en el primer concurs.

Tant abans com ara, la major part dels que reneguen de la nostra llengua parlen i escriuen el castellà malament, amb barbarismes i incorreccions de tota casta. Quasi diria que qui maltracta el català sol maltractar el castellà.

—Una vegada arribat el «Movimiento Nacional», va rebre qualche càstig o amenaça per haver subscrit la «Resposta als Catalans»?

—Vaig rebre un ofici on m'acusaven de pertànyer al «Partido Nacionalista Catalán» (formació política que desconec i mai no ha existit) i d'haver signat el «Missatge».

Érem quatre mestres que ens trobàvem a la mateixa situació, Ramon Morey, Andreu Ferrer, Pere Aulí i jo mateix. Dos ens defensàrem fort, els altres feren una feble defensa. Als primers ens prometeren tres mesos de suspensió de sou i càrrec; i a més haver d'anar a Valladolid un període de temps igual a aprendre el castellà; els altres dos només quedaren amenaçats amb la primera pena.

Fins i tot es feren diligències publicades a la premsa, reclamant informació sobre nosaltres. Vivíem envoltats d'un ambient anti-catalanista que ens asfixiava amb una campanya agressiva i feresta als periòdics.

Una vegada rebut l'ofici, com considerava que els signants del Manifest eren tots ells de valor intel·lectual o personal reconegut, i a més em sentia identificat amb el contingut de la «Resposta», va esser pel que vaig optar fer una defensa aferrissada atacant els membres de la comissió depuradora.

—Com va argumentar la seva defensa al procés esmentat?

—Els punts en què em vaig centrar foren els següents:

a) L'acusació de pertànyer a l'hipotètic «Partido Nacionalista Catalán» es basava en una sola signatura. Jo negava tal filiació política.

b) El Manifest era de contingut cultural.

c) El senyor Bosch, cap de la «Comisión Depuradora de Primera Enseñanza», en més d'una ocasió havia manifestat simpaties catalanistes a escrits publicats per la premsa local. En ocasió de la celebració del centenari de Marià Aguiló, als actes del qual també hi tengué notable participació Alfred Llompart, que l'any 37 encapçalava la «Comisión Depuradora de Enseñanzas Medias».

d) Persones tan conegudes com Alexandre Gaià i Folch, i Tomàs Carreres i Artau, s'havien adherit no a la «Resposta dels Mallorquins», sinó al mateix «Missatge dels Catalans» subscrit entre altres pel President Companys; i en canvi al Nou Règim ocupaven càrrecs de tanta consideració com «Secretario de Trabajo de la Junta Técnica del Estado» i Catedràtic de la Universitat de Valladolid respectivament.

Aquestes argumentacions provocaren la reacció immediata dels «inquisidors locals», que es veren disgustats per les contra-acusacions. Tanmateix semblaven no entendre que jo, com a Secretari de l'Associació de Mestres Catòlics, en cas d'una dominació roja hagués quedat igualment exposat a represàlies.

L'entrevistat al centre del grup, en primer terme, l'any 82, envoltat d'alumnes-pintors.

—Com acabà el procés?

—Acabà favorablement per nosaltres, però no gràcies als descàrrecs argumentats, sinó per la meva amistat personal amb el Secretari del cap nacional de la depuració, Alfonso Iniesta, amb qui havia coincidit anys abans a una Escola d'Estiu a Santander. Iniesta respongué personalment dels acusats i féu que els nostres noms sortissin a les llistes de mestres declarats «Aptos» per al càrrec.

De tota manera, la salvació no fou tan senzilla com pot semblar perquè haguérem de mester filtracions de les deliberacions de la Comissió Provincial i l'ajut d'altres companys per a poder posar-nos en contacte amb la Península salvant la censura militar.

I així no vàrem haver d'anar a fer turisme per Valladolid, ni tampoc vaig haver de deixar el meu lloc de treball a Consell en cap moment.

—Després de la Guerra, com recorda l'ensenyament?

—Així mateix hi havia gent que feia feina i intentàvem aconseguir una bona qualitat d'ensenyança. En el meu cas, l'any 40, després d'haver estat deu anys de mestre a Consell, vaig passar a l'escola de So n'Espanyol, on romandria fins a la meua jubilació l'any 1978. Per donar a conèixer el que fèiem al·lots i educadors, s'organitzaren al centre les exposicions escolars monogràfiques, algunes de les quals tengueren ressò. Anomenaria les fetes amb motiu de l'Any Sant, una altra dedicada a Mallorca i dues de caràcter local: la primera «Palma es así», i la segona «Estudio Social de la Barriada». Amb algunes d'elles aconseguírem premis nacionals.

—Els títols d'algunes d'aquestes exposicions fan referència a l'ambient immediat de l'al·lot. Considera important una educació relacionada amb l'entorn?

—Sí, trob totalment imprescindible l'estudi del medi que envolta l'al·lot; precisament m'agradaria veure prest publicada una obra meua titulada «Com és el vostre poble», on es proposen activitats relatives a l'espai proper al nin. Personalment opín que no és del tot apropiat voler establir activitats de totes les matèries entorn d'un sol centre d'interès.

Els mestres hem d'estar sempre en permanent formació i llegir les revistes especialitzades així com els llibres que ens posin al dia dels coneixements teòrics i pràctics.

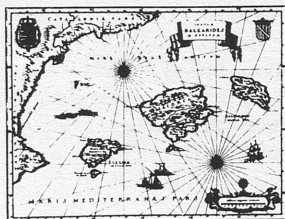
—I ja per acabar, com valoràreu la presència de la nostra llengua tant a la societat en general com a l'ensenyament en particular?

—Crec que ho hem espanyat una mica; hauríem de fer dues coses: compondre-ho i introduir-lo a l'ensenyament.

Hi ha el problema de la integració dels immigrants. Hauria estat necessària una política de centres culturals que actuessin l'aprenentatge de la llengua als arribats de fora (com tenc entès que ha existit a determinats indrets de Catalunya).

A tot nivell molta de gent no té clara la catalanitat del parlar mallorquí. Assistim a una vertadera «contaminació de l'ambient», que a través de les polèmiques de diaris es veu agreujada, amb persones que escriuen del que no saben. Crec que ens costarà molt sortir d'aquest embull. Esperam aconseguir-ho. ■

GABRIEL ALOMAR SERRA
MIQUEL GRIMALT GELABERT
RAQUEL RODRÍGUEZ GOMILA

A la Mar Mediterrània, bressol de la Cultura de la vinya i el vi, emergeix l'Illa de Mallorca. El seu meravellós clima i privilegiada situació fan que hi creixin fermes i bon vins i s'hi crin esplendorosos vins coneguts des de l'antiguitat.

Jaume Mesquida

VINYES I BODEGUES A PORRERES (MALLORCA) Tel. 971/647106

VENDÀ DIRECTA A LA BODEGA

EL SUD

TOMEU VIDAL

Umbral titula *El español y la peseta* una de les seves darreres cròniques sobre el que són els espanyols. No sé si volent-ho o sense poder evitar-ho, en descriure les relacions entre els castellans i els diners incideix en el punt essencial de diferenciació entre els espanyols del nord i els del sud: «l'espanyol ha estat educat amb la idea que els diners no són conseqüència de l'esforç, sinó de l'atzar esburbat de la vida».

La mateixa tradició que inventà i acceptà la tesi de dividir Espanya en dues, i tan sols en dues, la de la caverna i la del progrés, la de Queipo de Llano i la d'Ortega, ha comès sempre l'error de concedir-nos a tots els mateixos comportaments. És la lògica de l'observació central tamisada pels prejudicis, el rancor i les faltes de mesura.

La mateixa cosa ocorre amb els diners, i tan sols respecte dels espanyols del Sud es pot afirmar impunement que «els diners que més estima l'espanyol són els diners fortuïts (loteries, herències, etc.) perquè sent que la fortuïtat és l'intrínsec dels diners». Efectivament, aquesta és una referència exacta i puntual a una lletania de llegendes i literatures que des del «Pígal al Quixot» poblen les lletres castellanques que s'inventaren la picaresca per oblidar la fam. O, dit d'una altra manera, que beatificaren l'art de passar sense fer-ne ni brot. Doncs bé, aquest és el Sud. Als del Nord no ens rendeix el dissimul o el guirigall, i sí les pessetes i bitllets que s'aconsegueixen, cada dia més, tan sols fent feina, i qui ho pot.

Avui continuam governats pel Sud, que en la seva part més delicada es veu sempre preocupat per les travesses, els *lotos* i les loteries. El poder s'alia freqüentment amb l'atzar del proïsme i quan falla, en el diàleg particular que mantenim Nord i Sud, aquests utilitzen amb nosaltres el sistema de l'estocada. Per això ens governen des del menyspreu pels diners, els dels altres, és clar.

Tota la resta és fàcil i es desprèn en cascada. Dels diners al règim, pel Sud, instaurant les seves maneres, els seus mo-

des, i formes configuradores d'un estil. L'estil règim-movida madrilena. Amb els nostres diners paguen la seva *movida* com abans pagaven el seu «MOVIMIENTO», que, tot i essent definitivament més dur, resultava molt més barat.

Davant aquesta allau de situacions de fet, amb les quals no tenim res a veure i que els diners tan sols són l'excusa de l'articulista i l'expoli d'un país, que aquest sí ho és, el nostre, els actors socials més importants adopten les seves pròpies tendències d'actuació. Els dissenyadors, executors, i protagonistes de l'estil; els coadjutors, coadjuvants i col·laboracionistes; els qui s'oposen sense legitimació o amb tant de dissimul, que quasi no molesten, per mantenir així un status que els permeti la preeminència social sense cap contratemps; i, per acabar, els exiliats.

Continuam apartats del poder per un Sud que celebra el cinquantenari de la mort d'un poeta dolent, i del Sud, a mans de guàrdies civils, també del Sud. Tan sols ells gosen matar els seus poetes.

Diu Trias Fargas que bàsicament és una qüestió demogràfica, potser. El que és cert és que en la perifèria el règim és més dur i els súbdits més desmemoriats, per això, lloen els seus herois de vent i obliden els nostres vils mestres. És així que la Constitució es converteix per a ells en un títol de propietat, quan per a nosaltres hauria d'esser un principi gloriós de sobirania compartida entre ells i el seu estat, d'un costat, i nosaltres mateixos, de l'altre. Sobirania, sí, ja sé que limitada pels temps, però sobirania al cap i a la fi sobre el que vàrem esser, el que som i el que aspiram a ser.

En resum, quan un seguidor del «compañero Mol» o del «honesto Triay» vos parli del «pujolisme», serà suficient per saber que mai no entendran el significat que a les Illes la inflació sigui dos punts i mig superior a la d'Espanya. La resta em sobra. ■

FRANCESC MIR i FULLANA

Metge Oculista

Implantació de lents intraoculars

Cirurgia refractiva

Adaptació de lents de contacte

CONSULTA: Hores concertades

Plaça Rector Rubí, 14 - Telèfon: 55 09 50 - (Edifici Mútua Balear) - MANACOR

URGÈNCIES: «Angel 24» - Telèfon: 28 13 13

L I T E R A T U R A

«HISTÒRIES DE LA LITERATURA CATALANA»

JOAN MAS I VIVES

Des que la literatura catalana ha entrat a formar part dels plans d'ensenyament mitjà, encara que en una situació d'inferioritat respecte a altres matèries, han sovintejat els manuals que hi són destinats i que abracen des dels orígens fins a l'actualitat. Forçosament aquests manuals més d'un cop presenten síntesis discutibles, els errors de les quals no sempre són atribuïbles a llurs autors, atès que aquests no disposen d'una bibliografia abundosa i escaient per a cada un dels períodes, moviments culturals, autors, etc., que han de presentar. És més, els manuals escolars ni tan sols s'han pogut inspirar en altres manuals equiparables, redactats però amb una dosi més gran d'exhaustivitat, de rigor acadèmic i d'extensió. Per dir-ho breument, començam a tenir moltes històries de la literatura catalana a la menuda i no en tenim cap a l'engròs, i això no és normal ni recomanable.

Tanmateix ja fa temps que s'iniciaren dos projectes ambiciosos que ara tornen a ser actualitat. L'un és el del doctor Jordi Rubió i Balaguer. Aquest erudit inicià el 1949 la publicació dels capítols sobre *Literatura catalana* inclosos a la *Historia general de las literaturas hispánicas* dirigida per Guillem Diaz-Plaja, els quals al cap dels anys estudiarien des dels orígens fins al segle XVIII. Traspasat l'il·lustre professor el 1982, les Publicacions de l'Abadia de Montserrat iniciaren l'edició de les seves *Obres*, entre d'altres la versió catalana d'aquells capítols, originàriament escrits en castellà. L'obra de Rubió és d'una importància cabdal, plena de suggerències per a l'investigador, especialment pel que fa a la vida cultural i a la producció literària popular i culta dels segles XV, XVI, XVII i XVIII. Però mai no acabà de redactar els capítols que havien de tractar del segle XIX i així restà inacabada. Ara, quan aparegui el volum tercer de la reedició, ja anunciat, es podran recuperar les pàgines que ja havia escrit sobre aquest segle, encara que sembla que només es refereixen al primer terç. Si tenim en compte que la *Literatura catalana contemporània* de Joan Fuster, reeditada diverses vegades a partir del 1971, era destinada també a la *Historia general de las literaturas hispánicas* i que s'ocupa des del Modernisme fins als autors nascuts cap al 1924-1925, tindrem l'estat definitiu d'aquest projecte. Sens dubte una gran «història de la literatura catalana» caracteritzada per l'extraordinària aportació erudita de les pàgines de Rubió i per la gosadia interpretativa de les de Fuster. Però incompleta per sempre més.

L'altre projecte és la *Història de la literatura catalana* de l'editorial Ariel, originàriament adscrita als noms del doctor Martí de Riquer, director de l'obra i autor dels tres primers volums que estudien des dels orígens fins al segle XVII, i del doctor Antoni Comas, que s'havia d'ocupar de tota la part moderna però que només arribà a redactar el volum IV, sobre el segle XVIII. D'aquests volums cal dir que els capítols de Riquer estrictament medievals són altre cop un model d'erudició i de domini de la matèria, en canvi els que tracten els segles XVI i XVII són més sumaris i hom no hi persegueix tant l'exhaustivitat. El tractament del segle XVIII per part d'Antoni Comas altre cop va obrir immenses possibilitats d'estudi per a un segle fins aleshores menystingut per a la historiografia cultural catalana. Després, però, aquesta *Història* restà aturada i el 1981, inesperadament, s'esdevingué la mort d'A. Comas. Ara s'ha reprès l'obra i això ha comportat la

Riquer/Comas/Molas
HISTÒRIA
DE LA LITERATURA
CATALANA
7

Ariel

reedició dels quatre volums anteriors, que s'han convertit en sis, i, més important, l'encàrrec de dirigir la part final al doctor Joaquim Molas. Fruit d'aquesta direcció ha estat ja l'aparició del volum setè, que s'ocupa del segle XIX.

FINALMENT, UN VOLUM SOBRE LA LITERATURA VUITCENTISTA

En aquest cas, el primer que cal fer és de felicitar els autors que l'han fet possible. Efectivament, el segle XIX semblava un període maleït amb el qual ningú no gosava d'enfrontar-se obertament. Tanmateix l'aparició del volum coincideix amb un moment en què els estudis sobre el període han cobrat una força considerable i en són una prova, per exemple, els relativament recents *Col·loqui Internacional sobre la Renaixença*, celebrat a Barcelona el desembre del 1984, i el *Col·loqui Internacional sobre Verdaguer*, celebrat a Vic la primavera passada. Les actes del primer encara són inèdites, però el llibre n'aprofita força informació i això fa que es pugui relacionar encara més amb aquest auge dels estudis vuitcentistes dels darrers anys.

Al marge d'això, hi ha una diferència important respecte als volums anteriors, i és que aquest ja no és un llibre d'autor. Abans Riquer i Comas redactaren els «seus» volums, ara Molas actua de coordinador d'un equip d'investigadors —Enric Casany, Xavier Fàbregas, Manuel Jorba i Antònia Tayadella— i només signa el capítol de Verdaguer i el de la poesia del final del període. Segurament tots hauríem preferit, com abans, un treball escrit exclusivament per Molas, sobretot comptant amb la seva preparació i amb la seva agilitat interpretativa, però si això implicava d'endarrerir encara més l'edició o de fer-la perillar haurem de donar la solució per

bona. Això sí, pregaríem que l'editor no muntàs tota la publicitat sobre el nom del director i que tingués més en compte els redactors reals, encara que les raons de *marketing* no ho aconsellin.

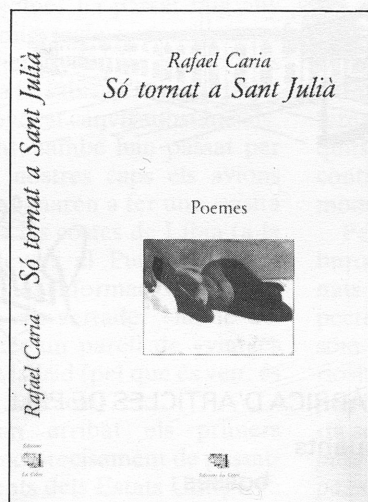
Tal com ha quedat, respon a les intencions que Molas asenyala al pròleg per als quatre volums que ha de dirigir: «Una juxtaposició de monografies que s'encadenen cronològicament les unes amb les altres i que, en blocs més o menys independents, resumeixen els moviments político-culturals (Renaixença, Noucentisme), els literaris o, almenys, els artístic-literaris (Romanticisme, Naturalisme, Futurisme), la trajectòria dels grans gèneres i, finalment, la de les figures més rellevants (Verdaguer, Maragall, Carner)». En aquest cas, les monografies són obra d'especialistes que ja han demostrat la seva solvència en la matèria que tracten, relacionada amb la seva tesi doctoral o amb el seu camp d'investigació habitual. Tanmateix no s'han limitat a resumir o tornar a redactar allò que d'alguna manera ja ens havien donat a conèixer, sinó que s'han esforçat per aportar novetat als seus treballs i per recollir-hi una bona part de la bibliografia recent i de les darreres exhumacions. El resultat han estat uns treballs densos que reflecteixen prou l'estat de la qüestió en cada un dels temes. També s'ha pretès de fer una història de la literatura sense marginacions, i això explica l'espai concedit al periodisme i a la producció crítica o historiogràfica. Amb tot, la part més encertada és sens dubte la que s'ocupa de l'estudi dels grans autors. Manuel Milà, estudiat per Manuel Jorba; Frederic Soler i Àngel Guimerà, estudiats per Xavier Fàbregas; Narcís Oller, estudiat per Antònia Tayadella; i Jacint Verdaguer i Apel·les Mestres, estudiats per Mo-

las, són presentats tot alternant les dades biogràfiques i bibliogràfiques amb les anàlisis més estrictament literàries. Això ja dona a entendre l'eclecticisme del mètode adoptat, que encara s'accentua amb l'alternança de capítols històrico-culturals amb d'altres més propis de la crítica formal. No se'ls en pot fer retret perquè els guanys d'exhaustivitat són més importants que els defectes d'unitat. A més, aquests defectes, si es pot dir així, són més causats per l'excessiva independència de cada un dels capítols i per la diversitat dels autors que per cap altra cosa. En una obra d'aquesta magnitud també ens podríem fixar en aspectes concrets que hauríem desitjat que fossin tractats amb més extensió. Des d'aquestes latituds, com sempre, demanàriem més atenció per a la literatura insular. «L'ignoranci» i el vers i la prosa costumista de Bartomeu Ferrà i Pere d'A. Penya, per posar només un exemple, són tractats molt superficialment. És clar que ho pot justificar el fet que tampoc des d'aquí hem produït estudis gaire rigorosos sobre aquests autors. En canvi és menys comprensible que l'atenció sobre els grans autors hagi fet oblidar la importància d'altres figures menors, per exemple molts dels autors de teatre anteriors a Frederic Soler, amb Robrenyo al capdavant, si no n'és la causa la sobtada mort de Xavier Fàbregas.

Pots fer filant molt prim podríem enumerar alguna altra disconformitat de detall. No seria just. Per això hem d'insistir en la importància que té l'aparició d'aquest volum. Una importància que és conseqüència tant del fet que finalment tenim una extensa història literària del segle XIX, com del rigor i la novetat en l'aportació de dades i en llur interpretació de cada una de les monografies que la componen. ■

D'AQUESTA MAR AMIGA... (1)

AUGUST BOVER I FONT

Ben conegut en el món cultural mallorquí. l'alguerès Rafael Caria se'ns revela ara com a veu poètica del català més oriental. Efectivament, al seu treball d'activista cultural i als seus estudis erudits, Caria hi afegeix un vessant poètic amb la publicació del llibre *Só tornat a Sant Julià*. Bellament editat, el volum recull un conjunt de poemes que —tot defugint el malauradament massa freqüent jocfloralisme de la poesia algueresa— s'insereix en la moderna poesia europea amb

—com és lògic— un marcat accent mediterrani. No ens ha d'estranyar, doncs, que molts d'aquests poemes es podrien haver escrit des de qualsevol de les nostres illes:

*Sento la mar
endins,
la mar blava,
la mar tendra,
la mar que ha dut
la història
i el català llenguatge
a ma petita
terra...*

No oblidem que, al cap i a la fi, la «redescoberta» de l'Alguer fou obra de l'arqueòleg i naturalista barceloní Francesc Martorell i Peña, el qual, l'agost del 1868, es traslladà a Sardenya per tal de fer un estudi comparatiu entre els *nuraghi* i els talaiots baleàrics.

Així, *Só tornat a Sant Julià* és un cant a la vida i a la mort, a la terra i a la mar, límits autobiogràfics de l'autor, perquè amb aquest recull Caria ens fa una invitació al viatge, al seu viatge vital, que és, alhora, la història d'una presa de consciència. Per això en la primera part de l'obra —*Dins la memòria*— el poeta ens narra des de la visita a Sant Julià, la vella casa enrunada de la seva padrina, passant per l'impacte del primer viatge a la «pàtria antiga» —*Retrobament*—, quan Catalunya es trobava en ple estat d'excepció, fins a l'espruïa

Cant d'afermació:

Só alguerès
ho sé
de sis segles,
no obstant pugui
dir,
i ho dic
honestament,
que aquesta terra
mare,
per a nosaltres
sigui ingrata,
àrida
i a voltes
també covarda.

A partir d'aquí el llibre deixa pas als poemes de *D'aquesta vella terra, d'aquesta antiga illa...*, la terra i la mar, doncs, i els homes i dones que hi viuen: la petita pàtria del poeta. Una pàtria, però, que mai no és idealitzada, que s'estima sempre des d'una perspectiva crítica, a la manera de «Pere Quart»:

Ara, perdona'm
si et dic el que pens;
mes jo crec
que tu tenguis
ben altres
vergonyes
d'amagar
a l'escàndol del sol
que el tou sexe,
Alguer mia.

Després d'aquesta secció —la més extensa del llibre—

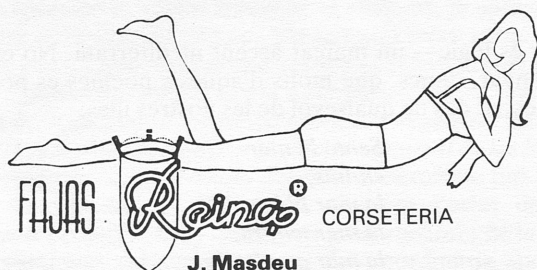
trobam la gravetat dels *Poemes solitaris* i la força lírica dels poemes de *De Pajasso la mar...* i de *Paisatge nocturn*:

És llavors
que hem après
a mirar-nos
amb les nostres
mans
tancant
les parpelles.
I bressolava
el mar
i amb nosaltres
les flors
i les ginestes.

Clou el recull la secció *Per recordar-te a la mia gent*, constituïda pel combatiu poema *No era un dia qualsevol*, dedicat a la compositora castellanenca Matilde Salvador, que ha musicat diversos poemes del llibre, les partitures dels quals són reproduïdes al final del volum amb el títol de *Cants al capvespre*.

En conjunt, doncs, un bell llibre de bella poesia. Per això hem de felicitar-nos que Rafael Caria s'hagi decidit a publicar els poemes de *Só tornat a Sant Julià*, una autèntica i grata sorpresa dins del panorama poètic català, perquè —tal com assenyala Jordi Carbonell en el pròleg— «l'obra de Rafael Caria, tot i esser plenament arrelada a l'Alguer i a Sardenya, significa la plena incorporació de la poesia algueresa dins els corrents poètics catalans del segle XX amb tots els honors». ■

(1) Rafael Caria, *Só tornat a Sant Julià*. Pròleg de Jordi Carbonell. Música autògrafa de Matilde Salvador. Dibuixos de Luisella Deiana Patetta. Edicions «La Celere». L'Alguer (Sardenya) 1986, 220 pàgs.

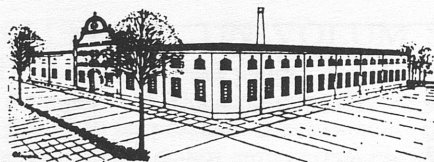

J. Masdeu
Josep Tous Ferrer, 1 - Tel. 216033 - Palma de mallorca

al servei
de la dona
jove i elegant

dona
corseteria

J. Masdeu
COLON, 62 - Tel. 216558
Palma de Mallorca

FÀBRICA D'ARTICLES DE PELL
guants

bosses

peces de vestit

i marroquineria en general

Gran Via de Colón

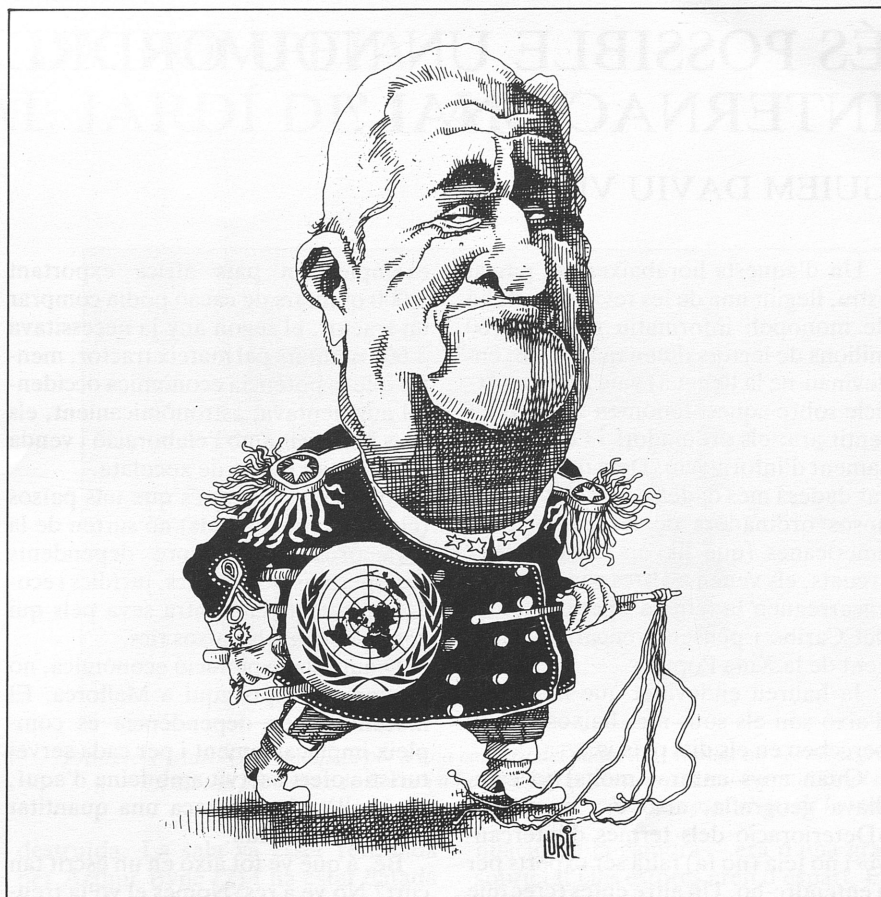
Telèfon 50 19 00

INCA

LA MOGUDA PLANETÀRIA

I L'OTAN?

ANTONI GINARD

«Vernon Walters,
un vertader "home del maletí"»

No voldria ser inoportú, o fins i tot pesat, però, algú encara es recorda que fa un temps hi va haver un referèndum, anomenat *consultivo*? No fa molt de temps, no. Només ha passat mig any que sembla mig segle i, enmig, unes eleccions generals, de les quals, més que menys, ja se sabia el resultat final, que no ha provocat canvis substancials.

Mentrestant, també han passat per damunt dels nostres caps els avions americans que anaren a fer una «visita de cortesia» a les costes de Líbia (a la Moncloa i devers el Puig Major en deuen saber més informació); en Vernon Walters, un vertader «home del maletí», ha fet un parell de «viatges d'estudis» a Madrid (pel que es veu, és un hispanista destacat), etc.

També han arribat els primers avions F-18 (no precisament de passatgers) provinents dels Estats Units i, ja fa uns mesos, ens informaven que hi havia els primers contactes, molt poc convincents, amb la intenció, si fa no fa, de veure la possibilitat de començar a estudiar (no convé córrer gaire) una reducció de la presència de les tropes i de material militar nord-americà a l'Estat Espanyol. Com que la cosa encara està molt crua, també convé ad-

vertir que no cal animar-se; en tot cas, es tractaria de negociar una reducció parcial: ja varen dir al seu moment que no afectaria a les bases de major «interès estratègic» (com Rota, per exemple).

Començam a fer memòria?

Lògicament, els que guanyaren el referèndum segurament estan ben tranquils amb la seguretat que tot està sota control (la qual cosa no dubto ni per un moment).

Però, malgrat que els formulismes burocràtics de cortesia han estat eliminats de les instàncies, amb tots els respectes vull exposar que, personalment, som dels que mantenen una certa curiositat per saber com pot acabar (o potser ja ha acabat) tota aquella història sobre el considerar la conveniència *para los intereses nacionales que España permanezca en la Alianza Atlántica* (sic), i aquella mena de compromís (o no ho era?) del Govern de l'Estat (que, per cert, era el mateix d'ara) sobre si la participació no inclouria una incorporació a l'*estructura militar integrada* (aquesta expressió certament no l'acabo d'entendre), sobre el manteniment de la prohibició d'instal·lar, emmagatzemar o introduir armament nu-

clear, i sobre la reducció progressiva de la presència militar dels USA.

Com vos sona aquesta cançó, després d'uns quants mesos?

És possible que la meua frissor per tenir-ne notícies fresques sigui tan sols una qüestió d'impaciència personal o que les febres que em provocà l'esdeveniment encara no m'han fuit del tot. Ben pensat, el més segur és que tot es degui a la remodelació del Govern, a la renovació de les actes de Diputats i Senadors, a les vacances d'estiu als llocs de moda (a Mallorca i Menorca mateixes hi ha hagut molt de moviment) i al fet que els parlamentaris i ministres tot just han començat la feina.

I ja que hi som, també podria ser que no parlin de la mateixa qüestió els qui es refereixen a l'OTAN o a la NATO (Organització del Tractat de l'Atlàntic Nord o, més pròpiament, *North Atlantic Treaty Organization*) i els que l'anomenen l'*Alianza Atlántica* (pot semblar estrany, però, per ara, no he estat capaç de trobar el significat oportú).

De totes maneres, però, sols era una curiositat. Realment no importa que ens preocupem gaire. De fet, almenys dia 13 de març de 1987 tots els diaris diran que n'ha fet un any. ■

L'ULL DE VELLUT

ÉS POSSIBLE UN NOU ORDRE ECONÒMIC INTERNACIONAL?

GUIEM DAVIU VICH

Un d'aquests horabaixes del passat estiu, llegint una de les revistes gairebé de monopoli informatiu mundial (60 milions de lectors diuen que tenen, endevinau-ne la llengua) vaig llegir un article sobre aquest fenomen tan parlat i sentit ara: els ordinadors i l'emmagatzament d'informació. Deia que per aficar dades i més dades a dins els voluminosos ordinadors de les companyies americanes (que llavors, combinats i creuats, els venen a altres companyies) encarreguen la feina a operaris d'illes del Caribe i pensen d'encarregar-la a gent de la Xina Popular.

Ja haureu endevinat que la raó (!) d'això són els sous més baixos que es perceben en els dits països.

Quan anys enrera (molts) jo estudiava geografia, això era anomenat «Deterioració dels termes d'intercanvi» i no feia (no fa) falta ser experts per a entendre-ho. Un altre entès (crec que francès) ho explicava dient que si, per

exemple, un país africà exportant 1.000 quintars de cacao podia comprar un tractor, el segon any ja necessitava 2.000 quintars pel mateix tractor, mentre que la potència econòmica occidental augmentava, astronòmicament, els seus beneficis amb l'elaboració i venda de cacao en forma de xocolata.

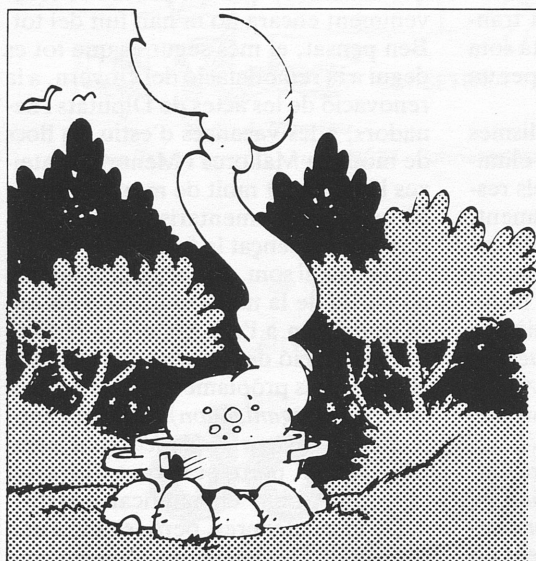
El resultat d'això és que uns països (els subdesenvolupats) no surten de la seva prostració sempre dependents dels mecanismes polítics, jurídics i econòmics creats en contra seva pels qui comanden en els països rics.

D'aquesta explotació econòmica, no n'estam exempts aquí a Mallorca. El mecanisme de dependència es compleix implacablement i per cada servei turístic ofert i servit amb feina d'aquí, algú, allà, s'embutxaca una quantitat desproporcionada.

Bé, a què ve tot això en un escrit tan curt? No ve a res. Només el volia treure, recordar-lo, una altra volta, perquè

el bombardeig noticier imprès i audiovisual ens presenta un món i un escenari internacional amb conflictes (armats o no) oberts i d'altres ofegats (això que en diuen terrorisme) i en el fons de tot continua havent-hi (encara que no com a única cosa) un domini i una explotació política i econòmica d'uns països que no deixen créixer ni fer-se autònoms els altres.

Vull acabar amb unes paraules d'un argelí, Mohammed Bedjaoui, en un llibre escrit per encàrrec de la UNESCO (d'on, per cert, han desertat els Estats Units i la Gran Bretanya). «Al món bipolar o oligàrquic correspon un "dret internacional de confiscació", confiscació de les independències i de la sobirania d'uns estats satèl·lits de blocs. Al món multipolar que s'ha de construir correspondrà "un dret internacional de participació" on tots els estats formulin i apliquin unes (noves) normes de relacions entre ells». ■

Al bosc, mirau prim amb el foc

Un pi d'un pam de soca ha hagut de menester vint anys per créixer. Tots voldríem que Mallorca fos plena d'arbres, però els pins que són els que més hi abunden són, justament, els més bons de cremar. Si sou dins un bosc, de pins o d'alzines, no encengueu mai foc, encara que vos penseu que el podreu controlar. Anau alerta amb el mistos i amb tot allò que pot provocar un incendi forestal. Penseu que el vent juga a favor del foc i canvia ràpidament i, recordau que un arbre que ha hagut de menester vint anys per créixer, per un segon d'inconsciència pot desaparèixer.

Amb el foc, hem de mirar prim.

Evitem els incendis forestals

CONSELL INSULAR
DE MALLORCA
SERPREISAL

Mallorca
cada dia més

JARDINS DE MALLORCA

L'ENYORANÇA DE POMPEIA I EL RETORN AL JARDÍ DE L'ART

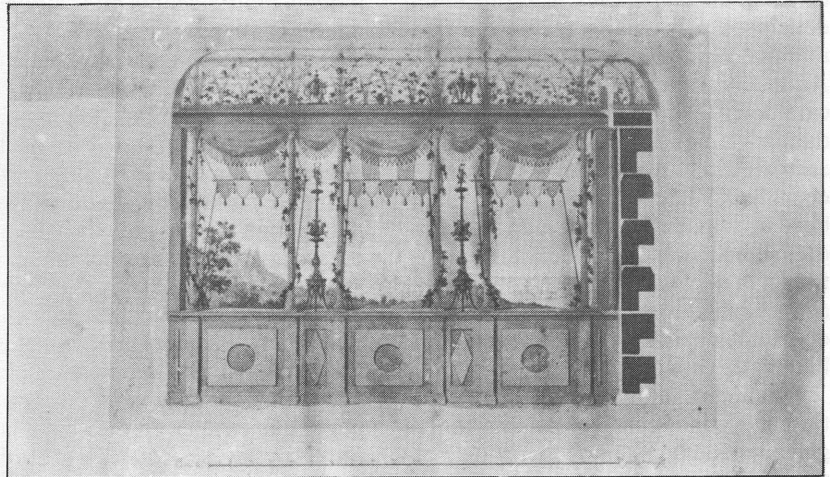
JAUME LLABRÉS MULET

Coneixem una bella pintura de la casa de Llivia en el Palatí de Roma on s'hi representa un jardí. El mural té una fronda espessa de plantes i d'arbres entre els quals s'hi reconeixen el taronger, la palmera, el pi, el xiprer i tal vegada el lloret. A la part baixa de la pintura hi veim un increïble caminal blau —sorprenent, veritat?— entre gelosies blanques i daurades d'estil oriental. La color intensa i uniforme del camí contrasta fortament amb les tonalitats diverses de les flors i del plomatge dels aucells: la perdiu, el rossinyol, el gaig... Només devuit segles després Europa tornaria a la fascinació del jardí pintat a través del prodigi d'una ciutat amarada en cendra: Pompeia.

L'AMBIENT NEOCLÀSSIC A LA CASA PRIVADA. APUNTS SOBRE L'ESTIL POMPEIÀ.

Malgrat alguns il·lustrats notables i de la presència a l'illa d'un dels millors arquitectes espanyols de l'època, Isidro G. Velázquez, el neoclàssic és un estil que no va arribar a triomfar a Mallorca. L'estil, que va comptar amb projectes molt ambiciosos i que va tenir algunes mostres monumentals ben interessants, passaria tot d'una a contactar amb una societat vuitcentista que el desprendria de la relevància monumental que el nou estil propugnava. Pel contrari, altres aspectes artístics relacionables amb el Neoclassicisme tenen una repercussió bastant favorable. L'estil Imperi arrelat sobretot en el camp del moble, va adquirir autèntica categoria europea de la mà de l'escultor Adrià Ferran vingut de Catalunya per causa de la Guerra del Francès (1). L'estil decoratiu anomenat pompeïà va introduir-se força bé a l'ambient de la casa privada; primer als estatsges de l'aristocràcia il·lustrada i després a les cases benestants del segle XIX, època en la qual va connectar molt ràpidament amb la ideologia romàntica.

Una de les primeres cases que hem de valorar dins aquest moment artístic és la de Can Verí que va posseir una important cambra pompeïana avui ja

Projecte d'Isidro G. Velázquez per a una cambra del palau dels comtes de Montenegro. El dibuix procedeix de Raixa i a hores d'ara es conserva al museu municipal de Valldemossa (Foto de l'autor)

destruïda. La sala va esser retratada per Arthur Byne (2) i ha estat datada cap a l'any 1803 (3).

La característica més acusada que podem apreciar en la introducció de l'estil pompeïà a la casa senyorial urbana, és la del retorn cap a un ambient més familiar d'acord amb una ideologia més culta i, al mateix temps, amb un esperit més naturalista. Els elements bàsics que solen representar-se a les decoracions pompeïanes ens fan pensar en una societat «preocupada» (encara que sigui per moda) per les antiquitats i per una història que ha soterrat el temps. L'estil pompeïà va més enfora de la pura ostentació i proposa «reviure» el caràcter cultural de l'antiga casa romana acomodada. Aquesta vivència que potser és més apassionada que no científica, ens introdueix en un interiorisme decoratiu més relaxat que sovint cerca la natura a través del paisatge i del jardí pintat, els quals rompen simbòlicament amb la pròpia barriera arquitectònica que les parets imposen (4).

La cambra de Can Verí es trobava dividida en panys de color verd pàl·lid i a cada un d'ells s'hi retallava alternativament la silueta d'una hídria o d'un incensari de gran tamany, els quals eren decorats amb figures humanes de tipus atlètic. El mobiliari d'estil Imperi —com el de l'alcova que seguia a conti-

nuació de la cambra— era d'una gran sobrietat i les estores eren d'espart. En conjunt, la cambra traspuava un caràcter fresc i agradable tal com si es trobàs en íntim contacte amb el món exterior.

Un element de la casa que fins ara romanien pendent d'estudi és la llotja del jardí (5). Aquesta llotja, que en hores d'ara es troba oberta sobre un carrer nou on gairebé resulta ridícula, és d'una gran simplicitat. Té sis columnes amb capitells dotats de volutes jòniques i una simple barana de ferro que fa d'ampitador. Aquest tipus de columna i la seva disposició alineada ens recorda alguns models de Palladio (6). L'enteulament de la llotja és molt senzill i només destaca per una motllura i una sèrie de pedestals que corresponen a un terrat superior. Si observem la llotja des de la que va esser la planta principal de la casa, observem que aquesta és la interpretació d'un peristil classicista que s'havia bastit sobre el jardí interior —ara inexistent— de manera que la aproximació de Can Verí a la casa romana era encara molt més notable. Per aquesta causa, des del punt de vista estilístic i per ideologia, és adequat de moment atribuir la construcció d'aquesta llotja a l'inici del segle XIX quan es va reformar la casa. Respecte al pòrtic inferior, situat davall la llotja, la cosa resulta més confusa. El seu estil tradicional és el d'un porxo amb co-

lumnes octogonals coronades per una motllura i que suporten una sèrie d'arcs rodons. Aquí més estrets els dos dels extrems. Aquest tipus de pòrtic és emparentable amb algunes galeries claustrals com la de Montision a Porreres construïda en el segle XVI (7).

Possiblement el conjunt més important de cambres pompeianes que hem arribat a conèixer són o eren les de Can Gelabert a Binissalem (8). En el casal binissalemer s'hi localitza una cambra dividida en panys on s'hi representen deliciosos paisatges a través d'un romàntic emmarcament de cortines. Aquesta cambra paisatgista manté encara una fidelitat al barroc, quan recordam les típiques pintures de paisatges amb arquitectures que tant s'usaren en el segle XVIII. Per tant, a Can Gelabert la temàtica sovintejada als quadres setcentistes és perfectament adaptada a la decoració pompeiana, la qual aconsegueix una integració absoluta dels temes paisatgístics al caràcter ambiental de tota la sala.

Finalment guardaré un record emotiu per algunes cambres de Can Moragues del Racó (9) en el carrer de Fortuny de Palma, adscrites a l'estil pompeià i que poguérem veure molts d'anys a través de les finestres esvinçades dels balcons.

EL PAVELLÓ D'UN JARDÍ A UNA CAMBRA DEL CARRER DE MONTENEGRO

El millor exemple d'un jardí i de paisatges pintats dins el gust pompeià que en aquest moment conec, l'he localitzat a la casa número 8 del carrer de Montenegro de Palma (actual Casal de les Entitats Ciutadanes). Aquesta peça artística gairebé inèdita era coneguda pel nom popular de «sa capella de Can Dameto» (10). Molt més sorprenent ha estat el poder localitzar al museu municipal de Valldemossa un dibuix del projecte original signat per Isidro G. Velázquez.

La decoració sobtant d'aquesta petita cambra vol representar el pavelló imaginari d'un jardí que s'obri a través de les pintures murals de tres parets sobre àmplies perspectives de muntanya i de marina. La quarta paret és ocupada per un frontis d'estil neoclàssic de fusta daurada i pintada que reflecteix una decoració hel·lenística. Recordem que Isidro G. Velázquez havia viatjat per Itàlia i per Grècia (11).

La composició decorativa general d'aquesta cambra, que per la seva relevància artística mereix ésser explicada en detall, és la següent: sobre un basament que copia el treball d'ebenisteria del frontis de fusta, s'hi aixequen unes

columnetes amb capitells daurats que formen l'estructura del pavelló. Les columnes apareixen de forma aparellada i entre l'estret intercolumni d'ambdues hi ha un motiu ornamental que consisteix amb la superposició de figures infantils i d'elements classicistes.

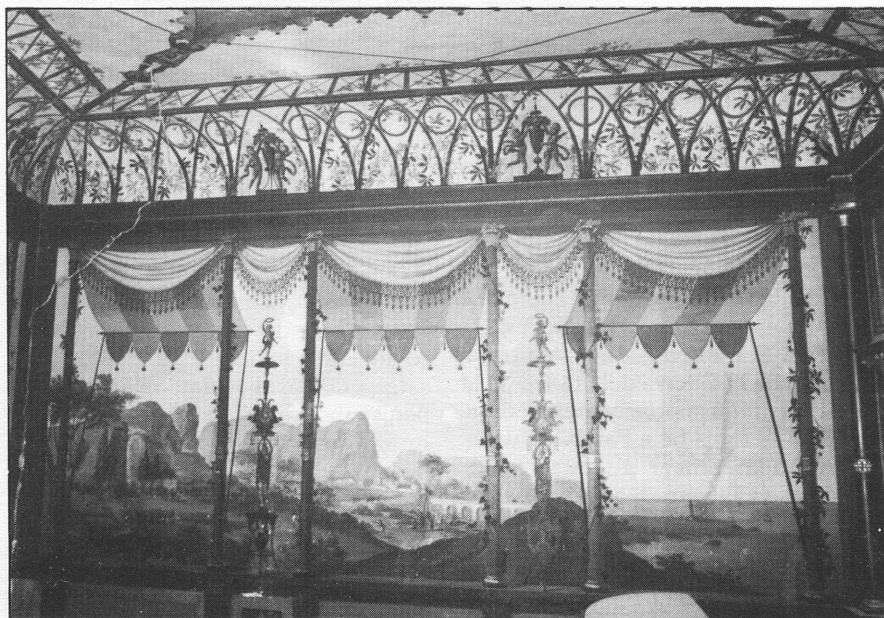
La paret que confronta amb l'entrada —paret de l'oest— és la de major superfície i es troba dividida en tres panys. Els panys són remarcats per bells draps blancs amb flocadures i uns tendals molt elegants que semblen donar ombra al pavelló (12). El pany de la dreta presenta un paisatge de marina on s'hi veuen dos pescadors de canya, al fons s'hi veu un far i alguns navilis. En el pany central figura un paisatge de muntanya on s'hi destria en primer terme el perfil urbà d'una vila precedida per un pont. Fora vila hi ha alguns personatges costumistes: un cavaller —potser un simple burgès— conversa amb dues dones vestides a la mallorquina (13). Prop del grup hi ha dos joves —un d'ells bufa el foc a una olla— i més enfora veim un pastor, un pagès que cavalca en direcció a la vila i un company seu que el precedeix a peu. La tercera escena —a mà esquerra— correspon a un paisatge de muntanya on s'hi ha bastit una font monumental d'estil neoclàssic. Una dona hi omple la gerra i prop d'ella alguns pagesos completen l'escena camperola.

La darrera pintura a destacar és la situada a l'angle del sud-est entre el portal d'entrada i una finestra que s'obri al carrer de la Glòria. S'hi veu una riera molt ampla on hi feinegen alguns pescadors des de la ribera. Al fons hi ha una vila i un pont que travessa el riu.

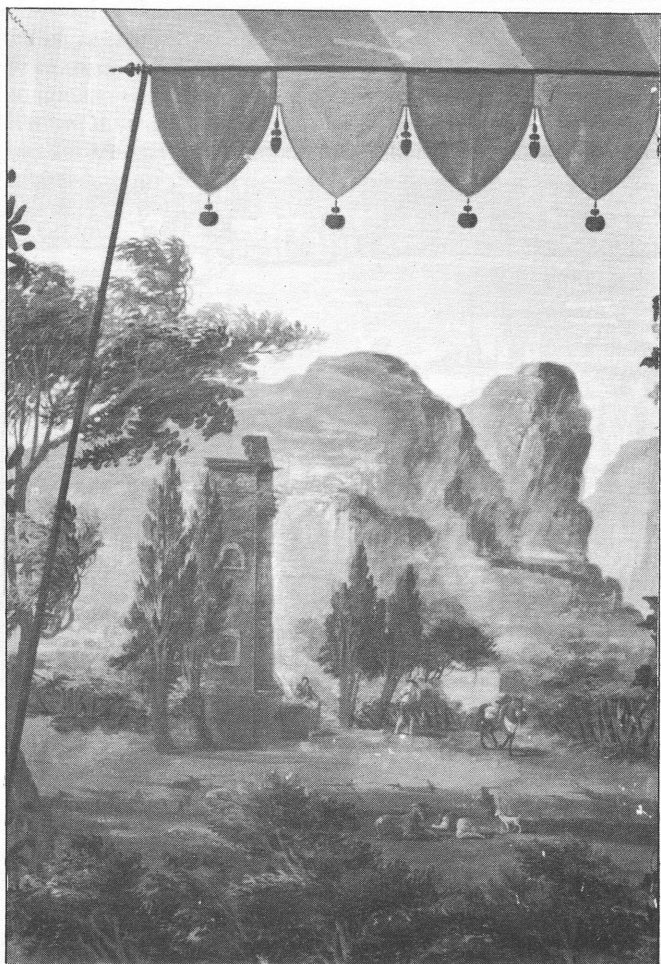
Si acceptam que un sòtil pintat es pot dir paradís, el que aquí trobam és certament exòtic i sumptuós. El conjunt pictòric combina amb molt d'encert la decoració vegetal i geomètrica.

La decoració del paradís arranca des d'una gelosia pintada tot al voltant de la cambra formada per cercles i arcs apuntats que s'entrellacen. Les atractives enredaderes amb flors grogues que hem vist remuntar per les columnetes s'enfilen per la gelosia com amb una nota de verisme naturalista. Convenirà citar també, la presència de papallones pintades en el sòcol del pavelló. La decoració de la gelosia es completa amb vuit parelles de «puttis» que suporten entre sí un gerro clàssic. Un segon cos de la gelosia format per barrons verticals i d'altres en forma d'aspa projecten la cúpula del pavelló cap al cel. Sobre els angles figuren quatre esclaus negres que segons la ideologia pintada són quatre escultures de talla policromada que en forma d'exotiquíssimes cariàtides suporten un cobricel molt ric (14). El cobricel és tensat per un cercle octogonal de cordes i posseeix una decoració molt delicada de garlandes de flors i de fullatge. Les garlandes fan una composició molt atractiva d'aspes i de cercles superposats.

Com he dit, completa la decoració pictòrica d'aquesta cambra un frontis de fusta pintada i daurada d'estil netament neoclàssic. El frontis es troba dividit en tres panys i usa el mateix tipus de columneta que el pavelló, però en aquest cas les columnes són reals. El pany central es corona amb un frontó triangular i en un espai buit que ara hi queda. Tal vegada era un prestatge o

La cambra d'Isidro G. Velázquez localitzada a la casa número 8 del carrer de Montenegro (local del Casal de les Entitats Ciutadanes). L'habitació era coneguda com «sa capella» de Can Dameto (Foto de l'autor)

Un detall de les pintures on s'hi representa un paisatge idil·lic de muntanya amb una font monumental (Foto de l'autor)

tal volta hi havia un mirall. Hi veim encara una rajola que possiblement era la pedra d'altar de quan la cambra s'usava com a capella. En els laterals hi ha dues portetes amb decoracions hel·lenístiques. Hi ha uns cercles el·líptics inscrits dins un rombe, en el centre dels quals hi ha pintades figures gregues que toquen instruments musicals. El seu estil és exacte a la decoració de les famoses ceràmiques d'aquell país. Uns petits gerros —n'hi havia quatre— rematen el frontis de fusta i són una imitació miniaturista d'aquest tipus de ceràmiques. Altres decoracions vegetals o geomètriques sobre superfícies negres, completen el repertori decoratiu del moble que en certa manera imita els acurats treballs de la marqueteria. La combinació de colors que s'ha usat per a expressar les tonalitats de les fustes i els detalls daurats, demostren en conjunt una gran exquisitesa en el disseny. També s'hi nota la mà d'un arquitecte per causa de la composició façanista d'aquest moble sumptuós que realment té una discreta funció pràctica (15).

Desconexim el mobiliari que originalment tenia la cambra, encara que suposam seria escàs per tractar-se d'una habitació purament decorativa. Tal vegada aquest petit espai s'usàs

com a vestidor o tan sols fos una cambra íntima i familiar, però s'ha de descartar que fos projectada com a capella per causa de la decoració profana —quasi mitològica— que en ella s'hi expressa.

UN DOCUMENT EXCEPCIONAL AL MUSEU MUNICIPAL DE VALLEDMOSSA

Tenia notícia d'un dibuix relacionat amb la cambra de Montenegro que se trobava en el museu municipal de Valldemossa (16). En un principi mai no podia imaginar de que se tractava d'un dibuix aquarellat del projecte original, signat pel propi Isidro G. Velázquez. Allà, a la cel·la on s'hi mostren nombrosos records de l'Arxiduc, emmarcat i protegit per un vidre, s'hi troba el dibuix descolorit que segons l'etiqueta informativa és un projecte per a una cambra del palau dels comtes de Montenegro. El document procedeix de Raixa.

El dibuix de la Cartoixa representa la paret ponentina de la cambra que és la més important de tot el conjunt. Entre l'original i la versió definitiva s'hi noten algunes petites alteracions. Per

exemple, observam que l'autor va esbossar uns paisatges amb especial protagonisme de les arquitectures, les quals ara veim molt combinades amb figures humanes que doten els paisatges d'un caràcter anecdòtic. També els elements classicistes dissenyats per als intercolumnis han sofert alguna modificació, especialment a la figura que forma la base. Per la resta, no hi notam variacions més notables i pensam que en definitiva el conjunt s'ha realitzat amb prou fidelitat.

Isidro G. Velázquez és el darrer dels grans arquitectes del classicisme madrileny. Antecessors seus varen esser Ventura Rodríguez que és l'autor del bellíssim palau de Lliria a Madrid (avui palau de la família ducal d'Alba) i Juan de Villanueva que va construir l'edifici magistral del museu de Ciències Naturals, després transformat en la famosa pinacoteca del museu del Prado. Villanueva va construir alguns petits palaus molt elegants per a la casa reial, com és la coneguda *Casita del Príncipe* a l'Escorial. També va dissenyar una excel·lent porta neoclàssica pels jardins d'Aranjuez i per aquells mateixos jardins va realitzar el temple del jardí del Príncipe, inspirat en el temple de l'Amor de Versalles. Isidro G. Velázquez, precisament per aquest darrer jardí, va fer una de les seves obres més famoses: la *Casita del Labrador*, un palauet d'estil pompeïà de gran magnificència que es va concloure cap a l'any 1803 (17).

La Guerra del Francès va fer que González Velázquez vingués a Mallorca i que aconseguís la plaça d'arquitecte municipal de l'ajuntament de Palma. La seva contribució al neoclassicisme insular mereix un estudi detallat com ja ho han fet alguns autors (18).

L'arquitecte va intervenir en algunes reformes de cases senyoriales urbanes i d'ells és conegut l'anex del palau de Vivot. D'altra manera, desconexim almanco a l'illa, la seva vinculació al camp decoratiu i més concretament en el disseny d'interiors. Per això, la cambra de Montenegro i el document de Valldemossa obren especial importància perquè obrin una nova perspectiva sobre aquest arquitecte-artista a Mallorca.

Un punt que ens queda obscur, és la dependència de la cambra respecte al palau dels Despuig, segons indica la nota informativa del museu. En primer lloc hem de descartar algun contacte entre Isidro G. Velázquez i el cardenal Despuig a Mallorca perquè mai no coincidiren. Despuig va sortir de l'illa l'any 1807 i ja no va tornar, perquè moriria a Lucca l'any 1813. L'arquitecte madrileny va venir l'any 1810 i per això

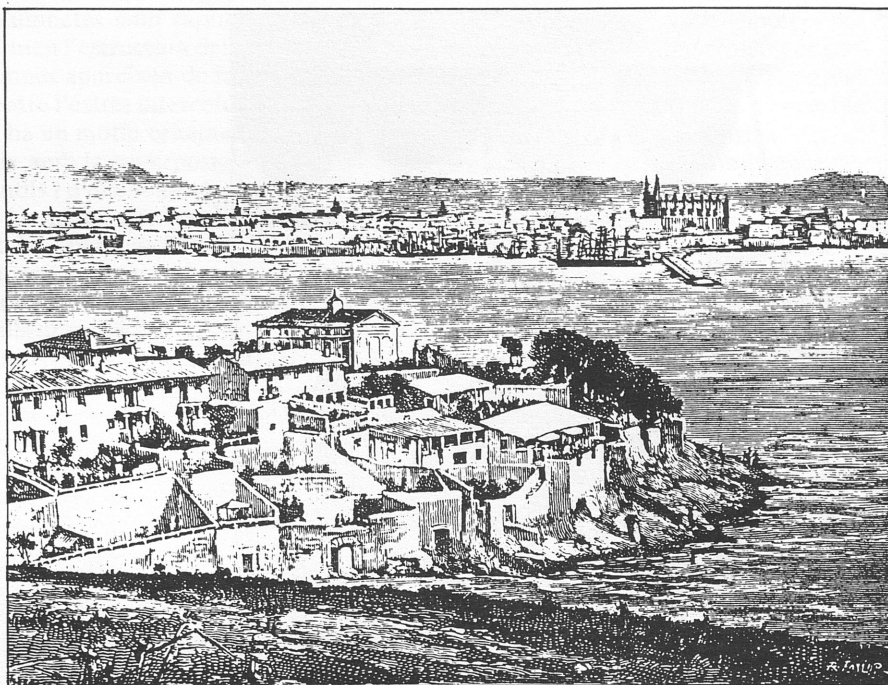
només pogué contactar amb algun parent del cardenal, segurament el seu germà el comte. Si Despuig va tenir alguna relació amb l'arquitecte fora del marc insular és cosa que no sabem, però seria possible. Pensem que el futur cardenal havia tengut molt de contacte amb la Cort i que en el seu moment havia demostrat gran afecte pels prínceps d'Astúries —Maria Lluïsa de Parma i el príncep Carles, després Carles IV—. Isidro G. Velázquez concretament havia treballat per aquests monarques. Per tal motiu, és evident que la presència d'aquest arquitecte a Mallorca havia d'afalagar per força un fidel borbònic com era Despuig i és ben segur, que en el seu auto-exili al costat del Papa, devia tenir puntual informació de l'estància d'aquest artista a Mallorca. És ben probable doncs, que el cardenal pogués aconsellar des de l'estranger, la contrata de González Velázquez per algun treball artístic relacionat amb la casa de Montenegro. Suposam que la reforma de Raixa per aquell temps devia estar prou conlosa com per no permetre la intervenció d'aquest arquitecte que va realitzar alguns projectes per a jardins.

Al marge de totes aquestes especulacions, comprovam que la cambra actual es troba inclosa en un edifici totalment independent de l'antiga casa dels Despuig i que no guarda cap relació externa amb aquell edifici (19). Coneixem un plànol del palau de Montenegro de l'arxiu Alomar que només inclou la casa barroca estesa fins al carrer de Sant Feliu (20). De la seva continuïtat cap al carrer de la Glòria no en sabem detall. De principi hem de deduir que l'edifici actual va ésser un ane del palau i que temps més tard va a tornar a desvincular-se de l'edifici comtal (21). De fet, podem constatar que la planta actual de la casa dels Dameto coincideix prou amb el nivell de la planta noble de Can Despuig i que la connexió entre cases podia existir perfectament en temps passats.

APÈNDIX: UNA VI·LA D'ESPLAI ARRAN DE BADIA

Seguint amb la figura del cardenal Despuig, no és cap secret que el purpurat va tenir la intenció d'instalar la seva col·lecció d'antiquitats a una finca de la seva propietat situada arran de la mar: El Terreno (22).

El Terreno al final del segle XVIII era una casa rústega sense gran interès però situada en un paratge aspre de marina de gran encanteri. La seva situació sobre una punta prop del Corb Marí i amb la caleta de Can Barbarà estesa en el seu límit, tenia un atractiu

La punta del Terreno segons un gravat del «Die Balearen». Hi destaca la casa de Can Rubert amb el seu jardí penjat sobre la mar.

poètic que tan sols l'ànima d'un artista podia endevinar. L'atapat bosc de Bellver arribava fins ben a prop de la ribera on el roquissar tancava encara algunes caletes ben tranquil·les. És cert que era necessari fer un gran treball de planificació per a edificar una vil·la d'esplai amb un jardí —segurament escalonat amb marjades— que arribàs fins a la mar, però el projecte no era cap utopia. Allà era possible construir un petit palau neoclàssic on custodiar els trossos artístics portats d'Itàlia. Emperò el que devia agradar a Despuig era el bell emplaçament de la finca. El lloc, arranjat adequadament, podria ésser una deliciosa vil·la de ribera on el purpurat podria estatjar i desvincular-se sovint de l'etiqueta familiar. Allà, envoltat de la col·lecció d'estàtues, Despuig podria sentir-se com un autèntic patrici romà i encara en un moment d'absoluta enyorança podria imaginar que la nostra badia era el propi golf de Nàpols. Però, El Terreno va decaure aviat en favor de Raixa. Per què? Hi ha segurament diverses raons. Per una banda és probable la pressió familiar perquè Despuig seguís la tradició de reformar una antiga finca de muntanya vinculada a la família. No debades, la resta de col·leccions importants del cardenal quedaren perfectament embegudes en el patrimoni de la casa pairal de la vila d'abaix.

Apart de la indecisió que il·lustrat podia tenir en un principi, podem creure que la mentalitat de Despuig evolucionàs. De posseir una casa ele-

gant per al retir íntim (com era el cas dels palauets neoclàssics que la monarquia disposava en els seus grans jardins), a disposar la construcció d'una gran vil·la d'esplai que fos un símbol de la cultura i del poder. En aquest darrer cas, l'únic lloc possible era Raixa.

Els hereus del cardenal apreciaven en ben poc El Terreno i varen vendre la finca tan sols un any després de la seva mort. Així el projecte del Terreno com a vil·la no va prosperar, encara que els nous propietaris connectarien en part amb l'ideal del purpurat. La nova casa, coneguda com Can Rubert, va tenir aspecte classicista i la veim en els gravats vuitcentistes com té una façana lateral decorada amb columnes clàssiques —suposam que esgrafiades— i com existia una espècie de frontó triangular que coincidia amb el capcer format per les teulades a dos aiguavessos. Al costat de la casa veim els establits nous i, a l'extrem, el jardí penjat sobre la mar. Aquest jardí de grans panoràmiques va fascinar l'arxiduc Lluís Salvador d'Àustria, el qual li dedica una extensíssima crònica al llibre de la ciutat de Palma (*Die Stadt Palma - Leipzig, 1882*). Per la lectura d'aquelles línies sabem que el jardí-hort de Can Rubert era un petit parc romàntic alliberat de tot classicisme, però, que disposava de terrasses i de miradors amb perspectives de gran bellesa (23).

¿Els paisatges que agradaven tant a l'Arxiduc eren els mateixos que estimularen Despuig a la fi del segle XVIII? És ben probable que sí; però el

cardenal a Raixa ja no pensava en la badia, ni tampoc en aquell ampli perfil de marina on en algun moment pogué imaginar —quasi com en un joc— que la muntanya de Randa era una visió fugaç del Vesuvi; la immortal muntanya de foc que un dia havia de revivar de bell nou la flama de la cultura clàssica... ■

NOTES

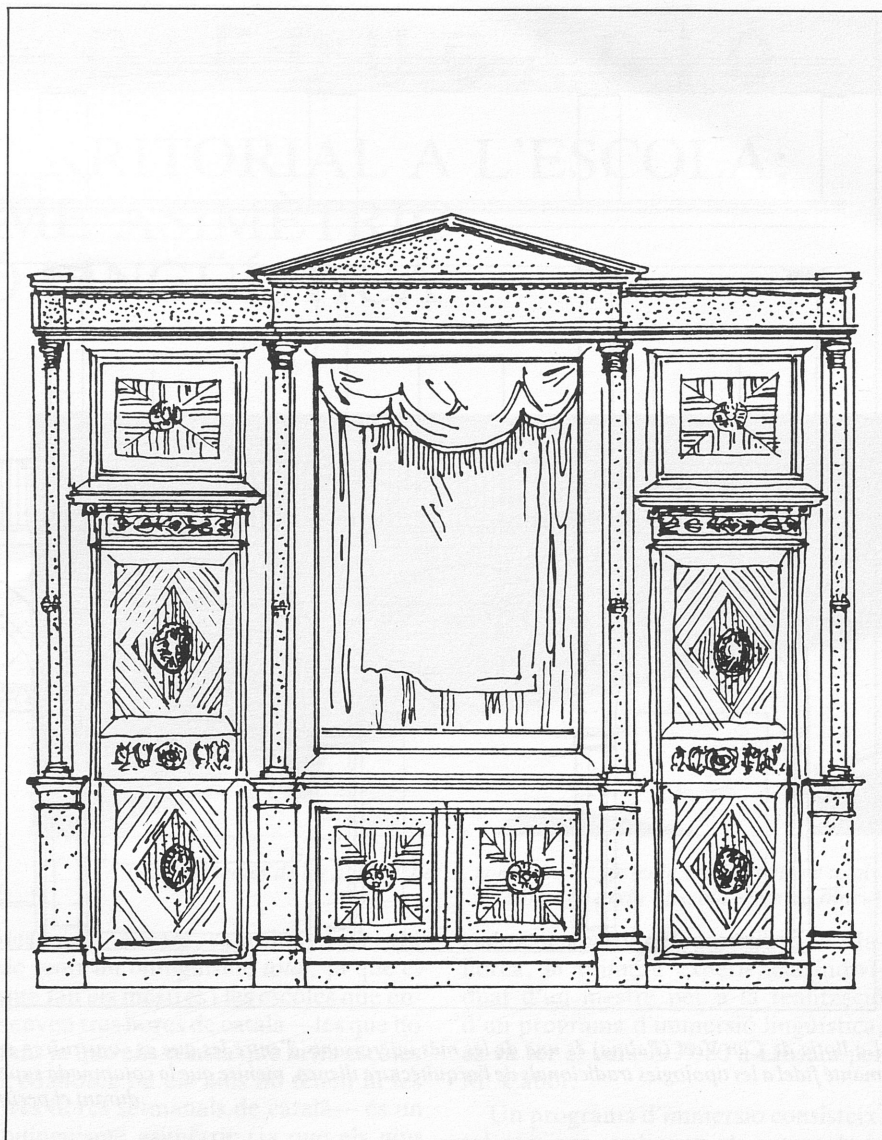
(1) Entorn a Adrià Ferran podríem citar una bibliografia extensa en la qual certament no s'aprofundeix massa en la seva obra. En el camp del mobiliari la seva obra mestra és el llit del palau Solleric que desgraciadament s'ha desmuntat i es troba depositat en els magatzems municipals de Palma.

(2) Arthur Byne i Mildred Stapley. *Majorcan Houses and Gardens*. (Nova-York, 1928). Veure la làmina número 180 (reedició de 1982. *Cases i Jardins de Mallorca*. J. de Olañeta, editor. Barcelona 1982).

(3) Catalina Cantarellas Camps. *La arquitectura mallorquina desde la Ilustración a la Restauración*. Institut d'Estudis Balearics, Palma 1981. Pàg. 116.

(4) Derek Clifford. *Los Jardines, historia, trazado y arte*. Instituto de Estudios de Administración Local. Madrid, 1970. L'autor en el comentari de la figura número 4, fa aquesta interessant apreciació: «En el limitado espacio de los jardines romanos de las ciudades era práctica común alargar el jardín aparentemente por medio de pinturas murales representando escenas de jardines: flores, fuentes, pájaros y árboles. De estas pinturas murales hemos extraído la noción más clara del jardín helénico».

(5) Santiago Sebastián i Antonio Alonso. *Arquitectura mallorquina moderna y contemporánea*. Gràfiques Miramar - Palma, 1973. Pàg. 25: (Palacio Veri)... «Cabe suponer, pues, que entonces estaría terminándose la casa (1509), que posteriormente tuvo nuevos adimentos como el de la galería del jardín»...

La cambra de Montenegro. Alçat del frontis neoclàssic de fusta pintada i decorada. Col·laboració d'en Vicenç Sastre (dibuixant).

(6) Lionello Puppi. *Andrea Palladio. Opera Completa. Documenti di architettura*. Electra Editrice, Milano 1973. Pàg. 130. Fotografia 183. Pallazo Dalla Torre, Verona: scorcio del colonnato.

(7) Gaspar Munar Oliver i Ramon Rosselló Vaquer. *Història de Porreres*. Gràfiques Miramar - Palma, 1977. Pàgs. 176 i 177. Convé comentar que el tipus de galeria claustral de Monti-Sion va tenir vigència en els segles següents, recordem dins el mateix estil els pòrtics que clouen la monumental claustra de Santmartí d'Alanzell a Vilafranca de Bonany.

(8) Catalina Cantarellas Camps. Op. cita. Pàg. 117. Les cambres de Can Gelabert han ocupat darrerament les planes dels diaris per la destrucció parcial que han sofert. La gravetat de l'atemptat artístic és tal, que no cal per part meua afegir-hi cap comentari.

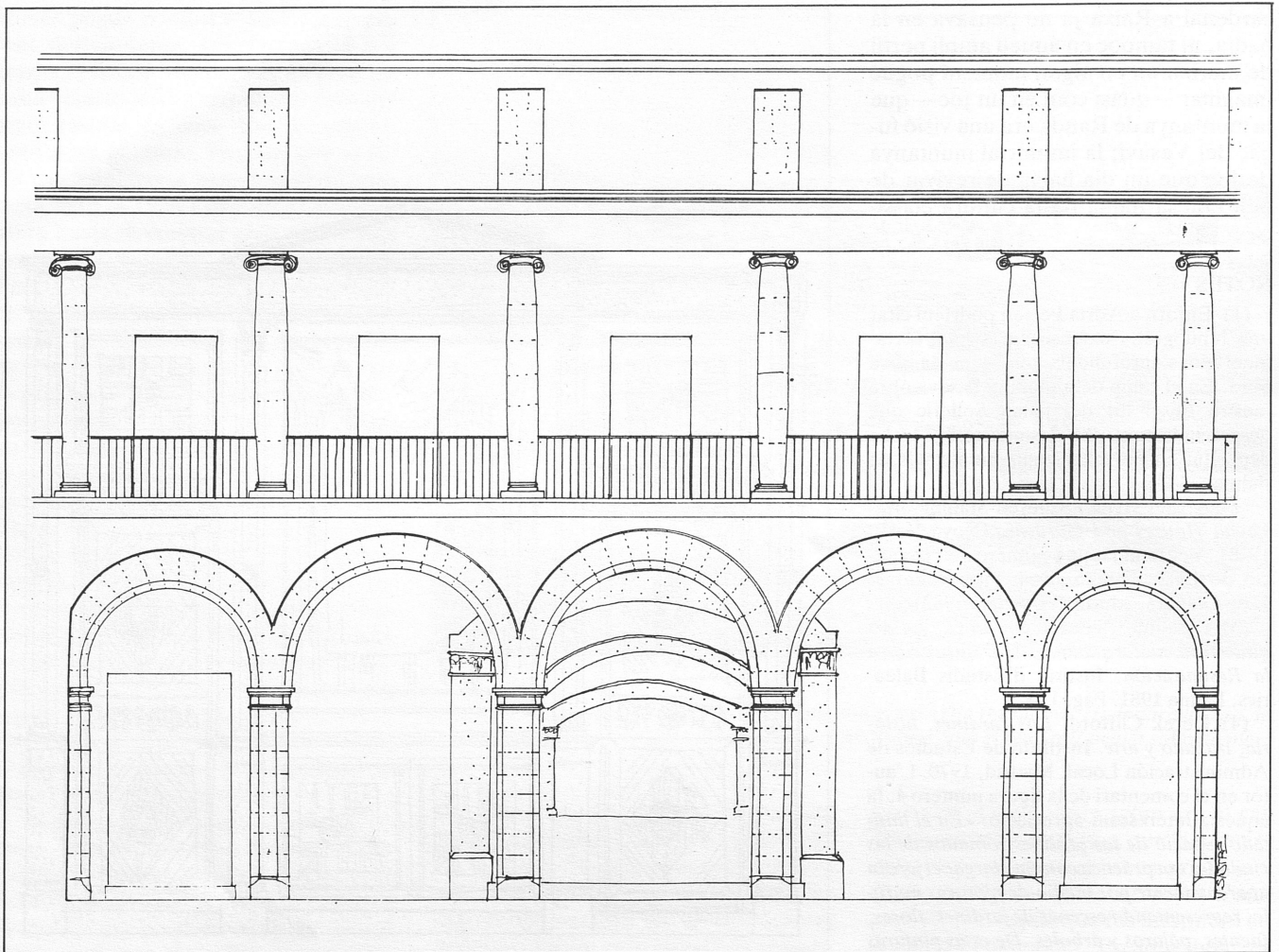
(9) Aina Le-Senne. *Canamunt i Canavall*. Palma, 1981. Pàg. 170. L'autora identifica aquesta casa amb el nom més antic de Ca n'Andreu.

(10) Tradició oral de gent del barri. Segons es diu, la casa contenia un moblatge de gran categoria.

**SERVEI DE LLIBRES
ESTRANGERS
LLIBRES DELS PAÏSOS
CATALANS
JOGUINES I LLIBRES
INFANTILS**

Carrer d'en Rubí, 5
Telèfon 71 38 21
07002 PALMA

La llotja de Can Verí (Palma) és una de les més interessants d'entre les que es construïren en els jardins interiors privats. El porxe inferior es manté fidel a les tipologies tradicionals de l'arquitectura illenca, mentre que la columnada superior ens recorda el corrent pal·ladià que es va usar durant el període neoclàssic a Mallorca (Dibuix: Vicenç Sastre)

(11) Santiago Sebastián. *Baleares* (Arte). Tierras de España. Fundació J. March - Editorial Noguer S. A. Barcelona 1974. Pàg. 292.

(12) És curiós observar que aquest tipus de tendal s'usava a Itàlia en el segle XVIII. Existien a les finestres de pati del palau ducal de Venècia, amb el mateix tipus de faixes blaves i blanques, suportats igualment amb vergues inclinades que els projectaven cap a l'exterior. El document gràfic ens l'aporta un quadre de Canaletto: l'escala dels Gegants del palau ducal (col·lecció Pagliari - Mèxic). Veure la làmina LXIV del volum dedicat a Canaletto a la col·lecció «*Clásicos del Arte*» de l'editorial Noguer S. A. Barcelona 1981.

(13) El caràcter costumista de l'escena s'aproxima a la temàtica popular que practicava el pintor català Salvador Mayol. Malgrat de coincidir l'estada d'aquest artista a Mallorca en temps d'Isidro G. Velázquez, és molt arriscat atribuir-li algun tipus d'intervenció, però és evident que la presència de personatges a les pintures entra dins el seu cercle d'influència. Veure les ressenyes de Salvador Mayol i Bartomeu Sureda del llibre «*Las Baleares y sus pintores*». 1836/1936. Palma, 1981. Luis Ripoll i R. Perelló Paradelo. Pàgs. 19 i 23.

(14) La utilització d'una figura de talla com a cariàtide, concretament un personatge que representa un esclau negre, ho coneixem en el mobiliari neoclàssic. Recordem doncs, els dos esclaus que suporten el mirall d'un lligador en el castell de Perelada. Veure: J. Mainar i F. Català Roca. *El mobiliari català*. Barcelona, 1976, Pàg. 194.

(15) L'estil hel·lenístic que domina en aquest mobiliari i el caràcter oriental de les figures pintades del sòtil (esclaus tal vegada egipcis), ens obliga a recollir una cita molt interessant de B. Ferrà sobre una altra cambra ciutadana: B. Ferrà. *Techos artísticos de Mallorca*. Palma 1959. Pàg. 57. L'autor cita una alcova de Ca n'Armengol del carrer de Sant Jaume que tenia planta el·líptica i una portada greco-egípcia.

(16) La informació sobre l'existència d'aquest document al museu de Vallde-mossa la dec al pintor Guillem Llabrés.

(17) Marquesa de Casa Valdés. *Jardines de España*. Ed. Aguilar, Madrid, 1973. Pàgs. 224 i 225.

(18) Santiago Sebastián i Antonio Alonso. Op. cita. Pàgs. 147 i 148. Catalina Cantarellas Camps. Op. cita. Pàgs. 191 a 206.

(19) Identificam aquest edifici com el reformat per l'arquitecte Sureda l'any 1860. Veure Catalina Cantarellas Camps. Op.

cita. Pàg. 379. L'edifici figura amb el número 10, després de la darrera reforma numèrica és el 8.

(20) Santiago Sebastián i Antonio Alonso. Op. cita. Pàg. 135.

(21) La casa com he dit, era coneguda per Can Dameto i de moment no tenim referència de que formés part de Can Despuig. També cap la possibilitat que el projecte d'Isidro G. Velázquez no es realitzàs momentàniament a la casa dels comtes de Montenegro i que temps més tard fos interpretat a l'estatge d'uns parents, en aquest cas els Dameto. Així i tot, aquesta darrera suposició pareix poc consistent i sembla bastant rara.

(22) Catalina Cantarellas Camps. Op. cita. Pàgs. 71 i 72.

(23) Arxiduc Lluís Salvador. *La ciudad de Palma*. L. Ripoll Ed. Palma, 1981 (traducció de J. Sureda Blanes). Pàgs. 284 i 285: «*La casa mejor situada del Terreno, sigue siendo la mejor de todas, y es la vieja casa de la posesión de este nombre, propiedad de los Rubert. Está situada a un extremo del caserío y ocupa con sus jardines una punta que avanza sobre el mar. Se ha puesto tan gran cuidado en el cierre de este ángulo tan hermoso, que se creería estar en una residencia turca...*»

NOTES D'EDUCACIÓ

LA LLENGUA TERRITORIAL A L'ESCOLA:
DEL BILINGÜISME ASIMÈTRIC
A LA IMMERSIÓ LINGÜÍSTICA

RAMON BASSA

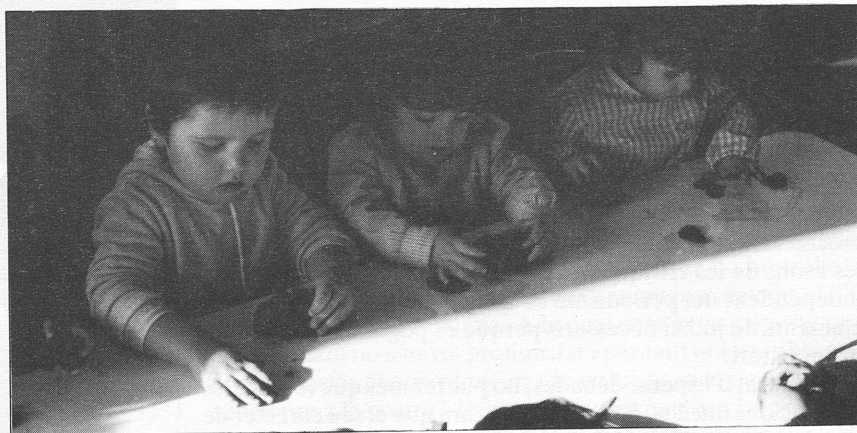
Ara, quan des de finals de maig, disposam d'una Llei de Normalització Lingüística, aprovada el dia 29 d'abril, crec que caldria fer algunes reflexions pedagògiques i didàctiques generals sobre l'ensenyament de la llengua catalana a les nostres Illes, sense entrar, de moment, a comentar l'esmentada Llei.

Primerament, caldria aclarir què s'entén per educació bilingüe des d'un àmbit internacional. Així, Fishman (1976) la defineix com «tot sistema d'ensenyament en el qual, en un moment variable i durant un temps i proporcions variables, simultàniament o consecutivament, es dona la instrucció almenys en dues llengües, de les quals una és la primera llengua de l'alumne».

Ara bé, com diuen dues professores de la Universitat Complutense de Madrid, M. Pilar Sánchez i Rosario R. de Tembleque (1986), a les que no es podrà acusar de part interessada en el cas del català: «El característic és la utilització de les dues llengües com a mitjans o instruments d'ensenyament. S'ensenyava en dues llengües. Aquesta definició exclou els programes d'ensenyament d'una segona llengua (L2) o d'una llengua estrangera com a matèria escolar. En aquest cas la llengua seria el contingut de l'ensenyament». És a dir, que el mestre o la institució que creu que fa ensenyament bilingüe pel fet de donar tres hores d'una llengua, ni tan sols arriba a fer-ho, sinó, més aviat, el que les autores consideren com una «diglòssia escolar», i afegeixen «sols quan continguts no lingüístics (com les matemàtiques, la història, etc.) s'imparteixen en la segona llengua (L2) es pot considerar tal programa com a vertader bilingüe».

Les autores esmentades, seguint Fishman i Lovas (1970), senyalen quatre graus de bilingüisme segons la intensitat amb què s'aplica: el de transició, l'asimètric, el complementari i el total (aquest darrer quan els alumnes desenvolupen les quatre destreses de parlar, entendre, escriure i llegir en les dues llengües i en tots els àmbits del currículum escolar).

A les escoles de les nostres Illes, per

«A les escoles de les nostres illes ... som lluny ... de tenir un bilingüisme total»
(Fotografia arxiu «Escola Mata de Junc»)

desgràcia, encara, som lluny fins i tot de tenir un bilingüisme total, ja que el que fan els mestres i les escoles que ensenyen tres hores de català —les que ho fan, ja que ens consta que hi ha escoles a Mallorca on els nins no tenen ni les tres hores setmanals de català— és un bilingüisme asimètric (ja que els nins sols aprenen la lecto-escriptura en la llengua «majoritzada», en el nostre cas la llengua castellana o espanyola).

Com sortir d'aquest bilingüisme asimètric que provoca, reproduceix i es basa en la desigualtat lingüística de la nostra comunitat? Doncs, una experiència pedagògica vàlida per trencar el cercle viciós d'aquest bilingüisme asimètric, que es converteix, com han estudiat els sociolingüistes, en un monolingüisme d'ús de la llengua majoritzada, seria i és el desenvolupament de programes d'immersió lingüística.

Què són els programes d'immersió lingüística? El primer programa d'immersió lingüística es va aplicar a la zona del Quebec (Canadà) a mitjans de la dècada dels seixanta, per atendre un grup preocupat de quebequesos de parla anglesa davant la manca de coneixement, per part dels seus fills, de l'idioma francès, majoritari en aquella zona. Es tractava, deien els pares, de trencar dues «solituds». Posteriorment, a finals dels anys setanta i quasi principis del vuitanta, arribà a Euskadi i Catalunya aquesta experiència, espe-

cialment a partir dels parvularis. A Mallorca, la primera experiència individual d'un mestre per a la realització d'un programa d'immersió lingüística, es va fer el curs 1979-80 a Lloseta per M. Cabot.

Un programa d'immersió consisteix, tal com ens expliquen els autors de la Universitat de McGill (Montreal-Canadà), en l'ensenyament i l'ús d'algun idioma distint del matern dels nins com a principal o únic idioma d'instrucció. Hi ha diversos dissenys d'immersió lingüística: El Primerenc, el Retardat i el Tardà, segons l'edat en que es comença, la intensitat i l'amplitud de temps en que s'ensenyava en una segona llengua.

La immersió vol dotar d'una llengua de comunicació a infants que no l'empren en el seu medi familiar. No es tracta de fer cap imposició, ja que cal que els pares hi consentin, que el mestre domini les dues llengües: la de l'infant i la que anirà a ensenyar, i que la metodologia utilitzada sigui acollidora i no agressiva amb l'infant que no parla encara la llengua, en el nostre cas, la catalana. Recomanam a les persones preocupades per aquest tema la lectura dels articles dels diversos membres de la Universitat de McGill (Canadà) així com altres experiències on s'expliquin la metodologia, l'evolució dels projectes i els resultats obtinguts que segurament seran ben útils aquí. ■

LA FSB-PSOE DAVANT EL RECURS D'INCONSTITUCIONALITAT

JOSEP MOLL MARQUÈS

Alguns polítics i alguns mitjans de comunicació han criticat el recurs d'inconstitucionalitat que el Govern de l'Estat ha presentat contra quatre articles i un incís de la nostra Llei de Normalització Lingüística (que consta de 40 articles, 8 Disposicions Addicionals, 5 Disposicions Transitòries, una Disposició Derogatòria i dues Disposicions Finals), i han acusat els socialistes de doble joc. He esperat amb autèntica curiositat, per a poder-les debatre, les anàlisis que aquests partits i aquests periodistes poguessin fer del recurs per fonamentar les seves crítiques, perquè em sembla que, en una democràcia, és una obligació dels partits exposar als ciutadans les raons de les crítiques que facin, i en un exercici eficient i independent del periodisme és obligat facilitar als lectors els elements de judici necessaris perquè es puguin formar el seu propi criteri.

Cansat d'esperar debades, no puc fer més que rebatre les afirmacions inicials, per tal que, encara que el seu caràcter de simple anatema dogmàtic i pontifical fa impossible un autèntic debat, almanco quedi clara la nostra actitud. Aquestes afirmacions, en síntesi, eren les següents:

A) El recurs té una motivació política, com a expressió de la voluntat del PSOE d'impedir la normalització del català.

Aquesta afirmació només s'entén si qui la fa no ha llegit el recurs (cosa que seria mostra d'un alt grau d'irresponsabilitat), i conté una contradicció intrínseca amb la realitat dels fets, i per tant és pura demagògia. Qui ha llegit el recurs haurà de reconèixer que els seus arguments són estrictament tècnico-jurídics, però mai polítics. Més diria, encara: El recurs només es podia argumentar jurídicament i formalment, perquè qualsevol disquisició política sobre una Llei de Normalització Lingüística ha d'esser necessàriament favorable a una interpretació al més generosa possible de la Constitució, per tal de facilitar la consecució dels objectius de la Llei.

Ja sé que se'm dirà que aquesta és la qüestió, que el PSOE no té voluntat política de permetre la normalització del català. Doncs bé, aquesta és l'afirmació que jo consider intrínsecament contradictòria amb la realitat, perquè tot i essent prou importants els articles impugnats, és indiscutible que el recurs no afecta en absolut la possibilitat d'assolir els objectius que es marca la Llei, que com és sabut s'especifiquen a l'article 1.2, dient que:

«2. Són, per tant, objectius de la Llei:

- a) Fer efectiu l'ús progressiu i normal de la llengua catalana en l'àmbit oficial i administratiu.
- b) Assegurar el coneixement i l'ús progressiu del català com a llengua vehicular en l'àmbit de l'ensenyament.
- c) Fomentar l'ús de la llengua catalana en tots el mitjans de comunicació social.
- d) Crear la consciència social sobre la importància del coneixement i l'ús de la llengua catalana per tots els ciutadans.»

Deixem de banda l'objectiu d), que és el que més clarament depèn de la voluntat política dels governants per tal de fer-se realitat. Jo convido els ciutadans interessats en el tema a llegir amb atenció els articles 6 a 16 de la Llei, que contenen les disposicions destinades a realitzar l'objectiu a), i que lla-

«L'obligació d'impulsar la normalització del català a les nostres illes no és de Madrid»

vors es donin ells mateixos la resposta a la següent pregunta: Qui pot, amb un mínim de seriositat, afirmar que la impugnació de dos fragments d'article impedeix assolir els objectius especificats a onze articles? Sobretot quan la impugnació afecta coses tan poc vitals com la fixació d'un text autèntic en cas d'interpretació dubtosa i que, si en una actuació administrativa no hi ha acord entre els interessats sobre la llengua a utilitzar, s'ha d'emprar la de la persona que ha promogut l'actuació. La impugnació, a més, únicament suposa que aquestes dues frases han de desaparèixer de la Llei, no que s'hagi de dir o de fer el contrari; i crec que parl prou clar. Però continua plenament vigent, perquè res de tot això ha estat impugnat, que el català és la llengua pròpia de l'Administració pública a les Balears, que la documentació administrativa en català té plena eficàcia jurídica, que la retolació pública es farà en llengua catalana, i totes les altres disposicions contingudes en aquests onze articles, que són les que realment són essencials per assolir l'objectiu a).

Qui serà capaç d'afirmar que la validesa de les actuacions militars fetes en català és una de les peces clau, i ni tan sols urgents, de la normalització del català a les nostres illes?

En canvi, tots estam d'acord que per a la normalització del català són essencials l'ensenyament i els mitjans de comunicació. Doncs bé: Ni un sol article destinat a impulsar la implantació i l'ús del català a les escoles i en els mitjans de comunicació, i assolir per tant els objectius b) i c), no ha estat impugnats.

Jo dic clarament que m'estimaria molt més que no s'hagués impugnat cap article de la nostra Llei. Però també dic que un Govern que no volgués permetre la normalització del català hauria impugnat uns altres articles, i no precisament aquests. En conseqüència, em sembla difícilment sostenible que el recurs sigui expressió d'una suposada voluntat del PSOE d'impedir la normalització del català.

B) El recurs és un atac a la nostra autonomia.

Aquesta és una afirmació que, al meu entendre, tergiversa una de les obligacions més importants d'un Govern, que és vetllar pel compliment estricte de l'ordenament jurídic i constitucional com a única via de defensa dels interessos generals, i desconeix una de les dinàmiques més característiques dels Estats federals, o quasi-federals com és el nostre cas, en els quals la coexistència de diversos nivells de competències compartides fa necessària una tasca permanent de delimitació d'àmbits competencials. Aquesta tasca, com és lògic, resulta especialment intensa i necessària en el període de configuració i estructuració de tals Estats, en el qual precisament ens trobam ara a Espanya, i l'àrbitre natural i obligat quan es fa imprescindible una interpretació de les disposicions legals és el Tribunal Constitucional, que per això hi és.

Si el Govern central entén que una disposició dictada per una Comunitat Autònoma viola la Constitució, perquè suposa una invasió de competències que són seves i no de la CA, no és sols que pugui, sinó que, per tal de salvaguardar l'ordenament jurídic i per tant els interessos generals, té l'obligació de recórrer al TC perquè dictaminis si efectivament s'ha produït o no la suposada invasió de competències. De la mateixa manera que el Govern de la CA, si consideràs que una decisió del Govern central invadeix competències seves, tendria també no sols la possibilitat, sinó l'obligació de recórrer al TC contra tal disposició, com ja ha fet més d'un Govern autònom. Si no ho feia, l'hauríem d'acusar de negligir la defensa dels interessos de la CA. La mateixa acusació que s'hauria de fer al Govern central en el cas invers. Doncs bé: El Govern central ha entès que unes poquíssimes disposicions de la nostra Llei invadien competències seves o anaven contra els interessos generals tal com ell els entén, i ha recorregut al TC perquè digui si també ho considera així o si tenim raó els qui pensam que a la nostra Llei no hi ha cap vulneració de l'esperit de la Constitució. I això és tot. Ja veurem qui té la raó segons el TC, que prou vegades ha rebutjat ja, totalment o parcialment, recursos presentats pel Govern central.

Tot el secret consisteix a decidir què interessa més, si presentar aquests litigis com una confrontació agressiva entre institucions, o com un interès objectiu per desllindar amb serenitat i absoluta correcció constitucional quines competències té cada Administració, central i autonòmica. Els senyors Gilet i Cañellas, amb la seva proverbial incontinència, s'han estimat més parlar d'atacs a la nostra autonomia i cercar la confrontació. Jo més m'estim esperar tranquil·lament que el TC dictaminis i acatar la seva sentència, sense renunciar al meu dret de criticar-la si no la trob ajustada a l'esperit de la Constitució, per molt que ho sigui a la seva lletra, que no dubt que ho serà, i sense desconeixer que, quan la lletra és rotunda, el marge del TC per fer filigranes interpretatives de l'esperit és molt estret.

De passada, vull acusar els senyors Cañellas i Gilet de negligència irresponsable en la defensa dels interessos culturals i els drets lingüístics del nostre poble, perquè la seva actitud de confrontació permanent amb el Govern central no fa

més que dificultar o impossibilitar un esperit constructiu en les converses i negociacions que necessàriament han de mantenir amb ell, en aquest i molts altres temes.

C) El recurs retarda l'aplicació de la Llei i destorba la normalització de la nostra llengua.

Aquesta afirmació del senyor Gilet només pot ésser qualificada d'autèntica presa de pèl. També podríem dir que és una mentida premeditada, perquè ell sap perfectament que el recurs no té més efecte que la suspensió provisional, fins que el TC dicti sentència, de la vigència i aplicació dels preceptes impugnats. Tota la resta de la Llei va entrar en vigor en la data prevista a la mateixa Llei i és ja legalitat vigent que el Govern de la CA té obligació de complir i fer complir.

Però és que l'afirmació del senyor Gilet no sols és falsa. Completada amb unes declaracions del senyor Cañellas, que per tal de donar la culpa als socialistes i a mi personalment de la presentació del recurs i l'imaginari retard en l'aplicació de la Llei revelava que «ja durant la tramitació de la Llei vàrem advertir als socialistes, i concretament a Josep Moll, que alguns articles corrien el risc d'ésser recorreguts», tal afirmació resulta, a més, d'un cinisme insuperable. Perquè la realitat és que quan, a través d'una esmena d'addició i amb el suport de PSM i UM, vaig introduir alguns dels preceptes ara impugnats, el senyor Gilet s'hi va oposar dient que no ho trobava oportú perquè el precepte ja estava impugnat davant el TC en el cas de la Llei catalana. A la qual cosa jo vaig oposar que el TC encara no s'havia pronunciat i per tant era possible que es pronunciàs contra el recurs. Jo no trobava lògic renunciar a incloure a la nostra Llei uns preceptes que ben bé podia ésser que el TC consideràs ajustats a la Constitució. Poques setmanes després de l'aprovació de la nostra Llei, el TC va dictar sentència i efectivament va dir que el precepte era inconstitucional (per la qual cosa ja era inevitable que la nostra Llei fos recorreguda), però el que és ben evident és que els senyors d'AP volien aprofitar l'excusa del recurs encara no resolt per renunciar ja d'entrada a incloure a la nostra Llei uns preceptes prou útils, encara que no vitals per a la normalitza-

llibreria

Jovellanos

- pósters
- làmines
- postals...

Jovellanos, 7 Tel. 72 14 66
Ciutat de Mallorca

ció del català. Aquesta és la realitat, i crec que és bo que els ciutadans interessats la coneguin.

D) Els socialistes s'oposen a presentar al·legacions.

Aquesta afirmació és una mitja veritat, argumentada en base a una mostra notable d'ignorància en matèria de Dret constitucional, per part de senyors amb títol de missèr. La veritat sencera és que els socialistes, tant a la Junta de Portaveus com a la Mesa, vàrem votar a favor de presentar al·legacions en el cas dels articles recorreguts sobre els quals encara no hi ha jurisprudència dictada, però vàrem considerar que no tenia sentit jurídic ni polític al·legar contra el recurs d'uns preceptes que ja havien estat declarats inconstitucionals en el cas de la Llei catalana o basca. Els representants d'AP, en canvi, per boca en aquest cas del senyor Cirerol i amb el suport de PSM i UM, afirmaven que tenia sentit presentar al·legacions també en aquests casos, perquè és norma jurídica que una sentència sola no fa jurisprudència.

A mi això em semblava un doi, però com que no som expert en Dret, vaig callar i em vaig limitar a votar segons la meua intuïció. Més tard no vaig haver de fer més que consultar la Constitució per comprovar que l'article 164.1 diu ben clar que les sentències del TC tenen el valor de cosa jutjada amb efectes immediats, que contra elles no hi ha possibilitat de recurs, i que tenen plens efectes davant tothom. De manera que, efectivament, no té sentit fer al·legacions en el cas dels preceptes ja declarats inconstitucionals, i només em manca veure com se'n desfaran, els serveis jurídics de la Cambra, per a argumentar el que no és argumentable.

Com ja he dit, el fet d'acatar, com lògicament faig, aquesta situació no vol dir que hi estigui d'acord. Per no allargar més aquest escrit, només diré una cosa. No em pot semblar encertada la decisió de considerar inconstitucional l'incís: «En cas de dubte, el text català serà l'autèntic», encara que no sigui més que per una raó, i és que la tramitació de les lleis i disposicions en el nostre Parlament es fa en català. Com que les disposicions s'han de publicar en els dos idiomes, si sorgeix un dubte d'interpretació entre les dues versions a l'hora d'aplicar-les necessàriament haurà d'esser perquè el text castellà o bé no és prou clar, o bé la seva interpretació lògica dona un resultat diferent de la interpretació també lògica del text català. I en tal cas em sembla evident que la tergiversació de l'esperit de la disposició només es pot haver produït en la traducció al castellà, i no en la versió original en català. Seria absurd pensar que si hi ha dues interpretacions possibles, la bona, la que correspon més exactament a la intenció del legislador, és la de la traducció. Per altra banda, s'ha de fer notar que la sentència del TC no diu que el text autèntic sigui el castellà. Només diu que no hi pot haver, constitucionalment parlant, preeminència d'una versió sobre l'altra, sinó que tan autèntica és la catalana com la castellana. Així i tot, i a pesar que el costum, per exemple en el cas de convenis internacionals, és que es digui explícitament que les dues versions fan fe, no veig com es pot considerar inconstitucional un precepte que, en definitiva, només pretenia eliminar una possible inseguretats jurídica.

Ja des d'ara puc dir també que no em convenç en absolut l'argumentació, gairebé exclusivament formalista, amb què el recurs sustentava la seva consideració d'inconstitucionalitat dels dos articles impugnats als quals també els socialistes estam d'acord que s'han de presentar al·legacions. Sense anar més enfora, tots sabem que, dins la col·laboració amb les forces armades d'altres països, el personal espanyol utilitza moltes vegades l'anglès, i aquestes actuacions són plenament vàlides. No comprenc, per tant, com pot no ésser vàlida o constitucional una actuació militar feta en un idioma que tampoc és el castellà, però que és, segons la Constitució, tan espanyol com el castellà, i en tot cas més espanyol que l'anglès. I no

puc entendre tampoc per què hauria d'esser inconstitucional que un soldat dirigís una instància en català als seus superiors militars o es dirigís en català a un oficial del qual li constàs que és de llengua catalana.

E) Els socialistes fan un doble joc, donant suport aquí al que llavors impugnen a Madrid.

A veure si ens entenem: Quan, d'acord amb les nostres conviccions o amb les nostres anàlisis de cada situació conjuntural, defensam posicions i actituds que coincideixen amb les dels socialistes no sols de Madrid, sinó de tots els altres indrets de l'Estat, uns determinats senyors ens acusen de sucursalistes. Com que, lògicament, en la pràctica totalitat de temes generals i d'anàlisis de situacions conjunturals coincidim tots els socialistes, donada la nostra coherència ideològica, resulta que aquesta «acusació» es pot fer amb molta freqüència, per a satisfacció dels ideòlegs de via estreta. Però queda ben aviat demostrat que és pura demagògia quan, donat el cas que en temes puntuals es produeixi una discrepància entre «nosaltres» i «Madrid», per utilitzar la terminologia que tan de gust dóna als al·ludits senyors, no diuen: «Ah, no, idò anàvem errats. Resulta que efectivament hi ha casos en què mantenen punts de vista diferents, encara que els seus companys del Govern no hi estiguin d'acord. No ho són, sucursalistes». No, llavors ens acusen de doble joc o de doble llenguatge i diuen que «estan a les ordres, actuen a cop de tèlex, però ni tan sols entenen les consignes que reben», o altres banades per l'estil. Jo, francament, crec que el doble joc i el doble llenguatge el practiquen ells, o bé són realment tan curts que no poden entendre que hi ha temes en què la voluntat política dels socialistes illencs no coincideix exactament amb la visió que en tenen els socialistes d'altres indrets no tan directament afectats per la qüestió. Que es posin tranquils: les continuarem mantenint, respectant sempre les decisions dels òrgans legitimats per dirimir conflictes de competències o interpretar les normes de convivència democràtica.

CONCLUSIÓ

L'objectiu d'aquest escrit era mostrar els rerafons de certes actituds i exposar els motius pels quals els socialistes vàrem definir la nostra, segons els elements de judici que teníem a mà en aquell moment determinat. Accept fins i tot la possibilitat que el desfasament lògic i inevitable en una publicació mensual entre el moment en què s'escriu una cosa i el moment en què es publica pugui fer canviar les premisses sobre les quals vàrem basar la nostra presa de posició. Però, conscients que l'Estat de les Autonomies és un Estat del diàleg institucional, i no de l'intercanvi d'improperis i acusacions banals, continuarem en tot cas exigint del Govern de la CA que defensi amb eficàcia els interessos de les nostres illes sense crear crispacions innecessàries. Esperam, per tant, que el recurs del Govern central sigui rebutjat, i voldriem que ho fos fins i tot en els punts ja jutjats, encara que l'evolució de la jurisprudència segurament no és tan ràpida com en aquest cas seria desitjable. Però tenim clar que la decisió del TC no definirà uns vencedors i uns vençuts, sinó que serà senzillament una interpretació, d'acceptació obligada, d'una delimitació de competències polítiques i administratives, i res més. Per això, el que esperam sobretot del Govern de la CA és que es posi a fer feina d'una manera decidida en l'aplicació integral de la nostra Llei de Normalització Lingüística. Aquest és el punt clau de la qüestió, que no és lícit oblidar mai: L'obligació d'impulsar la normalització del català a les nostres illes no és de Madrid (que té unes altres obligacions respecte de les llengües no castellanes d'Espanya), sinó del Govern de la CA. Que es deixin, doncs, de lamentacions i es posin a treballar d'una vegada, perquè fins ara només han cercat excuses per no fer res. ■

ART

«AL·LEGORIA» DE RICARD ANCKERMANN

EL FRESC CENTRAL DEL SOSTRE DEL SALÓ DE SESSIONS DEL PARLAMENT

MIQUEL ALENYÀ

La ciència inspirada per la fe

La cambra de sessions plenàries del Parlament de les illes Balears ocupa l'antiga sala de ball de la societat «Círculo Mallorquín». La decoració completa d'aquesta peça va ser realitzada pel pintor Ricard Anckermann els anys 1882 i 1883. En el sostre féu uns frescos que donen als variats elements ornamentals de l'estança (miralls, cortines, estucs, columnes, làmpades, marbres, etc.) una harmonia i una plenitud admirables.

El gran fresc central, l'autor el titulà «Al·legoria». Abans de pintar-lo realitzà, com era el seu costum, un esbós (quadriculat) que en aquesta ocasió fou un oli de dimensions importants (184 x 96). La contemplació reiterada d'aquestes dues obres (el fresc i l'esbós) ens captivà fa temps i a empenyes del seu encís ens vérem moguts a tractar de trobar el sentit dels seus símbols.

LA CIÈNCIA I LES HUMANITATS

En mirar la pintura el que primer destaca són les representacions de la ciència i de les humanitats, les quals ocupen dins la composició dos llocs preeminentes i de similar importància.

La imatge que personifica la ciència és una bella matrona que subjecta amb una mà l'esfera del món i sosté amb l'altra un compàs (representacions de l'empirisme i la racionalitat). A la seva dreta es troba la fe, en forma d'àngel amb una bena als ulls, de qui la ciència rep inspiració. A la seva esquerra se situa una al·lota circumspecta que pensa i escriu tot simbolitzant la intel·ligència i la memòria en la línia del mite platònic de Theuth i Thamus. Una mica més avall hi ha un grup de persones engrescades en la lectura i discussió d'un document maneygat que sembla tret d'un vell arxiu. Aquest

darrer conjunt de figuracions aportaria la representació d'algunes de les coses que fan possible el progrés de la ciència: la comunicació, el debat, la recerca, la investigació, etc.

L'altre lloc preeminent és ocupat per les humanitats: una dama amb un gran llibre obert sobre les cames, flanquejada a la dreta per la història i a l'esquerra per la llibertat. La primera li ajuda a destriar la veritat (el mirall) (1) de la ficció (la màscara) (2). La segona duu cenyida la diadema del déu Hèlios i en el fresc definitiu porta a la mà l'escut amb les quatre barres del nostre país.

LA BELLESA, LA MÚSICA I LA DANSA

Tot just en el centre de la pintura apareix la figura alta, gran, esplèndida, majestàtica, solemne i neoclàssica, de la deesa Venus. És ella qui presideix el conjunt pictòric tot ocupant el seu zenit. Quatre dames l'envolten mentre fan voleiar al seu costat un gran encenser.

A la part superior de la pintura es veu Orfeu amb la lira (símbol del cant) qui dissenya amb la mà dreta l'ona acústica, sobre la qual es mou un angelet menut (la nota musical). Altrament, al darrera de la figura de les humanitats es troba un àngel, amb les ales desplegadas, que fa sonar una trompeta (símbol de la música instrumental), mentre al seu costat, i en diferents plànols, es veuen unes quantes figures que toquen distints instruments (flauta, xeremies, contrabaix, viola...).

Sota el grup format per Venus i les seves dames apareix la representació de la dansa: un conjunt d'al·lotes, presidides per Terpsícore, que agafades de la mà ballen fent rotllana, mentre dos àngels són a punt d'abocar sobre elles un cistell de flors.

EL PODER I LA PAU

La pintura no solament inclou representacions relacionades amb la ciència i les humanitats. Una lectura assossegada i encuriosida permet de descobrir-hi també elements de caire ideològic. Ens costà d'identificar-los perquè donàvem per bona la idea rebregada segons la qual l'autor mai no havia barrejat les seves posicions republicanes i progressistes amb la seva pintura, de gran acceptació, d'elevat preu i d'extraordinària qualitat. Malgrat tot, és clar que l'«Al·legoria» n'inclou.

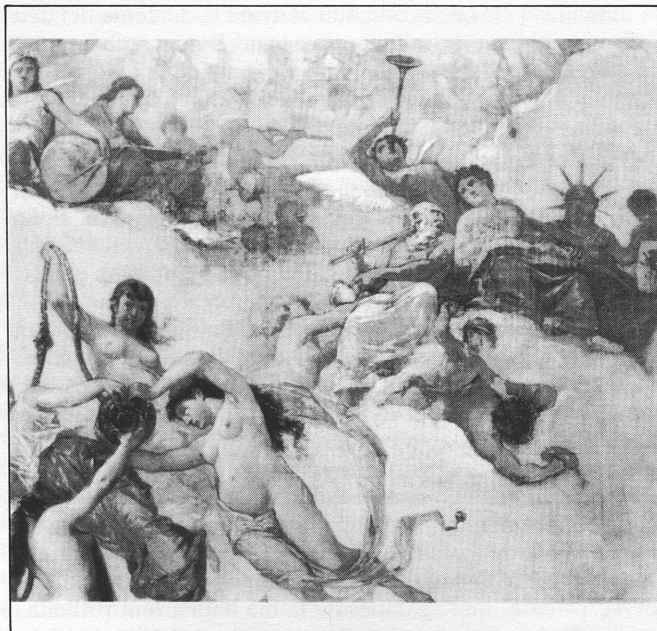
Entre les imatges de la música i la ciència apareix, situada en un plànol distant i esblaimat, una dama vestida de blanc, la qual porta un vel molt fi sobre el cap, que li cau suauement sobre una part de la cara. Això i l'escassetat de matèria pictòrica emprada per a fer-la li donen un aire de presència dissimulada i discreta. Aquesta imatge, representada en posició de laxitud i mig tombada sobre el seu costat esquerre, és el símbol de la pau.

Mirant-la de fit a fit i amb el gest de rendir-li la vara de comandament es troba la imatge del poder, desproveït de tota majestat i sacralitat. Als seus peus hi ha la figura del triomf sobre l'opressió, representat per un guerrer que s'ha desempallegat dels estris ofensius de fer la guerra (conserva solament el casc i l'escut) i porta una gran bandera en senyal de la victòria contra l'odi, el despotisme, la tirania i l'opressió, la imatge dels quals es troba a la part inferior de la pintura, fora del paradís d'on ha estat bandejada. L'indret que ocupava abans de ser derrotada es pot distingir encara, a la part dreta de la composició, prop del poder i la victòria, per la presència d'algunes aus de rapinya que volen esgarriades i desorientades.

EL BÉ I LA SOLIDARITAT

A la part inferior de la pintura hi ha tres figures que simbolitzen coses diferents però complementàries: l'àngel de la innocència, la melangia i l'odi.

L'àngel, espasa en mà, fa un gest d'amenaça contra la imatge de l'odi que, vençut, passa pel seu davant arrossegat per un fàmul que se l'emporta al món de les tenebres. Aquest àngel, que guarda l'accès al paradís, és l'àngel de la innocència segons que indica l'infant que aguanta amb la mà esguerra.

Les humanitats flanquejades per la història i la llibertat

D'esquena a l'univers dels nostres personatges es troba la melangia, la qual des del paradís, però aliena a les seves coses, contempla el viatge de l'odi-opressió cap al regne de l'avèrn.

Les absències de maldat, tristor i odi defineixen per contraposició tres trets importants del món dels nostres personatges: el bé, la joia i la solidaritat.

LA IGUALTAT, LA LLIBERTAT I LA FRATERNITAT

La pintura que comentam no solament usa com a símbols persones i objectes. També utilitza lletres i colors.

Si hom mira la disposició de les figures que són per damunt de les imatges de la dansa, es veu que els seus contorns formen, amb prou claredat, tres lletres: la *i*, la *ela* i la *hac*.

La *i* és feta amb el perfil d'Orfeu, la pau, la fe i la ciència. L'angelet de la nota musical completa la lletra posant-hi el seu punt.

La *ela* és afaïonada per unes línies: una va des d'Orfeu al poder i des d'aquest a la llibertat.

La *hac* és dibuixada per tres grans línies: una va des d'Orfeu a la victòria; l'altra des del poder a la llibertat; i la darrera des de les figures que estan sobre la imatge de les humanitats fins al rossegall vermell del vestit de la primera dama de Venus. La gran llargada, de tot punt exagerada, d'aquesta coa dóna a la lletra *hac*, i alhora al conjunt de les tres lletres, un aire d'apoteosi i d'immensitat.

La intencionalitat simbòlica de les tres lletres resta marcada, encara més, pel fet que les figures de Venus i les seves dames, situades en el centre de la composició, porten uns abillaments que combinen els colors blau-blanc-vermell i verd-blanc-vermell de les banderes tricolors francesa i italiana.

Altrament la llargària desmesurada del coarany de la primera dama de Venus, el seu afaïonament deslliurat i solt, el gruix de la seva textura, la seva opacitat enfront de les transparències dels vels de Venus i de les altres dames, i el seu color intensament vermell (3), fan pensar que l'autor li volgué donar el valor propi de la senyera que ja aleshores simbolitzava l'esperit de la lluita obrera contra l'exploació (4). En aquest esperit es basarien, a la pintura, els ideals progressistes representats per les tres lletres i les dues banderes tricolors.

El poder i, dessota, la imatge del triomf sobre l'opressió

Igualtat, llibertat i fraternitat són els elements que, d'acord amb la pintura, fan el bastiment de l'ordre i l'harmonia del paradís i alhora construeixen allò que dona als personatges consistència, relleu, força i vida. En suma, el paradís d'Anckermann no és el paradís banal d'una bellesa fugissera, sinó el paradís de la bellesa i l'harmonia que es deriven de la igualtat, la llibertat i sobretot de la fraternitat/solidaritat.

L'AL·LEGORIA

Hem parlat del significat dels símbols individuals que conté la pintura. Ens resta parlar del significat global de l'al·legoria. En aquest respecte cal dir primer de tot que l'obra representa, en sentit directe, el paradís de la bellesa, del bé, de la joia, de la pau i del progrés, tot indicant amb gran èmfasi que el basament d'aquest món es troba en el rebuig de l'opressió i la injustícia i en la implantació de la igualtat, la llibertat i la fraternitat.

D'altra banda, la pintura, més enllà del seu sentit directe, el que vol dir veritablement (sentit al·legòric) és, a parer nostre, que el paradís descrit no és un estatge d'àngels i de déus, sinó el món dels homes, el món que aquests poden fruir a la terra si en foragiten l'opressió i s'emparen en els ideals de la igualtat, la llibertat i la fraternitat/solidaritat, que són definits aquí no com a fruit d'un do dels déus, sinó com a resultat del gran esforç col·lectiu de la llarga lluita contra l'opressió.

Aquest és el discurs que ens deixà amagat aquell gran artista, aquell ciutadà lluitador, aquell republicà militant i radical, aquell infatigable activista polític, que fou Ricard Anckermann. Ell però, tot i esser un somniador empedreït, mai no pogué sospitar que el seu fresc, fet per guarnir el sostre d'un saló de ball, al cap darrer seria el més bell, digne i adequat cobricel de la sala de sessions d'un Parlament. ■

NOTES

(1) El mirall de la veritat reflecteix la combinació de blau, blanc, verd i vermell de les dues banderes tricolors que són més avall.

(2) La imatge de la ficció apareix abatuda per un angelet que la sacseja amb una clepsidra tot simbolitzant que la mentida i l'error no resisteixen el pas del temps.

(3) Perquè la massa intensament vermella del coarany indicat no fes un contrast estrident amb els colors pàl·lids de la resta de la pintura, l'autor es veié obligat a utilitzar diversos elements d'harmonització. D'una banda lligà la massa esmentada amb la part superior de la composició mitjançant una llarga línia de punts obscurs disposats en forma de clau el vèrtex de la qual apunta vers la imatge de la pau. Els seus extrems són la borla del cordó de l'encenser i el cap de la ficció. D'altra banda combinà la taca vermella de referència amb la part inferior de la pintura per mitjà de les ombres de la imatge de la melangia i de la figura de l'odi-opressió.

(4) Aquest element és el més proper a l'espectador, el de majors dimensions dins la composició i el de color més definit i més intens.

La immensitat del fresc del sostre del Parlament

CLÍNICA DENTAL

DR. FRANCESC A. PÉREZ PASTOR

Metge Estomatòleg

Pròtesis dentals

CONSULTA: Hores concertades

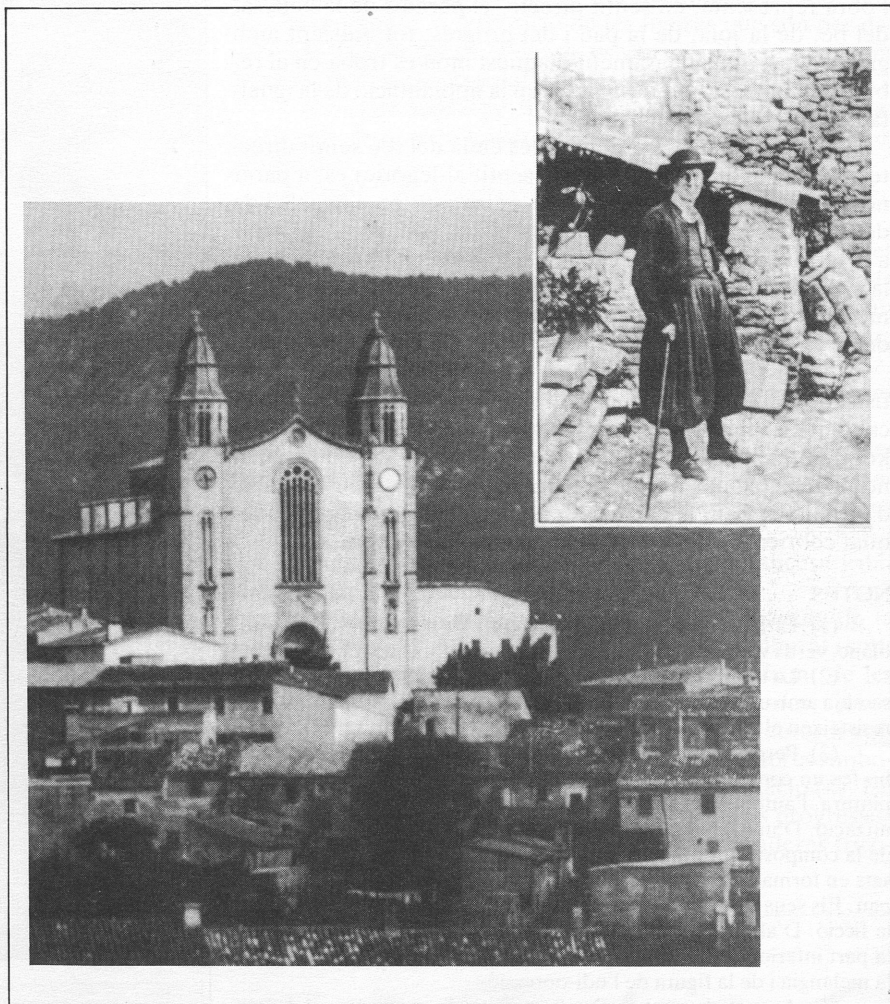
Av. Arquitecte Bennàssar, 16-1r.-1.ª - Tel. 29 26 39 - PALMA

ENIGMES DE LA NOSTRA HISTÒRIA

L'ESGLÉSIA DE SANT JOAN BAPTISTA DE CALVIÀ ¿UNA CATEDRAL A LA MODA BRITÀNICA?

MIQUEL FERRÀ I MARTORELL

El qui avui visita la petita vila de Calvià, a les històriques terres del Pariatge, no pot deixar d'impressionar-se al davant de la gegantina mola del seu temple, que des d'un pujol envoltat de carrerons, domina bona part de la contrada. Quan va esser bastida tan monumental església, la població, amb les marines totalment deshabitades, no passava de dos milers i mig d'ànimes i, per tant, el fet de substituir una ruïnosa capella romànica a la manera de la de Sant Pere d'Escorca per una mena de catedral era cosa tan ardua com notable. Així doncs, l'any 1865, començà a projectar-se el nou edifici, encarregant els plànols a un mestre d'obres local a qui deien Biel Lliset. Aquest home senzill, de coneixements limitats a l'exercici de la seva feina, dibuixà un plànol que es conserva a l'arxiu del Bisbat i que presenta una obra que no s'assembla en res a la que poden veure ara mateix els nostres ulls. ¿Com és això? El projecte de l'amo En Lliset és una façana de frontis triangular rematat per una creu, un rosetó de doble motllura circular en el centre d'aquella i un portal d'arc apuntat com entrada principal. Després, un doble campanar de torres molt llises amb arpilleres en el tercer i quart cos i un finestrell gòtic en el cos de les campanes. Cada campanar es cobreix d'una piràmide amb torrellons a les quatre arestes. Total: Un edifici de senzillíssima figura en un estil neogòtic totalment mancat de vena original i que mai no es duagué a terme. En el seu lloc i a partir del juliol de 1867 es comença a bastir un temple totalment distint al que trobam a l'esmentat plànol i que estudiat al detall ens fa arribar a la conclusió que el qui realitzà els plànols definitius havia de tenir uns bons coneixements de l'arquitectura religiosa britànica en les seves més definides variants. Efectivament: l'església de Calvià és una mena de catedral a l'anglesa, com passam a explicar: la porta principal és d'estil normand i el gran finestral del centre de la façana, en substitució del rosetó primitivament imaginat, pertany a la moda del Període Perpendicular, tan important en els temples del Regne Unit. Però un bon nombre de detalls estructurals i de-

La grandiosa fàbrica de l'església de Calvià ¿Obra de Biel Lliset o d'Henry Waring?

coratius ens porten a l'anomenada «English Renaissance» de Christofer Wren i de la seva catedral de Sant Pau a Londres: els capells de les torres i els relloges, especialment...

Diríem, doncs, que l'autor del projecte féu de l'església de Sant Joan Baptista de Calvià una barreja d'elements molt ben conjugats de la catedral de Sant Pau, del King College Chapel de Cambridge i de la seu de Durham. Ara bé, ¿qui va poder realitzar tal idea en aquell temps i lloc? Aquesta és la nostra hipòtesi: només un home de nacionalitat britànica sembla que tingués residència aleshores en el terme de Calvià i que al mateix

temps, amuntegàs coneixements arquitectònics tan concrets com a resultat dels seus estudis universitaris. Tot apunta vers Henry Waring, el senyor de Peguera, que després de la dissortada experiència de la dessecació de l'Albufera d'Alcúdia a càrrec de la «New Majorca Land Company» de Londres, s'establí en aquella gran possessió de la marina calvianera. Essent, com era, enginyer, ¿que hi ha d'estrany que donàs una mà en forma de cop de llapis al mestre d'obres Antoni Salvà, substituït de Biel Lliset, i el qui havia fet les reformes arquitectòniques, també d'inspiració britànica, al seu mas de Peguera? ■

PRESENTACIÓ

JOSEP A. GRIMALT

D'uns mesos ençà, el Cap de Redacció de la revista em ve proposant que em faça càrrec d'una secció dedicada al teatre.

Si fos només parlar de teatre, no hi faria dos mots. Consider el teatre una de les activitats humanes més prodigioses. Si ho pensam bé, haurem d'admetre que, com a art, ja no pot ésser més complet: la paraula i l'expressió corporal s'hi converteixen en material i alhora hi troben la plenitud. Una representació teatral exigeix col·laboració tant per part dels qui actuen com dels espectadors, els quals senten, s'emocionen, s'entusiasmen o s'indignen en comú.

Però no m'han demanat que en parlàs, sinó que n'escriuís. I això ja em fa més por.

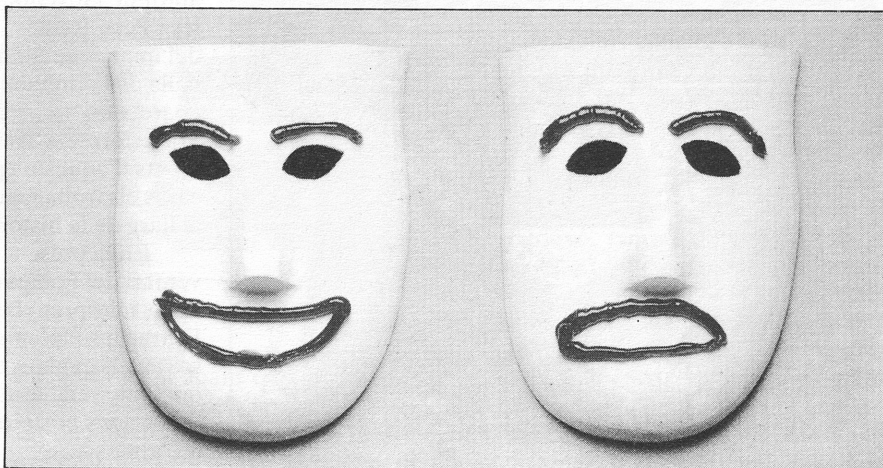
Començaré puntualitzant que no me n'entenc, de teatre, i dient-ho no faig un acte de modèstia més o manco sincer. Ho han proclamat autoritats en la matèria. Un autor-actor va afirmar públicament des de les pàgines d'un diari que jo no tenia ni idea de teatre, i qualque cosa hi devia haver de veritat en tal afirmació, i no crec que, d'aleshores ençà, haja tengut jo temps d'adquirir la formació que em seria indispensable per a tractar el tema degudament.

Al llarg de la meua vida, però, n'he arribat a veure molt, de teatre. A ca nostra m'hi enconaren de ben petit i no he deixat mai d'assistir-hi sempre que he pogut, i encara hi vaig, per més que no hi duc sort. Vull dir que el teatre que s'estila actualment és molt oposat al que a mi m'agrada. M'explicaré.

El teatre que a mi m'agrada de bon de veres és el que respon als principis següents:

1r. L'obra té un plantejament, un nuu i un desenllaç, a fi d'anar creant una tensió emotiva creixent en l'espectador, la qual, arribada al punt culminant, se resol en una distensió que el deixa serè, tranquil i alhora enriquit, més humà i més ben disposat que abans de la representació.

2n. Sense excloure els altres mitjans d'expressió, la paraula hi té un paper primordial. En el teatre, la paraula hi troba la seva via de realització més elevada, com he dit abans. Una incorrecció, una dicció defectuosa, doncs, damunt un escenari són imperdonables.

En conseqüència:

3r. Tot allò que tendeix a ofegar la paraula en el teatre és dolent, des d'un defecte de dicció fins a un muntatge desproporcionat, passant per una porta que pega cops darrera el decorat o uns espectadors que xerren.

4rt. Els actors han d'interpretar el paper, és a dir, han d'estar al servei de l'obra, del text, i no l'han de fer servir de pretext (valga el fàcil joc de paraules) per a mostrar-se ells.

5è. La sala italiana, la cortina, l'entreacte, etc. són el resultat de vint-i-cinc segles d'evolució i experiència. Prescindir-ne és, en principi, un error i un retrocés.

Amb aquestes idees, ja entendreu que el teatre avui de moda no em pot agradar. Avui, els qui fan teatre (directors, escenògrafs, actors, etc.) van a lluir-se ells. En lloc de servir el text, se n'aprofiten. De vegades me deman per què no en prescindeixen totalment. Tenc la sospita que, si parteixen d'un text (que sovint és d'un clàssic) és per donar-se la satisfacció de retallar-lo, capgirar-lo, torturar-lo... d'adaptar-lo, en suma, com volent donar entenedent que ells són superiors al text i al pobre desgraciat que el va escriure. Els muntatges, els «espais escènics», les músiques i renous de fons, els efectes, els llums, etc. tot sembla encaminat a distreure l'espectador i a posar barreres entre ell i l'obra. També se tendeix a no partir d'obres teatrals, pensades de cara a una representació, sinó a juxtaposar-ne fragments, sense cap element que els doni tan sols cohesió. D'aquí ha

sorgit la inefable fórmula: «espectacle sobre textos de...».

M'agradaria que els lectors de la revista disposats a seguir amb regularitat les meves col·laboracions ulteriors, tenguessin en compte les idees que acab d'exposar. Comprindran més fàcilment els meus comentaris, les meves reaccions i els meus judicis i no se sorprendran de qualque sortida meua que, dita en fred i treta del context, els podrà semblar fruit d'un desig de singularitat o d'un afany d'extravagància. Així, per exemple, és inevitable que, un dia o un altre, caiga a dir que Na Núria Espert me pareix una mala actriu i que molts dels espectacles que protagonitza, amb lones, orgues, arròs, guarda-robes i altres xirimindangues, em resulten mals de pair. El qui no coneix el meu concepte del teatre se pensarà que ho dic per sorprendre, per anar contra corrent, quan la meua reacció és una pura conseqüència dels principis que exposava.

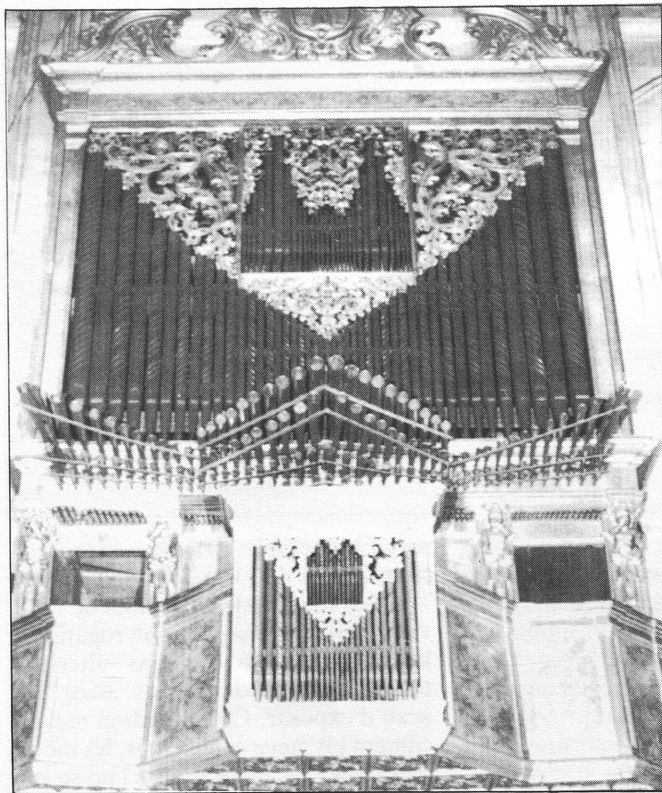
Al marge de tot això, sàpiga el lector que, si els meus escrits no tenen altre valor, tenen almanco el de la sinceritat. No m'he venut ni m'he donat a cap grup, ni sector, ni clan, ni empresa. Escric mogut pel meu amor al teatre i per fer-ne participar als lectors, intentant prestar un servei a aquell art. No parlaré com un crític, analític i objectiu, sinó com un espectador addicta, apassionat, fervorós.

Estau, doncs, advertit, amic lector. Si sobre aquestes bases voleu participar del joc, vos dic: fins el mes que ve.

MÚSICA

«ALS VELLS ORGUES MALLORQUINS»

PERE ESTELRICH I MASSUTÍ

Orgue de l'església de Sant Nicolau de Palma. Segle XVIII (?). Es pot deduir que fou construït pels germans Sebastià i Damià Caimari.

El títol del present escrit, pertany a una obra de Mn. Antoni Matheu, un dels músics mallorquins més preocupats per la recuperació d'aquest patrimoni nostre.

Hem d'insistir —encara— una vegada més sobre la importància dels orgues de les nostres esglésies? Hem de reclamar —avui— una veritable política que tendeixi a la recuperació i (per què no?) divulgació d'aquests instruments històrics...? Sembla que sí, que la conscienciació és llunyana i que les mides efectives per resoldre l'etern (?) problema estaran estona a arribar. La qüestió es troba en aquests termes: des de l'administració es comença a fer alguna cosa aïllada, però sense massa rigor.

Malgrat tot, sembla que un equip de joves estudiosos mallorquins, sentint la necessitat urgent de posar en marxa aquesta recuperació seriosa i documentada, han iniciat pel seu compte i risc un estudi de tots i cadascun dels orgues de les illes Balears. Han començat per elaborar un inventari en el qual es recullen les dades més bàsiques dels aparells: Lloc, nombre de teclats, any de construcció, orguener, possibles restauracions...

Així i segons aquest inventari tendríem al nostre entorn un total de 115 orgues, repartits de la següent manera: 28 a Ciutat, 80 a la Part Forana, 4 a Menorca i 3 a Eivissa.

Aquest inventari fou presentat com a comunicació al II Congrés Espanyol d'Orgues, el qual tingué lloc a Madrid el passat mes de maig organitzat pel «Instituto Nacional de las Artes Escénicas y de la Música».

Arnau Reinés, redactor de l'esmentada comunicació i autor de l'inventari juntament amb Joan Parets, Antoni Mulet i Pere Reinés, escriu a la Introducció: «El primer orgue del qual en tenim referència, és de l'any 1313, situat a la Capella de l'Almudaina en el mateix palau. A Pollença, el 1391, apareix un orgue propietat particular de Mn. Vicenç Ferrer. Posteriorment en el segle XV, ja trobam bastants d'instruments d'aquesta època documentats, encara que en molts de casos els trobam ara amb quantitat de reformes i ampliacions al llarg de la història.

En la present comunicació, em limitaré a exposar un inventari del Poble de Mallorca amb els instruments corresponents i després els orgues de Ciutat i els d'Eivissa i Menorca. Es tracta simplement de donar a conèixer la quantitat i els casos en els quals es coneix documentalment, l'orguener i orguers que intervingueren tant en la construcció com en altres modificacions posteriors, així com en les quals foren construïts o reformats».

El Congrés acabà les sessions amb unes conclusions prou importants perquè les portem aquí en un resum:

- 1.—Sol·licitar una normativa per salvaguardar l'orgue.
- 2.—Sol·licitar que en totes les comissions relatives al Patrimoni Cultural figurin especialistes, orgueners i organistes, nomenats pel gremi d'orgueners i la confederació d'organistes.
- 3.—Sol·licitar que per a qualsevol acció referent als orgues històrics i a tots els instruments musicals en general s'exigeixin memòries, projectes i pressuposts; declarant jurídicament nul·la qualsevol acció feta sense aquests requisits.
- 4.—Instar els estudiosos perquè amb les seves actituds professionals dignifiquin l'orgue i la figura de l'organista.
- 5.—Instar també a promoure l'inventari i catalogació dels orgues i de les seves obres musicals de les quals se'n tenguí notícia.
- 6.—Instar a promoure el coneixement, estudi, difusió i interpretació del repertori propi d'aquests orgues.
- 7.—El Congrés anima la constitució d'una entitat gremial d'orgueners.
- 8.—Acceptar la proposta formulada pel gremi d'orgueners en el sentit que sien considerats orgues de valor històrico-artístic els que tinguin més de cent anys d'existència.
- 9.—Acceptar la proposta formulada pel gremi d'orgueners en el sentit d'unificar criteris per establir unes normes generals de restauració d'orgues.
- 10.—Agrair als professionals iberoamericans presents al Congrés la seva participació i proposar que les normes establertes sien extensibles als orgues hispanoamericans. ■

**Una cultura en marxa
per a tot un poble.**

Demaneu informació

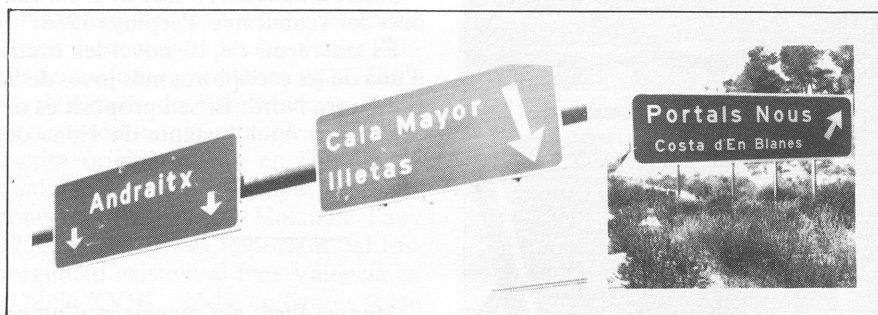
**XARXA
CULTURAL**

Carrer Ample, 35 (Palau Mornau)
Telefon 315 10 11 • Barcelona-2

EN MIQUEL PER LA CUINA

«QÜESTIONS TÈCNIQUES»

MIQUEL CARDELL

Bilingüisme, per què?

«Seria un error molt greu per part nostra analitzar el projecte exterminador de la llengua catalana executat per l'Estat espanyol a través dels anys per fases o etapes aïllades sense connexió. El procés lingüicida, encara que tenguí arguments diferents, no presenta pas etapes diferents perquè la seva finalitat sempre ha estat la mateixa i només té un sol objectiu». (FERRER I GIRONÈS, F. «La persecució política de la llengua catalana»).

Ànimes pures n'hi haurà hagut qualcun que se n'haurà sorprès. La llei de paranormalització lingüística, concretament els aspectes relatius a l'ensenyament de català a COU i tercer de segon cicle de FP, tampoc es durà a terme enguany.

Completes de nyic-i-nyec inculpatori entre el Govern Astronòmic-CP i el Govern espanyol-PsoE, com era de preveure. L'excusa ministerial, la de sempre: no hi ha temps, no hi ha presupost, no hi ha professors: qüestions «tècniques», podem estar tranquils.

Una estadística s'ha fet pública aquests dies; fa referència a una altra qüestió tècnica: l'Estat espanyol és el que té més militars i menys mestres per càpita d'aquesta Europa que ja se'n riu dels raptes de Zeus, angelet bufarell de dibuixos animats al temps de l'Otan eurromisílica i el Pare Dòlar.

Igualment tècnics, que vos penseu?, diuen que són els motius del recurs d'inconstitucionalitat contra la millor llei de normalització lingüística que tenim. Si no ho he entès malament, això deu voler dir que és «tècnicament impossible» que el govern autonòmic prengui certes iniciatives normalitzadores; que les normes d'aquesta terra s'interpretin i s'entenguin en la llengua

d'aquesta terra abans que en foraster; que els soldadets del cap Enderrocat o de Son Sureta bombardegin l'arxipèlag de Cabrera tot dient «a les seves ordres» en lloc de «a la orden» (i a les maniobres de l'OTAN, podran dir OK?); que s'exigeixi a certs estudiants una llengua (la nostra) que, per llei, han d'estudiar; etc.

Ja ho hauríem de saber: entre totes les interpretacions possibles dels drets de les persones i els pobles, de la Constitució espanyola, dels Estatuts i de les normes que els «reajusten», les úniques tècnicament correctes i aplicables són les que ens recorden (i perpetuen) quin és el nostre lloc com a comunitat lingüística, com a poble, com a nació, com a darrer mot d'un credo que no hem inventat nosaltres.

S'ha d'evitar la discriminació lingüística, és a dir: el castellà ha de seguir essent la llengua dominant; els catalanoparlants hem de seguir estudiant etc., en una llengua que no és la nostra per no discriminar els pobres espanyols. L'alternativa que, tècnicament, ens ofereixen és clara: monolingüisme foraster o diglòssia, ui! perdó, *bilingüisme* —que és, a la llarga, el mateix—. Servidor, en vista de l'èxit, passa de llengua «normalitzada». Em conform amb una llengua normal i normalment utilitzada sempre i a tots els camps de la vida sense ni haver de pensar en demanar permís. I pensa que, normalment, un país, un territori, té la seva llengua, única. Normal monolingüisme català enfront de normalització diglòssica castellanista.

Perquè els canyissos de la tolerància sempre ens els volen entrar als mateixos. Empaquetada en forma de qüestió tècnica o disfressada d'ensaïmada ver-

bal o idea implícita, natural, ens fan combregar cada dia amb la roda de molí de la normalització com objectiu. Maniobra dilatòria i perpetuadora de greuges amagats, jugada de contenció per fer-nos no pensar que normalització és, en tot cas, nom d'un procés que té com a objectiu i finalitat la normalitat lingüística tan poc publicitada. (I aquí convé, també, deixar anar llargs terminis suïcides i discussions bizantines: un procés és i requereix acció, canvi efectiu).

«La gran subversió lingüística consisteix a sostreure i canviar els significats, de manera sistemàtica i planificada, amb la intenció de controlar el poder tot amagant els noms veritables de la iniquitat». (TUSON, J. «El luxe del llenguatge»).

Ja és ben hora de repetir tenaçment que normalitat, sense utopies, en el mínim sentit d'esser tan de primera com els de primera, té un nom, una condició necessària i urgent: monolingüisme. La resta són romanços, excuses de mal pagador, estirades cantoneres, terrorisme.

Ahir, el President de les VI Jornades nacionals de la societat espanyola de foniatria recordava la necessitat que els nins (les persones) tinguin UNA llengua mare en què pensar, perquè més envant puguin desenvolupar-ne d'altres, i que els nins sotmesos a una altra situació són més candidats als problemes de llenguatge que els altres. És només un exemple.

Aquí hem de seguir omplint paperassa per suplicar escoles en català, per no parlar de còmics, de cançons, de dibuixos animats, de mostradors, de diaris... Però no passeu pena. Són qüestions «tècniques».

Podríem acabar evocant —també per qüestions tècniques— una glosa que finalitza amb aquest versos: ...«ai fill meu, jo no t'entengo / si no mudes de parlar». Idè això.

[Amb l'entrada a la CEE] ... «els obrers belgues o italians podran venir a treballar a Castella, i hom no pensa pas que les escoles de Valladolid deixaran d'ensenyar en castellà per tal de respectar la llibertat de circulació dels belgues o dels italians». (FERRER I GIRO-NÈS, F. «La persecució política de la llengua catalana»). ■

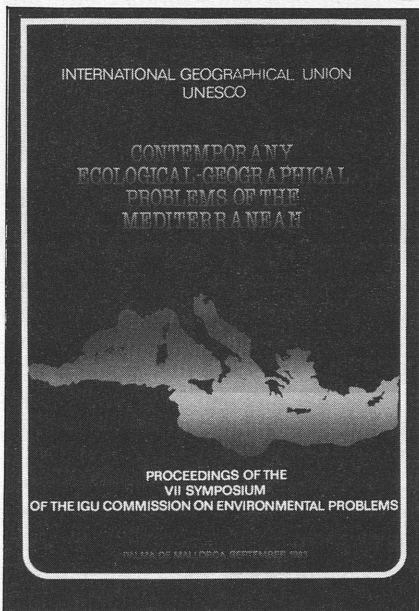
LLIBRES

TRIA DE NOVETATS

Coordinació: LLEONARD MUNTANER

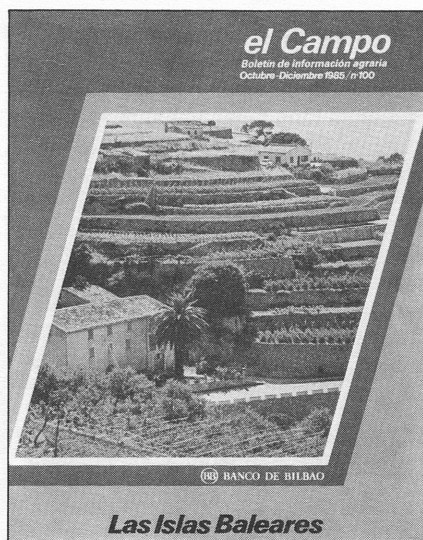
Diversos autors, *Contemporary ecological-geographical problems of the Mediterranean*. Proceedings of the VII Symposium of the IGU commission on environmental problems. International Geographical Union. Unesco. Palma de Mallorca 1986, 300 pp.

El bessó d'aquest llibre el constitueixen els treballs presentats per distints especialistes al VII Simposium de la Comissió de problemes ambientals de la Unió Geogràfica Internacional (IGU), celebrat a Palma ara fa tres anys, i coordinat pel geògraf Bartomeu Barceló i Pons. D'un total de vint-i-set comunicacions presentades, cinc de les quals fan referència a les illes Balears, i han estat elaborades individualment per B. Barceló, C. Picornell, M. Masutí, M. Morey, i Ll. Pol - M. Rayó.

B. Barceló i Pons (coordinador), *Las Islas Baleares*. Revista *El campo*. Boletín de información agraria. Banco de Bilbao. Núm. 100, octubre-diciembre 1985. Erandio (Vizcaya) 1985, 99 pp.

Encara que amb un considerable retard acaba de sortir al carrer l'últim exemplar de la revista *El campo*, dedicat íntegrament a l'agricultura i ramaderia de les illes Balears. Coordinada pel geògraf B. Barceló, hi podem llegir més de vint treballs sobre aquesta pro-

blemàtica, en general confeccionats per vertaders especialistes. Les característiques físiques de les illes han estat tractades pel geòleg Lluís Pomar; el meteoròleg Agustí Jansà escriu sobre les condicions climàtiques; l'enginyer J. A. Fayas sobre els recursos hídrics de les illes Balears, i el biòleg Joan Mayol sobre la nostra vegetació i fauna. A més dels interessants treballs dels economistes Mercè Amer, Ferran Navinés i de l'enòleg Jaume Mesquida, la resta d'articles majoritàriament han estat elaborats per geògrafs, entre els que destaquen: Pere A. Salvà, Pere Brunet, Onofre Rullan, M.ª Lluïsa Dubon, Antoni Artigues i Maria Socies.

Aldous Huxley, *Contrapunt*. Barcelona 1986.

Amb aquesta excel·lent novel·la, publicada per primera vegada en català, s'ha estrenat la col·lecció «Les millors obres de la literatura universal / segle XX». La col·lecció és una iniciativa conjunta d'Edicions 62 i de «la Caixa» i es proposa donar a conèixer els autors més importants del nostre segle, en acurades traduccions catalanes; segueix les pautes de la sèrie «Les millors obres de la literatura universal», ja finalitzada. A més del volum d'Huxley, ja hi han aparegut obres de Vasco Pratolini, d'Isak Dinesen, de Witold Gombrowicz i de Borís Pílniak.

Josiana Cabanas, *Punts de creu*. Llibres del Trabucaire. Perpinyà 1986.

És un recull de 13 novel·les breus d'una de les escriptores més joves de la Catalunya Nord. El seu propòsit és de contar-nos «uns instants de vida» de dones.

Manuel Picó, *Ses memòries d'un reclam*. Biblioteca «Les Illes d'Or», n.º 143. Editorial Moll. Mallorca 1986.

Manuel Picó, escriptor i periodista prou conegut, ha reunit a *Ses memòries d'un reclam* una selecció de la sèrie de contarelles que amb aquest mateix títol aparegueren fa alguns anys en el diari *Ultima Hora*.

La intenció evident de l'autor ha estat d'elaborar un producte clar i senzill, elemental i divertit, de bon pair per l'home del carrer; però no gens desproveït, alhora, d'un agut i subtil fibló crític, i, si tant voleu, alligador.

L'encert ha estat complet. Les memòries d'En Sortat, una perdiu mascle que explica les seves peripècies tot assumint el paper d'observador objectiu i implacable, constitueixen una lectura plena d'amenitat i de comicitat. També plasmen, tanmateix, un aiguafort vigorós d'un temps i d'un país: la Mallorca de la postguerra.

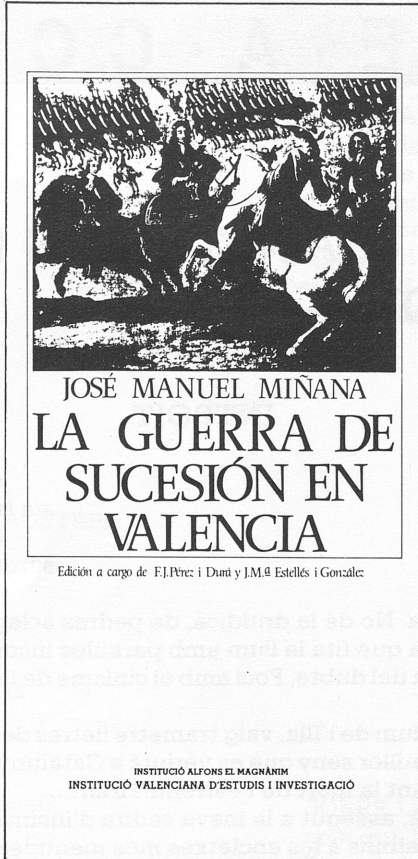
En aquest punt és inevitable la referència a Gabriel Maura, el gran mestre costumista del XIX. Gairebé diríem que *Ses memòries d'un reclam* són una mena d'*Aigoforts* del segle XX. Hi ha unes qualitats semblants, una actitud paral·lela de denúncia dins un context esperpèntic, un mateix equilibri entre la rialla trepidant i el calfred del drama. Fins i tot en l'aspecte lingüístic se situen les dues obres en un mateix registre. Amb molt bon encert, Manuel Picó utilitza un llenguatge absolutament col·loquial, que ve a ésser un document valuós del mallorquí que es parlava a Palma dins els anys quaranta i cinquanta; de la mateixa manera que gràcies a l'obra de Gabriel Maura posem el testimoni de com era aquest mateix mallorquí cap a les acaballes del segle XIX.

T. H.

José Manuel Miñana, *La Guerra de Sucesión en Valencia*. Institució Alfons el Magnànim. València 1985, 338 pp.

La Institució Alfons el Magnànim ha publicat una acurada edició del *De Bello Rustico Valentino* de José Manuel Miñana, religiós trinitari valencià, nat l'any 1671, educat a Nàpols, deixeble de Manuel Martí, catedràtic de Retòrica a la Universitat de València, profund coneixedor de les llengües clàssiques i més conegut pel fet d'esser l'autor de la continuació llatina de la *Historia de España* del Pare Mariana, entre altres produccions notables. L'obra, escrita originàriament en llatí, de la qual només hi havia un únic exemplar conegut, publicat a Holanda l'any 1752, és una prova important del ressorgiment existent al País Valencià en el segle XVIII, pròdig en figures sense parió, la fama de les quals ultrapassà els confins peninsulars per arribar a tota Europa, entre les que destacaren Manuel Martí, Gregorio Mayans i Siscar, i el mateix José Manuel Miñana. A l'erudició i l'esforç d'aquests homes respon aquesta renaixença cultural que, per desgràcia, no fou lingüística, ja que tota la seva producció va esser castellana i llatina, segons els canons de l'època. Jordi Pérez i Durà i Josep M.ª Estellés i González, professors de la Universitat de València, han traduït ara aquesta obra al castellà, coronant una llarga etapa investigadora iniciada fa tretze anys i dedicada a l'estudi dels humanistes i il·lustrats valencians. La seva fidelitat al text original, el seu respecte a l'estil *obscur*, *elaborado* i *un tanto rudo*, com diu Mayans, l'abundància de notes marginals, ferm aclaridores per al profà i una mica sobrades per a l'iniciat, juntament amb una bibliografia exhaustiva, fan aquesta edició particularment interessant.

La Guerra de Sucesión en Valencia consta de tres llibres, en els quals l'autor promet exposar els fets imparcialment, lluny d'odis i favors, servint-se del testimoni d'homes de provada honradesa i de la seva experiència personal. La seva pròpia condició elitista, d'intel·lectual, el mourà a decantar-se prest cap al partit borbònic, on militen els homes nobles i justos, homes de bé, enfront del vulgus que ajuda l'austriac, un vulgus denominat amb els apel·latius més curiosos, des de *plebe que todo lo turba y embrolla, los hombres más corrompidos de todas las categorías sociales, hez de la población, vagabundos sin patria, sin casa, sin raíces*, fins a *criminales, basura humana, basura de campesinos y desarrapados, facinerosos*, etc., recolzats en Catalunya, *pugnacísima provincia, que tiene hombres turbulentos y deseosos de pependencias e*

igualmente enemigos de la tranquilidad y el ocio, proveedora de mercenarios austracistas. Aquesta massa, que tan sols obeeix a la inconstància, al desconeixement dels fets, està capitanejada per Joan Baptista Basset, *de obscuro lugar, fugitivo de la justicia, líder monstruoso que confunde lo divino y lo humano, y que ejerce un despótico dominio sobre un pueblo enajenado*. Amb aquesta perspectiva, no és pas estrany, doncs, el comentari de Miñana afirmant que *a estos malvados sólo puede aplicárseles castigos y represiones más que cualquier sentimiento de humanidad*. Dins la mateixa piràmide elitista es mouen els contraris, i destaca la clemència del rei Borbó davant l'actuació ocasional dels seus oficials, plens de supèrbia i avarícia, els quals, en la seva qualitat de vencedors, actuen *como si cada uno tuviera el poder de vengar acciones pasadas o como si concerniese a ellos mismos castigar la fidelidad ultrajada*.

José Manuel Miñana pot esser considerat un home de lletres eminent, un erudit llatí, però no és un historiador notable, malgrat el seu profund coneixement de Cèsar, Titus Livi, Sal·lusti i Tàcit. D'ells extreu, sens dubte, les reflexions morals, el concepte de la volubilitat de la sort, la condemna del luxe corruptor que envaïx la ciutat sumida en la penúria, la interpretació dels prodigis que acompanyen sempre les grans

catàstrofes —així la invasió d'una plaga de llagostes roges i un eclipsi de sol en ple dia—, la creença que la incultura i la ignorància són base de la incomprensió, l'al·lusió a la sensatesa que a la fi s'imposa a una gent que no tenia la tasca d'adjudicar imperis, sinó de fer feina, de cuidar la família i vetllar pels seus propis interessos. La seva obra, a més de parcial, no té perspectiva. Per a ell, la Guerra de Successió és un fet aïllat dins l'espai i limitat en el temps. Prescindeix de la visió ampla i general de les causes que l'originaren, de la seva connexió amb l'Europa d'aleshores, oblida la seva relació amb les altres regions de la Península que la patiren de manera especial. Resulta imperdonable, a més, l'omissió de dades, encara que algunes siguin tan decisives com la promulgació del decret que segà les llibertats dels seus conciutadans, víctimes d'una veritable guerra civil en la qual tots foren perdedors, ja que *a causa de la ambición de unos pocos y la estupidez de los campesinos, los valencianos, con toda razón, como unos rebeldes, fueron obligados a soportar la esclavitud total*.

La Guerra de Sucesión en Valencia és completada —Annex I— per unes minucioses observacions de Manuel Martí, mestre de Miñana, a qui aquest havia demanat parer. Les seves advertències, referides al fons i a la forma de l'obra, són tan encertades que fan difícil tota crítica posterior. El mestre elogia, anima, esmena i, si de l'obra del deixeble es poden treure poques ensenyances, de les seves anotacions sorgeixen exemples ben importants. La resposta de José Manuel Miñana que s'afegeix tot seguit, expressa en canvi el descontent d'aquest, que ben segur esperava més lloances que crítiques. El deixeble justifica i defensa la seva versió i les seves preferències, i alhora reprotxa al mestre la seva excessiva escrupolositat. L'Annex II inclou la carta enviada per Gregorio Mayans al comte de Lynden per a la publicació del manuscrit llatí, així com una biografia de Miñana. Finalment l'Annex III recull el text del Decret del 29 de juny de 1707 que abolia els Furs d'Aragó i València.

Ens trobam, en suma, davant un llibre pulcrament editat, que a la seva importància intrínseca uneix el fet d'oferir al lector la seva relació amb els homes més erudits de l'època. Ells alimentaren la flama de la llengua i la cultura greco-llatina en el segle XVIII. En els moments actuals, el llibre de Miñana ens mou a la reflexió i ens impulsa a conèixer una època una mica menyspreada i injustament ignorada.

M.^a del Carme Bosch

C R E · A · C C I Ó

FRAGMENTS DE «PANEGÍRICS BLANCS»,
DE LLORENÇ MOYÀ

INTROIT

*Com lo dit castell (l'Acròpoli d'Atenes)
sia la pus rica joia que al món sia.*

Carta de Pere el Cerimoniós al seu tresorer Pere de Valla.

M'he sentit príncep de l'església. No de la druídica, de pedres aclaperants i ombrívols barbarelles, sinó de la que alça temples a la llum, de la que fita la llum amb paraules incommovibles, transparents, veritables.

M'assocaren, Arri amb l'heretgia del dubte, Foci amb el cinisme de l'orgull, però la meua mà entumbagada apagà llur foscor crepitant.

Aleshores, des del meu pilar de llum de l'Illa, vaig trametre lletres de comanda als mercaders de Barcelona i de València. Aquells m'enviaren el millor seny que es verjura a Catalunya immortal; aquests, caragolades humanitats de la grega carmesina davant la mort de l'estrenu Tirant...

L'escriptorium m'esperava. I allà, assegut a la meua cadira d'insinuades corbeses, vaig fer dringar mots, vaig encabir els recaragolaments gualbins a les encletxes més menudes, i l'or de la ploma subratllà passions.

Malviatge aital ploma!, puix que em vessà un or manyà sobre el cruixent pergamí, i quan, encesos els canelobres d'argent, vaig cantar les homilies amb fluent, suavíssim to d'epístola, aletejaren uns versos dringants, però no gaire, lluminosos, però no tant; i meus, meus com aquesta coa cardenalícia de púrpura malencònica, que em segueix lentament i inexorable...

Maig de 1957.

PANEGÍRIC DE SANTA ÚRSULA I DE LES SEVES COMPANYYES

*Ecce quam bonum, et quam jucundum
habitaren fratres in unum. Sicum
unguentum in capite, quod descendit
in barbam, barbam Aaron.*

Ps. 132, 1.

BROSSAT COLLTORT, QUE L'ARGENT VIU ESCAPÇA,

jo m'acost a vosaltres lentament
i m'obr harmoniós, com una capsa
de música, oh brossat, vermell forment
que com ósses veniu per les senderes
de la mar grisa, engabiades dins
el gran vaixell de fusta brava, feres
amb pell de liri i galtes de robins.
Cabelleres de coure, mates flonges,
com us ennegrirà el nostre solell!
El solell, al país de les taronges,
és un faune embriac, de pit vermell
que deixa caure un devessall de glòbuls
i brufa les maragdes tendres. Ja
mant botxí us aparella fins crisòbuls
que l'encuny de l'Imperi anostrerà.

PREGAU AMB MI, DEVOTS, AMB LES GARRIDES
 paraules de l'arcàngel Gabriel.
 Jo no sé de més flonges i florides:
 ¿sucre candi, taronja, canyamel?
 Quan les paraules em seran ungides
 amb palp de llana i tebior de bel,
 óssa gentil, aspror de pinya vera,
 t'esmunyiràs d'entre els meus dits de cera.

DONCS SOTA EL TÍTOL DE MA VILA AUSTERA

jo sol, Llorenç i Cardenal Moyà,
 predic per defensar-vos del prevere
 Llorenç, que d'ósses lentes us tractà.
 Filles de reis, més tost; triades filles
 de la Bretanya sense sol, curulls
 d'aram tenia els caps i en llurs conquilles
 aigües marines se us desfressen d'ulls.
 ¿Tremolau de paüra o de dolcesa
 davant d'aquesta impertorbable mar,
 blava o verda, que als ulls els mou contesa?
 Aquí tot és girat: vermell el pla;
 el cor de flames i la galta bruna,
 talment el bronze del coturn sonor,
 i molt més que odi, la nostra ira és una
 tumbaga encesa que llueix l'amor.
 Vosaltres duis el sementer a la testa
 i li escauen roselles, no coral;
 jo ho sé prou, amb rialles o en tempesta,
 perquè al pit duc la llum d'un pectoral:
 vostres messes cauran —qui ho diu no s'erra—
 retuda la volada de l'orgull;
 canterano entrobert serà la terra
 per a vessar-se, de domàs curull...

SOBRE L'ARGENT ENCENGUEM, JA, LA CERA
 com qui, llegint Virgili, gira un full.
 Passau óssa gentil, colla sencera,
 que duis les messes com castells d'orgull.
 Més ai!, la xeixa ha de xuclar l'argila
 —no pot fer-se mantell del fi brossat—;
 i lluny dels braços de la mar tranquil·la
 l'aigua es fa sal per una eternitat.
 Només verdor de prades remeieres,
 aram sobre el rostoll i dins la veu:
 no us plangueu, reines lentes i blateres,
 l'era reclama el vostre roig trofeu.

DEMES VOSALTRES NO SEREU PAS SOLES.

Cecília ja sona l'instrument
 sota el pòrtic sonor... Goig que t'envoles
 pel fòrum lluminós, coturn d'argent
 alça colomes i trepitja insectes,
 tanta és la gràcia del marmori enclòs
 entre les túniques i els plec perfectes!
 Oh Crònida potent, quin feix de flors
 del pi cantor i l'abet de sang callada!
 Filles de reis, el Sàtir nupcial
 té l'espasa d'aram agosarada,
 i entre el blat i els crisòbuls i la sal
 para el llit a la polpa de l'amada!

Febrer de 1957.

N. de la R.:

L'Introit i el Panegíric de Santa Úrsula i de les seves companyes formen part del llibre *Panegírics blancs* (altrament anomenats *Homilies d'or manyà*), escrit per missèr Llorenç Moyà l'any 1957. El llibre fou premiat en els Jocs Florals de la llengua catalana celebrats aquell any a Mèxic i resta inèdit, talment com una bona part de la seva producció literària, als cinc anys del traspàs del poeta. ■

PASSATEMPS

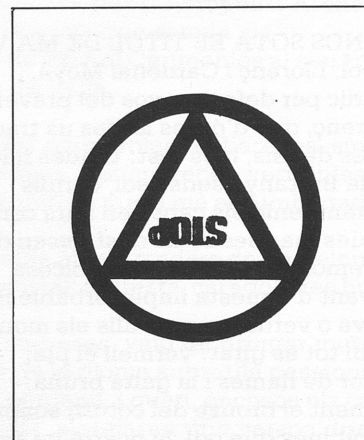
COSSIOL (O TEST) CULTURAL

BERNAT J. AMENGUAL

1 Si a "jove" li correspon "Eivissa", a "plat" li correspon "truita"; a "motor", "roba" i a "sabata", "Amèrica", què li correspon a "nina"? 2: Maria 3: Amic.	6 Les coves d'Artà no són d'Artà ni de Sant Llorenç Passi al nº 4.	16 Un ullastre, rabell o oliveira salvatge fa olives petites o olivons. Torni al nº 15.	23 Cuba 114.524 Km² Pa namà 77.072 Km² Torni al nº 21
26 En els actuals hi ha Joan Carles I, però en els primers hi havia Carles III. Torni al nº 25.	22 Bé. Una altra. Qui descobrí el cometa Halley? 24: Galileo Galilei 25: Halley	14 Puig Major 1.443m Massanella 1.348m Tomir 1.102, L'Ofre 1.090. Torni al nº 13	4 Molt bé: A quin municipi són les Coves d'Artà? 6: Sant Llorenç 7: Capdepera.
18 Blancaneus és un conte dels germans Grimm. Passi al nº 17	7 Efectivament: Quin any arriba Jaume I a Mallorca? 8: 1.229 9: 1.228	2 Cada paraula comença amb la lletra que acaba l'anterior. A "nina" no li correspon "Maria".	9 L'armada del rei Jaume I arribà a Sta. Ponça el 5 de setembre de l'any 1229. Torni al nº 7.
29 Va esser un segle més tard: l'any 1421. Torni al nº 27.	13 Molt bé: Quina és la tercera muntanya més alta de les Balears? 14: L'Ofre. 15: Tomir.	27 Molt bé. Quin any s'independitzà Irlanda del Regne Unit? 28: 1.921 29: 1.821	21 Molt bé. Quin d'aquests països és més gran? 22: Cuba. 23: Panamà.
3 Una altra: Quin dibuix hi ha a l'escut de Vilafranca de Bonany? 4: Torre 5: muntanya	19 Bé. Qui dirigí el 1.936 l'atac Republicà de Porto Cristo? 20: Miralles 21: Bayo.	10 Bé! Una altra: Pere Quart és el pseudònim d'un escriptor mort fa poc... 11: Miquel Jaume. 13: Joan Oliver.	15 Així ens agrada: Quin fruit fa un ullastre? 16: arboços 17: olives
28 Molt bé. Ja ha acabat; miri quin Temps ha estat. Si són dos, quin ha fet més via? Entora bona!	8 Bé. Una altra: Quant sumen el doble de dos i la meitat de dotze? 10: 10 11: 12	25 Molt bé! Quina figura hi havia en els primers bitllets de 5.000 pts? 26: Carles I 27: Carles III	41 Torni sumar millor i passi a la casella 8.
			20 Fou un tinent coronel conegut com a "Capità Bayo". Retorni al 19.

JEROGLÍFIC

Has de menester res per a posar-hi confitura?

SOLUCIÓ: Pots («Stop» al revés)

Cada pregunta té dues possibles respostes, una de les quals és la correcta. Vostè passarà al número de la resposta escollida. Si és errònia, haurà de tornar a la casella d'origen. Si és correcta, li farà una altra pregunta, fins al núm. 27. Els números de les caselles estan desordenats!

JEROGLÍFIC

Qui va tornar escriure aquesta novel·la?

MATÈRIA QUE SURT D'UN VOLCÀ

REFERÈNDUM DE L' O.T.A.N.

SOLUCIÓ: La va refer en Dumas (Lava; referèndum; as).

SOPA DE LLETRES

10 pobles de les Balears que ja tenen oficialment el seu nom en la nostra llengua. Formi una frase amb les lletres que sobrin.

L A J U P N T A M E N T D
 E Ç N E R O L L T N A S M
 A N C R O S L R D L E L S
 A L B O P A S L L A V A E
 S L L J H N A E E D E S R
 S M A A N T D A T N P A E
 I L C M O A N S E O Ç L R
 V L I C T N N S R U L A R
 I A B U N Y O L A R E L O
 E C I L A I E N V I O F P
 I C C L I S A L D E N O M

SOLUCIÓ: Eivissa, Sa Pobla, Pollença, Santanyí, Porreres, Esporles, Bunyola, Sant Llorenç, Ciutadella, Lluçmafor, Lluçmajor. Frase: L'ajuntament de Mancor de la Vall ha demanat al Consell Insular el canvi oficial de nom.

6a

OBRA GRÀFICA

Litografies, Gravats,
Xilografies, Bibliofília

Félix de Cárdenas

65 x 51

Obra de:

MAGÍ BALETA · MIQUEL BARCELÓ · JOAN BENNÀSSAR · ENRIQUE BROGLIA · MIQUEL BRUNET · RAMON CANET · PEP CANYELLES · MARIA CARBONERO · FÉLIX DE CÁRDENAS · PEP COLL · ANA COMELLAR · CRISTINA ESCAPÉ · JOAQUIM ESCUDER · SOL FÀBREGA · ESPERANÇA GARCIA · JOAN GOMILA · ELLIS JACOBSON · RAFEL JUAN · ALEIX LLULL · MIRÓ LLULL · RÀFOLS CASAMADA · JULI RAMIS · J. CARLOS REGO · MANOLO REY · JOAN RIUTORT · ROCA FUSTER · HORACIO SAPERE · TOLO SEGUÍ · FEDERICO SOBERATS · ANTONI SOCIES · ALICIA VELA · LUIS VIVES · XAM

Subscripcions i venda: C/. Puresa, n.º 8 i C/. Pont i Vich, n.º 6-A - Tel. 72 57 61
07001 Palma de Mallorca

vols aprendre bé el català?
ara et serà fàcil
assistint als

CURSOS DE LLENGUA

CURSOS PER A ADULTS, MALLORQUINS I MALLORQUINES, I NO-CATALANOPARLANTS
als següents barris:

SO N'ESPANYOLET / L'ARENAL / POLÍGON DE LLEVANT / EL VIVERO - EL RAFAL VELL /
EL CAMP RODÓ / SON GOTLEU / EL COLL D'EN RABASSA

i al Centre:

OBRA CULTURAL BALEAR (matins) / PLAÇA DELS PATINS / ESCOLA GRADUADA.

Inscripció: 1.000 pessetes

AJUNTAMENT DE PALMA

Informació general:
Obra Cultural Balear
C/. Impremta, 1
Tels. 71 79 48 i 72 59 37

OBRA CULTURAL BALEAR